

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR NORSK FORSKERFORBUND

Universitetsdraumen

Noreg har på kort tid gått frå fire til seks universitet, og fleire høgskolar arbeider for universitetsstatus. Politikk, næringsliv og fagmiljø møtast og brytast i prosessar der bygging av regionar står sentralt.

– Dersom ein greier å gje universitetet legitimitet, og det vert bygd gode relasjonar til næringslivet, kan det spele ei viktig regionstyrkande rolle, seier geografiprofessor Jens Christian Hansen.

Nr. 4/2005 – 37. årgang
Tidsskrift for Norsk forskerforbund
Forskerforum blir redigert etter Redaktørplakaten.
Redaksjonen avsluttet 29. mars 2005.

REDAKSJON

REDAKTØR: Kjetil A. Brottveit (vikar)
REDAKTØR: Ingar Myking (permisjon)
BLADBUNAD: Ragnhild Gram

REDAKSJONSRAÐ

Martin Eide, professor UiB
Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø
Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ADRESSE

Forskerforum, Tollbugt. 35, 0157 Oslo
Telefon: 21 02 34 00
Telefaks: 21 02 34 01
E-post redaksjon: i.myking@forskerforbundet.no

Trykk/ekspedisjon: Øyvind Glomvik AS
ISSN 0800-1715
Opplag 17 000

ANNONSER

ANNONSE: Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

Format	
1/1 side	16900
1/2 side	11900
1/3 side	8500
1/4 side	6500

Stilling / kunngjøringer: kr 27,- pr spaltemm.
Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

UTGIVELSESPLAN

nr. 4/2005	31. mars
nr. 5/2005	2. mai
nr. 6/2005	1. juni

Neste nummer: 2. mai. Deadline: 20. april. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte innlegg. Sender du inn stoff, legg ved diskett eller bruk e-post/attachment.

Internett: <http://www.forskerforbundet.no>

Omslagsillustrasjon: Heidi Ring/DIPP

aktuelt

5 NY FORSKNINGSMELDING

De viktigste aktørene i sektoren er begeistret for regjeringens nye forskningsmelding. – Regjeringen har vist en vilje til å satse på forskning som det bare gjenstår å applaudere, sier Kolbjørn Hagen, leder i Forskerforbundet.

6 UNIVERSITETSDRØMMEN

Norge har på kort tid gått fra fire til seks universitet, men det stopper trolig ikke der. Mange høyskoler arbeider enten alene, eller i samarbeid med andre høyskoler, for å oppnå universitetsstatus. Hva skal til for å lykkes? Hvilke problemer støter man på? Forskerforum gir en bred innføring i problematikken der lokaliseringssstrid, samarbeid med næringslivet og regional identitetsbygging er noen av stikkordene.

12 STILLINGSVERN

Regjeringen har i løpet av kort tid lagt fram forslag til både ny Arbeidsmiljølov og Embets- og tjenestemannslov. De ansattes organisasjoner mener lovforslagene innebærer et svekket stillingsvern.

14 NORSK SOM FAGSPRÅK

Når engelsken rykker fram i academia, hva skjer da med det norske fagspråket? En gruppe nedsatt av Språkrådet utarbeider strategier for norsk språkrokt i globaliseringens tid.

magasin

19 BYGÅRD MED NYTT LIV

Folkemuseet har rekonstruert en bygård med norske hjem fra 1885 til 2002. Publikumsoppgangen kan tyde på at det er minst like morsomt å mimre om fargebruken i hjemmet på 70-tallet, som å lære om livet i lafta røykstover fra en tid vi bare har et teoretisk forhold til.

22 EN TID FOR CLEMET

Kristin Clemet kan snart se tilbake på fire år som utdannings- og forskningsminister. Hva har hun fått til, og hvilke prinsipper arbeider hun etter? – I denne regjeringsperioden er det et faktum at forskning har vært en klar budsjettvinner, sier Clemet.

26 KRONIKK

Hva er dagens utfordringer for forskningen ved universitetene? "Universitetene må forsvare de ansattes rett og plikt til forskning," skriver Sigmund Grønmo og Anne Gro Veia Salvenes, henholdsvis rektorkandidat og prorektorkandidat ved Universitetet i Bergen.

forbundssider

33 FORBUNDET INFORMERER

33 INNSPILL: Forbundsleder Kolbjørn Hagen

34 INNSPILL: Nestleder Monica Martinussen

faste spalter

28 LESERBREV: Kristeva-debatten, tilbakeblikk på en høyskolekarriere.

Med universitet skal regionar byggast

RUNDT 1970 FEKK NOREG to nye universitet. Universitetet i Trondheim var resultatet av ei samanslåing av eksisterande akademiske institusjonar i 1968. Universitetet i Tromsø vart opna i 1972 etter framlegg av regjeringa i 1967 og stortingsvedtak året etter.

Det skulle gå over 30 år før nye universitet vart stifta, og denne gongen kom dei endå tettare i tid: Ås, eller skal vi seie Follo-regionen i Akershus, fekk Universitetet for miljø- og biovitenskap. Stavanger, eller skal vi seie Rogaland, fekk Universitetet i Stavanger.

NÅR EG LEGG VEKT PÅ regionane kring universiteta, er det ikkje tilfeldig. Ei rekkje norske høgskulemiljø arbeider for å verte universitet, og dei verkar svært avhengige av andre lokale og regionale interesser – politikarar og næringsliv – for å få det til. Høgskolen i Bodø (HBO) har sterke universitetsambisjonar. Denne formuleringa på heimesidene på internett oppsummerer kva som skal til: "Vi bygger Universitetet i Bodø i samarbeid med kommuner, arbeids- og næringslivet i Norland". HBO har alt sikra seg retten til domenet ubo.no på internett, og ingen treng vere i tvil om at det er gildare med ein U enn ein H fyrst i det forkorta namnet.

I DAG ER DET IKKJE regjering og Storting som står for opprettinga, men kvalitetssikringsorganet NOKUT, som på grunnlag av fagleg breidde og djubde, kan opne for universitetsstatus.

Då dei fylkesvise distriktshøgskulane vart etablerte på 1960-talet, var spreidd busetnad eit viktig argument. Dette kan vi kjenne att i dag. Det gjeld å halde oppe, eller auke, folketalet. I ein skjerpa konkurranse om studentar, skal universiteta bremse utflyttinga til dei gamle universitetsbyane, eller dra studentar frå andre landsdelar til seg. Fylkespolitikarar landet over vergår kvarandre i universitetsiver. "Et universitet vil helt klart heve statusen på høyere utdanning i vårt distrikt, som i neste omgang vil føre til at flere fra Telemark velger å utdanne seg i hjemfylket sitt," sa Bård Hoksrud, Frp, sitert i Telemarksavisa i vinter.

KVA ER ANDRE MOTIV for å verte universitet? Kva problem støyter ein på? Lat oss ta Høgskolen i Agder (HiA) som eit døme. Rektor Ernst Håkon Jahr ynskjer seg òg ein U fremst i namnet. Jahr er optimistisk, og har sagt til Fædrelandsvennen at HiA etter alle solemerke vert godkjend som universitet i løpet av året eller neste år. HiA har den siste tida fått avslag frå NOKUT på to nye doktorgradsstudium som skulle vere viktige byggesteinar i det eventuelle universitetet. Jahr legg stor vekt på økonomi når han grunnlegg strevet mot universitetsstatus: "Forskningsrådet deler i dag ut mer penger til forskning ved Universitetet i Tromsø alene enn til de 26 høgskolene vi har i hele landet. Dessuten betyr det svært mye for regionen å få et universitet. Ett lite eksempel: Da Stavanger nå fikk sitt universitet, ble det øyeblikkelig bevilget 125 millioner kroner i såkornmidler til regionen."

I TILLEGG TIL DEI offentlege løyvingane, kan status

som universitet utløyse store pengar frå industri og næringsliv. Kor tett skal ein binde seg til regionale økonomiske krefter? Skal den faglege profilen vere sterkt påverka av dei dominerande næringsgreinene i området, eller skal ein satse på ei meir nøytral, nokre vil seie vassen, breidde?

Harald Båslund er leiar for universitetsstiftinga i Agder. Han går i same avis langt i å tilrå utbreidd samanveving med næringslivet: "Legg strategien mot offshore/skipsfart, den metallurgiske prosessindustrien, olje/gass, mobilt IKT, internasjonalisering/ Grid/FN-universitet/bærekraftig utvikling, eller møt utfordringene til små og mellomstore bedrifter. Da kan HiA bli et annerledes universitet, ikke bare en dårlig kopi av Blindern."

SJEFREDAKTØR I Fædrelandsvennen, Finn Holmer-Hoven, følgjer opp: "Agder har ett av landets tyngste prosessindustri-miljøer. Vi har Norges fremste industrielle hydraulikk-miljø i kombinasjon med avansert boret teknologi. Og Sørlandets plastbåtindustri har hatt behov for avansert kunnskap om materialteknologi. For å nevne noen av de regionale næringslivsbransjene som ikke gjenspeiles i HiAs fagportefølje."

For å vise kor udugelege universitetsstrevarane i Agder er, let han seg freiste til umiskjenneleg akademikarforakt: "Stavanger huser landets petroleums-teknologiske ekspertise. Molde er blitt et nasjonalt senter for transportøkonomi. Bodø har bygget opp en spisskompetanse i marine fag til beste for landsdelen. Tromsø har fiskerihøgskole og en alternativ medisinutdanning. Og Kristiansands spisskompetanse? Matematikk-didaktikk?"

EIN KAN KNAPT FÅ EIN klårare demonstrasjon av trugsmåla lite næringsretta fagmiljø vert utsette for i ein slik omdanningsprosess. Tilsette fryktar at nokre fagfelt må vike plassen i utviklinga av nisseuniversitet. James Godbolt, historikar ved Høgskolen i Vestfold, seier det slik: "Det faglege tilbodet skal spissast for å verte synleg og attraktiv for studentar og næringsliv i regionen. Det er vel og bra, men vi må vere klare over at dette vil føre til nivåsenking for andre fag."

HAR NOKON HØYRT OM BTv-regionen? Kor i all verda ligg Vestviken? Historikar Godbolt kan vere innbyggjar i Vestviken før han veit ordet av det, for orda står for fylka Buskerud, Telemark og Vestfold. Dei tre fylkesordførarane har sett i gang ein prosess der målet er eit nytt universitet tufta på dei tre høgskulane i området. Berre klangen i ei nemning som "Vestviken" viser kva strev som ligg i å opprette nye nivå og forsøk på samkjensle der ho ikkje er sterk frå før. No er det ikkje nok å kjenne seg som til dømes fyresdøl, telemarking og nordmann, no vert ein i tillegg vestviking. Dersom eg i tillegg nemner stikkordet lokaliseringskonfliktar, vil dei fleste forstå at skiping av universitet kan skildrast med ord eg hugsar frå søndagsskulen: Det er mange skjer i sjøen.

Takk for meg

Eg har vikariert som redaktør i Forskerforum i vinter. Takk for tips, tilbakemeldingar og velvilje undervegs. Frå neste nummer av er Ingar Myking på plass att, medan underteikna vert fast journalist i bladet.

Les meir om universitetsdraumen på side 6-10.

Rekordår for antallet doktorgrader

Tall fra Doktorgradsregisteret ved NIFU STEP viser at 2004 ble et nytt rekordår med i alt 782 doktordisputaser ved norske universiteter og høyskoler. Dette er 59 flere enn i 2003 og 43 flere enn i det forrige toppåret 2002. I flere år har antall disputaser ved Universitetet i Oslo ligget på vel 230. I 2004 var det en markant økning til 266. Også Universitetet i Tromsø hadde en betydelig økning, mens Universitetet i Bergen holder nivået fra de foregående år. Ved NTNU har det derimot vært en svak nedgang i antallet doktorgrader i treårsperioden 2002-2004. Handelshøyskolen BI hadde nesten like mange disputaser som Norges Handelshøyskole i 2004. Økning i medisin, teknologi og humaniora i forhold til 2003 økte antall doktorgrader i det medisinske fagområdet. Blant annet har antall dr.med.-grader økt igjen. Også teknologi og humaniora hadde økning, mens det var en viss nedgang i samfunnsvitenskap. I 2004 ble det for første gang avlagt et større antall ph.d.-grader. Disse sprer seg over alle fagområder. Andelen kvinner blant doktorene gjorde et markant hopp i 2002, men har siden ligget om lag uendret. I 2004 utgjorde kvinnene godt over halvparten av doktorene i landbruksfag/veterinærmedisin. I teknologi

NTNU har en svak nedgang i antallet doktorgrader. (Foto: NTNU Info)

var derimot bare hver fjerde doktor kvinne. Andelen av doktorene med utenlandsk statsborgerskap er fremdeles høy i 2004, selv om den gikk noe ned fra 2003 – henholdsvis 19 og 21 prosent. I 2004 var hver fjerde doktor i medisin og matematikk/naturvitenskap utlending.

Abelprisen utdelt

Peter D. Lax, professor i matematikk ved New York University, ble 17. mars tildelt Abelprisen 2005. Lax får prisen "for sine nyskapende bidrag til teorien for og anvendelsene av partielle differensialligninger, samt for beregning av deres løsninger," sa Abelkomiteens leder, professor Erling Størmer, under priskunngjøringen.

En internasjonal komité av fem forskere innenfor det matematiske fagfeltet har vurdert de nominerte kandidatene og avgitt sin innstilling til styret i av Det Norske Videnskaps-Akademi.

Abelprisen er oppkalt etter den norske matematikeren Niels Henrik Abel (1802-1829).

Niels Henrik Abels minnefond ble etablert 1. januar 2002 med det hovedmål å dele ut en Abelpris for fremragende matematisk arbeid. Prisens størrelse er 6 millioner norske kroner (ca 725 000 Euro) og ble for første gang delt ut 3. juni 2003. Prisen vil bli overrakt av HM kong Harald i Universitetets Aula i Oslo 24. mai.

Tidsskrift som teller

Arbeidet med nominering av publiseringskanaler som skal gi særskilt uttelling for rapporteringsåret 2004 er sluttført, melder Universitets- og høyskolerådet (UHR). Publiseringskanalene, forlag og tidsskrifter, på det såkalte nivå 2 er gitt i to lister som kan leses på UHRs nettsider – uhr.no.

Listene er basert på et utkast som de nasjonale fagrådene og dekanmøtene fikk anledning til å modifisere og supplere høsten 2004. På grunnlag av disse innspillene har Faglig utvalg i prosjektet Dokumentasjon av vitenskapelig publisering foretatt den endelige fastsettelsen av nivå 2.

Sitatet:

At fem av 25 studenter i en forelesningssal hvisker fra alle kanter som var de parisiske horekunder er faktisk ett nytt fenomen på Universitetet. Med fare for å skuffe de som trodde navnet «Universitet» beskyttet mot enhver form for pubertal forstyrrelse: Universitetet er i startgroppen for disiplinproblemer.

Filosof og skribent
Hanne Andrea Kraugerud
i Morgenbladet

Ny rektorkandidat i Bergen

Professor og prorektor ved Universitetet i Bergen (UiB), Rune Nilsen, lanseres som rektorkandidat, skriver På Høyden. Dermed har to kandidater offisielt meldt seg på i kampen om vervet. Fra før har professor Sigmund Grønmo meldt seg som kandidat. 26 personer har stilt seg bak Nilsens kandidatur. Blant disse er to dekaner, flere prodekaner og to medlemmer av universitetsstyret. Disse ønsker samtidig professor i klinisk psykologi, Gerd Kvale, som ny prorektor. Mens Grønmo har blitt fremmet som leder for et rektorat med fire medlemmer, deriblant en nyopprettet viserektorstilling for internasjonale relasjoner, vil Nilsen få med seg én prorektor, om han blir valgt. Nilsen og Kvale skriver i programmet at det først og fremst er synet på

Lærerutdanningene skal evalueres. NOKUT har fått i oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet å evaluere allmennlærerutdanningen. Evalueringen starter tre år etter daværende Norgesnettrådets (NNR) evalueringer av allmennlærerutdanning, førskolelærerutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning i Norge. Mens NNRs evaluering av allmennlærerutdanningen brukte fem høyskoler som eksempel og informasjonsgrunnlag, skal denne evalueringen dekke samtlige allmennlærerprogram. Den skal gi vurderinger av hvert enkelt av allmennlærerprogrammene, i tillegg til en generell vurdering av utdanningsfeltet. Det legges ikke opp til "målbare" vurderingsparametere eller noen rangering av programmene. Det viktigste er å få fram kvalitativ, god og generell kunnskap om norsk allmennlærerutdanning. Hovedtemaene er blant annet: Institusjonenes ledelse og styring, lærernes kompetanse, faglig nivå og kvalitet samt sluttkompetansen til studentene. Sluttrapporten er planlagt ferdig i juni 2006.

Ja og nei fra NOKUT

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) har offentliggjort nye innvilgede og avslåtte søknader om akkreditering. Diakonhjemmet Høgskole har levd opp til kravene for å bli akkreditert som høyskole og får dermed rett til å benytte betegnelsen akkreditert høyskole.

Høgskolen i Agder, Høgskolen i Bergen og Norsk Lærerakademi Lærerhøgskolen har alle fått godkjent sine kvalitetssikringssystemer.

Norges Informasjonsteknologiske Høgskole ble ikke akkreditert som høyskole. Styret i NOKUT viser til at institusjonen ikke fyller kravet om faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av bachelorgradsstudier. Dette gjelder spesielt de desentraliserte studiestedene, Bergen og Stavanger. NOKUT-styret påpeker videre at disse studiestedene mangler fagbibliotek.

hva som er optimal størrelse på den sentrale ledelsen som skiller dem fram motkandidate-nes plattform. "I vår modell vil ledergruppen på UiB utgjøres av et lite rektorat i nær kontakt med og involvering av fakultetsledelsene", skriver Nilsen og Kvale. De mener dermed at det er stor konsensus om de viktigste målene for UiB framover. De ønsker likevel å stille til valg, blant annet for å skape alternativer og et demokratisk overskudd i rektorvalget. Kandidatene mener videre at deres sentrale rolle i utarbeidelsen av strategier for UiB gjør det naturlig "å fortsette å ta ansvar og å videreføre prosessene".

Fristen for å foreslå rektorkandidater gikk ut 16. mars, mens selve rektorvalget holdes 14. april.

Forskningsmeldingen

Lang rekke offensive nyheter

De viktigste aktørene i norsk forskning er samlet i sin applaus til regjeringen og Kristin Clemet for en konkret og relevant stortingsmelding som forplikter til satsing på en rekke områder.

Tidligere engstelse for en tom drøftingsmelding kan ha blitt gjort til skamme gjennom regjeringens presentasjon av forskningsmeldingen til Stortinget like før påske.

– Kristin Clemet har virkelig gjort en god jobb innad i regjeringen med denne meldingen, kommenterer professor Kirsti Koch Kristensen, rektor ved Universitetet i Bergen (UiB) og leder for Universitets- og høyskolerådet (UHR). Hun trekker fram nyheten i forskningsmeldingen om at prioritering av forskningsinnsats skal skje gjennom vekst – ikke omprioritering – samt at realfag, matematikk og teknologi får forrang i politikken.

Det nye vekstmålet for forskning i Norge er å bruke tre prosent av brutto nasjonalprodukt årlig innen 2010. Næringslivet skal stå for to tredjedeler av satsingen, mot rett i overkant av 50 prosent i dag, ifølge tall fra Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD). Vekstbehovet for de offentlige bevilgningene vil tilsvare 5,8 milliarder kroner, melder Clemet.

– Vi kan ikke vite om vi har nådd det forrige vekstmålet før i 2007, fordi all statistikk er gammel, men det er 99 prosent sikkert at vi ikke har nådd det, sa utdannings- og forskningsministeren under presentasjonen av forskningsmeldingen.

Professorstipendiat

Ett av tiltakene i meldingen er at staten skal yte et tillegg på en fjerdedel av størrelsen på private bidrag til universitetene. I budsjettforslaget for 2006 vil regjeringen legge nye milliarder til Fondet for forskning og nyskaping. Som en prøveordning skal forskere kunne søke mindre beløp i støtte til konferanser og seminarer direkte fra sin institusjon, som får summen tilbake fra Norges forskningsråd. Veksten i stipendiatstillinger fortsetter med 350 i året. Samtidig blir det opprettet nye midlertidige kvalifiseringskontrakter for professorstilling. På næringsviden lover regjeringen stimulanter til private forskningstiltak, fortsatt gjennom blant annet FORNY- og SkatteFUNN-tiltakene.

– Det er et stort spørsmål hvordan man skal få næringslivet til å bidra så sterkt til vekst i BNP-andelen som det regjeringen legger opp til, sier generalsekretær Kari Kjenndalen i Forskerforbundet. Hun ser det som positivt at institusjonene får ekstra driftsmidler til å møte løpende behov hos forskerne. Den nye typen "professorstipendiat" er likeledes positiv, ifølge Kjenndalen, dersom institusjonene forplikter seg på å følge opp med professorstillinger etter at kvalifiseringstiden på fire til seks år utløper.

Svarer instituttene

Stor usikkerhet og bekymring var knyttet til hvordan regjeringen ville behandle insti-

tuttsektoren i forskningsmeldingen.

– Vi friskmelder sektoren, proklamerte Kristin Clemet under presentasjonen. Deretter lovet hun økt basisfinansiering av de teknisk-industrielle og miljørettede instituttene. En resultatbasert basisfinansieringsmodell er også med i forskningsmeldingen.

En avklaring av forholdet mellom universitetenes randsoneselskaper og den uavhengige instituttforskningen var neppe ventet i forskningsmeldingen. Ifølge statssekretær Bjørn Haugstad i UFD vil regjeringen kreve at universitetene utreder behovene i hvert enkelt tilfelle før man danner nye randsonestitusjoner. Nyheten ble godt mottatt av representanter for forskningsinstituttene.

– Samarbeid på campus er definitivt på tide, sier Wiktor Sørensen, styreleder i Forskningsinstituttene fellesforum. Sørensen sier at han er tilfreds med å ha fått gjennomslag i meldingen for "flere viktige saker for oss." Han påpeker imidlertid at tidligere forskningsmeldinger har lovet økt satsing på instituttsektoren uten å følge opp.

– Denne gangen tror vi imidlertid at man er nødt til å få det til, sier Sørensen.

Vanskelig oppfølging

Også andre ledere i forskningssektoren uttrykker glede over en gjennomgående forpliktende formuleringsmåte i Kristin Clemets stortingsmelding.

– Det virker på meg som om meldingen er tydeligere enn slike har vært tidligere, kommenterer NTNU-rektor Eivind Hiis Hauge overfor Forskerforum.

– Jeg registrerer at regjeringen vil gi ekstra gulrøtter til unge som vil utdanne seg til lærere i matematikkfaget. Dette liker jeg – at regjeringen tar tak helt fra bunnen i saken om å prioritere realfagene, sier Hiis Hauge. Han tror imidlertid ikke det blir lett å følge stortingsmeldingen opp budsjettmessig – uansett farge på kommende regjeringer.

– De neste årene må lederne i sektoren vår være pådrivere dersom vi skal få denne politikken gjennom i praksis, sier Hiis Hauge.

Også leder Kolbjørn Hagen i Forskerforbundet gir regjeringen og statsråd Kristin Clemet ros for politikken i forskningsmeldingen.

– Regjeringen har vist en vilje til å satse på forskning som det bare gjenstår å applaudere, sier Hagen. Han vil ikke gå med på at meldingen med sine ambisiøse mål må karakteriseres som urealistisk.

– Det virker som om Clemet har klart å samle oppslutning innad i regjeringen om en økt forskningsinnsats. Jeg tror ikke hun kunne ha vært så konkret i meldingen uten at dette var klarert innad i regjeringen, sier Hagen.

Av Andreas Høy Knudsen

NTNU-rektor Eivind Hiis Hauge mener forskningsmeldingen er tydeligere enn tidligere meldinger. (Foto: NTNU)

– Det er gledelig at prioritering kommer til å skje gjennom vekst, kommenterer UiB-rektor Kirsti Koch Christensen. (Foto: UiB)

Fakta

Forslag i forskningsmeldingen:

- Vekstmål på 3,0 % av BNP innen 2010, to prosent fra næringslivet
- 25 % "matching grants" fra staten ved ideelle gaver til universitetene
- Instituttledere kan ansettes i stilling som professor
- Ny kvalifiseringsstilling til professor, av 4-6 års varighet
- Toppfinansiering av EU-stipender
- Mer rapportering for å følge opp fagevalueringene
- Mer til brukerstyrt forskning og regionale innovasjonssentre
- Opprettelse av næringslivs-PhD
- Etablererstipend for kommersialiseringsprosjekter
- Felles finansieringsmodell for universiteter og høyskoler
- Eget høyskolerettet forskningsprogram
- Resultatbasert finansiering basert på tidligere NFR/EU-støtte og antall uteksaminerte PhD-kandidater
- Mer til disiplinbaserte frie prosjekter, fordelt gjennom NFR
- Forskere skal kunne søke egen institusjon om småbeløp til konferanser, reiser og lignende
- Mer til vitenskapelig utstyr innen naturvitenskap og tekniske fag
- Samarbeidsmodell for UH-sektoren og de eksterne næringsrettede forskningsinstituttene

Universitetsdraumen

Lang veg til universitet

– For at Noreg skal få fleire universitet må det finnast samlande aktørar som greier å gje dei legitimitet. Dei må også kunne sjå over småskoren rivalisering innan same region og ha gjennomslagskraft og vilje til harde faglege prioriteringar, seier geografiprofessor Jens Christian Hansen ved UiB.

Høgskulane vil verte universitet

Ås og Stavanger har nyleg fått universitet. Fleire høgskular jobbar mot same målet, men mange av dei er for små, manglar pengar, og/eller har for svakt rekrutteringsgrunnlag. I løpet av dei neste åtte åra kan det dukke opp fleire kandidatar i bunken til Nasjonalt Organ for Kvalitet i Utdanninga (NOKUT), det statlege organet som gjev universitetsakkreditering. Ein høgskule må til dømes ha fire doktorgradsstudium, fem mastergradsstudium og eit godkjent kvalitetssikringssystem for å vere kvalifisert til universitetsstatus.

Universitetsstatus fortel at eit fagleg miljø har gjort seg fortent til avansement. Det kan gje meir midlar til forskning og utdanning både frå staten og næringslivet, og dermed trygge eksistensen til fagmiljøa. Dessutan verkar det attraktivt på fleire studentar og det går betre i hop med internasjonale utdanningssystem. Strategiane for å få universitetsstatus vekslar og fagmiljøa plasserer seg på ulike stader frå målstreken. Nærare samarbeid med næringslivet, distriktpolitiske omsyn og regional identitetsbygging er noko av det som vert handsama som metodar for å realisere ambisjonane.

Forskerforum har kikket på kva som rører seg i debatten kring nokre av desse høgskulane, og freistar i dei følgjande artiklane å sette regionale utdannings- og forskingsinstitusjonar i ei lett historisk ramme, sjå noko nærare på korleis enkelte av dei legg planar vidare for ein gong å verte universitet – og kva vanskar som dukkar opp i slike prosessar.

Høgskulemiljøa ynskjer universitetsstatus, men utfordringane dei står framfor er svært store. Ein av dei som vurderer vegen til høgskulane som lang og krevjande er professor i samfunnsgeografi Jens Christian Hansen ved UiB. Hansen har lang fartstid innan norsk regionalforskning, og seier at universitetsambisjonane innleiingsvis bør sjåast i eit historisk lys.

– Ottosen-utvalet sitt arbeid på 1960-talet la grunnlaget for ei utbygging av tilbodet for høgare utdanning i Noreg, ut over universiteta. Situasjonen var at stadig fleire ville studere og stadig fleire studentar var ønska. Ideen om regionalt tilpassa kompetansesentra materialiserte seg då Stortinget vedtok å etablere distriktshøgskular i dei fleste fylka. Desse høgskulane vart distriktpolitiske symbol for kompletteringa av utdannings-Noreg. I kjølvatnet av stortingsvedtaket følgde då mang eit slagsmål om kvar i fylka skulane skulle ligge. Fleire stader førte det til at høgskulane vart delte i einingar, seier Hansen.

Uro for forskingskvalitet

– Distriktshøgskulane skulle utdanne arbeidskraft og var ikkje tiltenkt forskingsoppgåver. I åra som gjekk danna det seg semje om at det var behov for anvendt forskning også i regionane. Utover 1970-talet vart det, etter initiativ av Kommunaldepartementet, oppretta fleire forskingsstiftingar. Nordlandsforskning, Rogalandsforskning og Agderforskning er nokre døme. Dette var forskingsinstitusjonar som skulle tilpasse seg regionale behov. Noko av grunnen til at dei vart oppretta var også ein politisk skepsis til å berre satse på sentraliserte forskingsinstitusjonar som universiteta. Stiftingane var dels finansierte gjennom Forskingsrådet, og dels måtte dei sjølv marknadsføre seg i regionane.

Stiftingane var eigne einingar. Enno var det å tillegge distriktshøgskulane forskingsoppgåver eit svært omdiskutert emne. Dei

mest skeptiske røystene fann ein ved universiteta og i Kyrkje- og utdanningsdepartementet, der ein var urolege for kvaliteten på slik forskning.

Det oppstod likevel etter kvart eit samarbeid mellom stiftingane og distriktshøgskulane. Ingen kunne forby samlokalisering eller utveksling av arbeidskraft mellom einingane. Framover 1970- og 1980-talet stod Volda, Bodø, Lillehammer, Stavanger og Agder fram som døme for eit relativt vellukka samkvem mellom desse partane, fortel Hansen.

– Neste fase kom med statsråd Gudmund Hernes og Høgskulereforma på byrjinga av 1990-talet. Det hadde vakse fram ei rekke tilbod innan postgymnasial utdanning utanfor universiteta. Ministeren ville ha færre einingar og redusere talet på små og mindre effektive administrasjonar. Det var naturlegvis problematisk å gå frå nærare hundre høgare utdanningsinstitusjonar i regionane til 25 statlege høgskular. Samlokalisering var då som no eit ømt emne. Mange stader hausta reformarbeidet massiv kritikk, seier Hansen.

Skjør identitet

– Universitetsambisjonen som no veks fram ved høgskulane kan kallast for ein fjerde fase i høgskulesoga. Høgskulane i samarbeid med forskingsstiftingane tek sjølv til orde for samanslåing og samarbeid, seier Hansen.

– I kva grad trur du dei vinn fram i arbeidet med å verte universitet?

– Eg trur vi kan få eitt nytt universitet i Noreg. Om vi held oss til ei regioninndeling, så har landsdelane, med unntak av Sørlandet, no fått universitet. Eg trur Agder har ein god sjanse til å verte det neste. Her har HiA og Agderforskning eit godt samarbeid, rekrutteringsgrunnlaget er brukbart og regionen har eit sterkt sentrum i Kristiansand og eit næringsliv å spele på lag med. Både i innlandet (Lillehammer, Gjøvik, Hamar, red.merk.), Nord-Noreg og Møre og Romsdal har dei store utfordringar i å einast om kvar eit universitet skal ligge. Lokaliseringsspørsmålet vert rett og slett for vanskeleg. I Østfold er rekrutteringsgrunnlaget for snautt, og i regionen Buskerud, Vestfold og Telemark kan dei greie det, men då vil det vere avgjerande at samarbeidet om lokalisering vert vellukka.

– Kva då med universitet som ein paraplyorganisasjon, slik dei tenkjer seg det nettopp for Vestviken, altså Buskerud, Vestfold og Telemark, med desentraliserte einingar innanfor same administrasjonen?

– Det kan gå. Likevel må administrasjonen leggjast ein stad i Vestviken. Det er mange døme i dette landet på at ein løyser geogra-

– Det er mange døme i dette landet på at ein løyser geografiske lokaliseringskonflikter ved å ikkje sentralisere noko som helst, seier professor i geografi, Jens Christian Hansen.

(Foto: Universitetet i Bergen)

fiske lokaliseringskonflikatar ved å ikkje sentralisere noko som helst. For at arbeidet skal bere frukter må ein greie dette. Ein må også vise vilje til å velje bort enkelte fag for å satse sterkare på andre, slik Stavanger har gjort og vunne fram med. Stavanger viser oss også at det er avgjerande at regionen har tillit til prosjektet og at både forvaltning og næringslivet ser verdien av det. Då trengst det sterke og samlande aktørar som kan overtyde samfunnet. Stavanger hadde dyktige folk som såg over småskoren rivalisering, og dei hadde vilje til å satse på enkelte fagfelt.

– Som regionbygger og samlande symbol, kor viktig er då eit universitet?

– Dersom ein greier å gje universitetet legitimitet og det vert bygd gode relasjonar til næringslivet, kan det spele ei viktig regionstyrkande rolle. Omgrepet "regional identitet" vert mykje brukt av politikarane som eit noko vagt honnørord. Ekte regional identitet byggjer på djupe strukturelle vilkår og ofte er heller ikkje det nok. Vert det geografiske området for stort, vert identitetskjenninga veikare. Ideen om å skape ein regional identitet i Vestviken er eit langt ark å bleike. Ein hordalending, kva er no det? Og ein møre og romsdaling finst knapt, seier professor Hansen.

Av Karl H. Ystanes

Jens Christian Hansen trur
Høgskolen i Agder ligg godt an
til å verte det neste universitetet.
(Foto: Scanpix)

«Universitetsdraumen» held fram på neste side ►►

Likestillingsgrupper ved Harvard

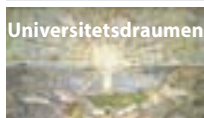
Det vekte stor merksemd då rektoren for Harvard University, Lawrence Summers, nyleg hevda i ein tale at kvinner har dårlegare medfødde talent i naturvitskap og teknikk. Etter mange protestar har Summers freista å bøte på skaden ved å opprette to likestillingsgrupper ved universitetet. Den eine skal kome med konkrete framlegg til å fremje karrieren til kvinnelege akademikarar. Den andre skal arbeide med spørsmål om kvinner innanfor naturvitskap og teknikk. Dei skal vere ferdige med arbeidet sitt 1. mai i år, slik at eventuelle framlegg kan gjennomførast alt frå hausten. "I have long been aware of the many challenges women face in pursuing academic careers, but in the past several weeks the nature and extent of these challenges have been made particularly vivid to me", seier Lawrence Summers i ein fleirtydig kommentar.

Professorar mot politisk kontroll

USA: American Association of University Professors (AAUP) har nyleg uttrykt uro over forsøk på auka politisk kontroll over universiteta i fleire delstatar og på føderalt nivå. Dette kan gjelde politikarar som legg seg opp i kor universitetslærarar høyrer heime ideologisk, og på kven som vert inviterte som gjesteførelsesarar. Konservative opinionsleiingar har gjennom samordna aksjonar i fleire delstatar prøvd å få gjennom ei "Academic Bill of Rights". Motivet er å sikre større politisk mangfald på universiteta. AAUP meiner at denne erklæringa inneber innblanding i lærarane sin rett til å leggje opp kurs og program: "Whether the issue is the choice of assigned texts, the structure of a curriculum, scholarly review of a colleague's work, or invitations to guest scholars or speakers, keeping political controls out of the classroom is key to the protection of academic freedom."

USA: Granskar marknadstenking

Korleis kan ein halde oppe ideala om offentleg høgare utdanning i ei tid prega av marknadstenking? Spørsmålet vert stilt i ein rapport som nyleg vart publisert av "The Futures Project", med base ved Brown University. Oppgåva til prosjektet er ta vare på "the public mission that has long been central to academe". Rapporten melder om at mange offentlege universitet held på å miste sine gamle ideal til dømes når det gjeld behovsprøvde stipend, eller forskning som vert styrt av kommersielle interesser. Offentlege budsjettnedskjeringar tvingar òg delstatsuniversiteta til å krevje høgare studieavgifter, noko som påverkar den sosiale rekrutteringa.

Den vanskelege lokaliseringsdebatten

Fylkesordførar i Vestfold, Anne Rygh Pedersen (Ap), håpar høgskolane i Buskerud, Vestfold og Telemark (BTV) kan danne eit universitet saman. Ho ser for seg ein felles administrasjon, men kvar den skal leggst er ein debatt ho vil vente med. Rektor Halvor Austenå ved Høgskolen i Vestfold rår til at ein legg lokaliseringsdebatten daud.

Fylkesordførarane i Buskerud, Telemark og Vestfold har sett i sving ein prosess der dei skal sjå på moglege samanslåingsmodellar for dei tre høgskolane i fylka. Fylkesordførar i Vestfold, Anne Rygh Pedersen, seier dette ein gammal diskusjon som dei no ynskjer å gje nytt trykk.

Fylkesordførar Anne Rygh Pedersen i Vestfold meiner ei prioritering i fagtilbodet ikkje er til å unngå om regionen Vestfold, Buskerud og Telemark vil skaffe seg eit universitet.

– Vi har vore i møte med representantar frå dei tre høgskolane. Alle har dei signalisert universitetsambisjonar. Difor er det no teke eit initiativ til å gå nærare inn i saka. Innleiingsvis er det satt ned ei startgruppe som består av fylkesordførarane og rektorane ved skulane. Gruppa skal sjå på moglege måtar å ta saka vidare på.

– Kvifor er det ynskjeleg med eit universitet for desse tre fylka?

– Regionen har eit tilbod til utdanning som i dag er for dårleg, og det er vanskeleg å få tak i kompetent arbeidskraft, seier Rygh Pedersen. Ho meiner dessutan at BTV-regionen, eller Vestviken som den har blitt kalla, treng eit universitet som kan bidra å bygge ein sams regional identitet for dei tre fylka.

– Korleis skal eit eventuelt nytt universitet for Vestviken sjå ut?

– Det er for tidleg å seie, men truleg vil det ha form av eit nisjeuniversitet der ein satsar meir på fagfelt som institusjonane i dag er gode på. Vi ser for oss at dei tre høgskolane vert slegne saman, men der undervisninga framleis vil vere desentralisert. Dette er mogleg då høgskolane har fagfelt som ikkje konkurrerer med kvarandre.

– Dersom enkelte fagfelt vert favoriserte, vil ikkje det då gå ut over andre fag?

– Jo, men her må vi vere villige til å prioritere. Dessutan har vi jo i dag tre høgskoler med fleire sams fag. Ei annleis ressursfordeling kan vere eit alternativ, seier fylkesordføraren, som ser føre seg ein felles administrasjon for nisjeuniversitetet. Ho gjev seg ikkje i kast med å plassere administrasjonen geografisk med det fyrste.

– Lokaliseringsdebatten er berre ein av mange omfattande diskusjonar me skal gjennom framover, seier Anne Rygh Pedersen.

Telemark vurderer sololøp

Styret for Høgskolen i Telemark (HiT) har vedteke ein strategi som seier at høgskolen skal få universitetsstatus innan 2013. I vedtaket står deretter "åleine, eller saman med andre". Direktør Nils Røttingen ved HiT forklarar det ved at ein fyrst ynskjer å sjå om Telemark er i stand til å ta løftet åleine, eller om det vil vere naudsynt å samarbeide med andre.

– Kor viktig er det for regionen at Telemark får eit universitet?

– Av gode argument for at høgskolen bør verte universitet, er rolla som regionsbygger det aller viktigaste. Institusjonane si rolle som regionale utviklingsaktørar gjer seg gjeldande på fleire felt, mellom anna innan innovasjon, omstilling og vekst. For å møte framtida må regionen ha den beste og høgste kompetansen. Då vil institusjonen vere best mogleg rusta til å utføre samfunnsoppdraget som regionbygger. Ein annan ting er at eit høgare fagleg nivå opnar andre finansielle kanalar ut over statsbudsjettet.

– Kven kan det vere aktuelt å samarbeide med dersom de finn at de ikkje vil stå åleine?

– Det er ope enno. Det mest naturlege er gjerne Vestfold og Buskerud, men vi ser også mot Agder, jamvel om dei er komne så langt at dei er i stand til å fullføre åleine, seier direktør Nils Røttingen.

Anne Rygh Pedersen ynskjer ikkje å kommentere kva manglande påmelding frå Telemark vil ha å seie for vidare universitetsplanar i Vestfold og Buskerud.

– No må først arbeidsgruppa sjå kva alternativ som finst. Universitetsambisjonane frå Telemark er klare, og dei er nok komne lengst i løypa også. Men i eit samarbeid er vi og Buskerud dei naturlege naboane, seier

Nederlandske demonstrasjonar

Rundt 200 studentar ved Amsterdams universitet vart nyleg arresterte etter at dei storma administrasjonsbygningen. Aksjonen var ein protest mot auken i studieavgiftene for dei som ikkje har klart å ta grunneksamen innan fem og eit halvt år. Dei kan i framtida verte tvinga til å betale rundt 37.000 norske kroner per studieår for å halde fram. Studentane sa fyrst at dei hadde tenkt å okkupere bygningen inntil dei fekk forhandle med regjeringa, men politikanane ville ikkje snakke med demonstrantane før aksjonen var over. Då studentane nekta å forlate universitetet, vart politiet tilkalla. Studentane har òg kravd å få større innverknad på utdanningspolitikken.

Australsk universitetssamarbeid

"Ingen universitet kan gjere alt på eiga hand i dag. Derfor må ein skipe strategiske partnerskap." Det sa rektor ved The Australian National University, Ian Chub, som ein kommentar til samarbeidsavtalen som nyleg vart inngått mellom hans eige universitet og University of Sydney. Både universiteta har ein svært sterk posisjon i Australia, men no har dei som mål å utvikle sams forskingsprogram og til saman konkurrere om midlar til desse. Samarbeid innan både grunn- og forskarutdanninga er òg med i planane. Det skal dessutan verte lettare for dei fagleg tilsette å flytte mellom dei to universiteta.

Reformer i Oxford

University of Oxford har nyleg sendt ut to debattokument til tilsette og studentar. Det eine handlar om akademisk strategi og analyserer korleis universitetet skal kunne halde fram med å hevde seg som ein verdsligande lærestad. Det andre dreier seg om administrative struktur. Det kjem blant anna framlegg om sterkare makt-sentralisering gjennom å opprette eit "academic council" med representantar frå alle college pluss nokre andre utvalde representantar. Vidare kjem det framlegg om å skipe eit "board of trustees" med medlemmer som vert rekrutterte frå eige universitet, og med oppgåva å diskutere viktige strategispørsmål om universitetets framtid.

Rygh Pedersen.

Redd lokaliseringsspørsmålet

Rektor Halvor Austenå ved Høgskolen i Vestfold (HiVe) er noko meir varsam i sine visjonar for academia i Vestviken. Han seier at det er bestemt at høgskolen skal opp på eit universitetsnivå, men at planen for å nå dette målet enno ikkje er klar.

– Vi ynskjer å heve og spisse det faglege nivået ved skolen, både for å vere meir interessante for rekruttering i regionen og for å hevde oss internasjonalt. Vi må bygge alliansar med dei nærliggande høgskolane for å greie dette, men høgskolestyret møtes den 16. mars, mellom anna for å drøfte dette nærare.

– *Kva er det å tene på slå dei tre høgskolane saman og gå for eitt universitet?*

– Med eit rekrutteringsgrunnlag frå Drammen til Grenland, ville vi hatt ein halv million menneske i regionen. Rekrutteringsmessig kan det vere nok for eit universitet. Vi treng dessutan å heve det faglege nivået og gjere oss endå meir attraktive som utdanningsinstitusjon i regionen. Samstundes gjeld det å finne samarbeidsmåtar og alliansar som ikkje trugar arbeidsplassane og fagmiljøa vi har ved høgskolane frå før.

– *Trugar denne prosessen HiVe?*

– Telemark vil styrke Grenland, og Buskerud vil styrke Drammen. Då har vi tre institusjonar som ligg innanfor eit relativt lite geografisk område. Det kan føre til ein destruktiv konkurranse vi må styre unna.

– *Meiner du at de må styre unna lokaliseringsspørsmålet?*

– Ja. Det viser seg frå liknande saker andre stader i landet at dei har blitt ståande heilt fast når lokaliseringsspørsmål dukkar opp, seier Austenå, som ser føre seg eit universitet som ein overbygning for HiT, HiVe og HiB, tufta på alliansar og samarbeidsformer der einingane dreg vekslar på kvarandre, framfor

HiT

Høgskolen i Telemark har avdelingar i Skien, Porsgrunn, Rauland og Bø. Høgskolen har 4500 fulltidsstudantar og 490 årsverk. HiT har ikkje rett til å dele ut doktorgradsstudium åleine, men det ligg føre planar for tre slike studium innan gass og energisystem, kulturfag, og miljø og genetikk. Høgskolen har åtte mastergradsstudium. Kvalitetssikringssystemet for høgskolen er evaluert og godkjent i 2004.

HiVe

Høgskolen i Vestfold er lokalisert ved Eik i Tønsberg og Bakkenteigen i Horten. HiVe har 3100 studantar og 365 tilsette. Høgskolen tilbyr masterstudium i helsefremjande arbeid og mikrosystemteknologi (august 2005). Mastertilbod innan pedagogiske tekstar ligg til godkjenning. I samarbeid med andre har høgskolen mastertilbod innan spesialpedagogikk og barnehageutvikling.

HiBu

Høgskolen i Buskerud har avdelingar i Drammen, Hønefoss og Kongsberg. Skolen har over 2700 studantar, 220 tilsette og 40 studietilbod. Høgskolen tilbyr masterstudium i klinisk helsearbeid, utdanningsleiing og økonomi og administrasjon.

tradisjonelle modellar for kompetansedeling.

– *Når kan vi få sjå eit Vestviken Universitet?*

– I planane vi går etter kan dette kome kring 2012-2015. Dersom vi vil, seier Austenå.

Av Karl H. Ystanes (tekst og foto)

«Universitetsdraumen» held fram på neste side ►►

Samarbeid universitet – næringsliv

Storbritannia: Initiativa for å styrke sambandet mellom høgskular/universitet og næringslivet har vore framgangsrike, heiter det i ein ny rapport. Dei fleste universitet og høgskular har oppretta kontakt med verksemder, og rapporterer at dei no kan hjelpe små og mellomstore verksemder med å definere behova for "kvalifisert kunnskapsoverføring". Inntektene utdanningsinstitusjonane får av denne konsulentverksemda har auka med nær 40 prosent. Den britiske regjeringa har dei siste åra løyvd mange millionar pund i eit "Higher Education Innovation Fund" for å støtte samarbeidet.

Engelske senter for utdanningskvalitet

Higher Education Funding Council for England (HEFCE) har sett av 300 millionar pund til å skape nye senter for utvikling av kvaliteten på grunnutdanninga. 74 av 259 søknader er utvalde, og midla har i stor grad gått til universitet og høgskular med forverra økonomi på grunn av konsentrasjonen av forskingsressursane til færre universitet. Plymouth har til dømes fått fire senter, medan berre eitt har gått til Oxford. Dei utdelte beløpa ligg på mellom 200.000 og 500.000 pund, og finansieringa kjem til å verte fordelt over dei neste fem åra. Pengane kan brukast både til stillingar og infrastruktur.

Færre britar studerer språk

Storbritannia: Frå 1998 til 2002 har talet på studentar i moderne språk i Storbritannia minka med 15 prosent. Det har blant anna råka fagområde som russisk og nordiske språk som bår har fått 27 prosent færre studentar. Faget fransk har gått ned med 19, og tysk med 17 prosent. Dette går fram av ein rapport som utdanningsdepartementet i London hadde tinga, og som nyleg vart publisert. Reduksjonen uroar regjeringa og er eit slag mot deira "national languages strategy". Ei årsak til studentnedgangen er truleg at stadig færre elevar lærer utanlandske språk i vidaregåande skule. Nedgangen fører til at stadig fleire språkinstitutt vert nedlagde. Leeds University har flest som studerer utanlandske språk i dag, med University College London og Oxford på plassane bak. I rapporten kjem det framlegg om at regjeringa skal utrope visse språkfag som strategisk viktige. Opposisjonen har nytta høvet til å gå til åtak på utdanningspolitikken i dag. Det konservative partiet seier at ein bør tilby stipend på tilsvarande knappe 24.000 kroner til dei som vil studere språk, matematikk eller naturvitskap.

Polske rektorar protesterer

Polen: Ein lovproposisjon om høgare utdanning har vore venta lenge, men no vert han etter alt å dømme forseinka. Parlamentet strauk nyleg framlegget om at det polske Rektormøtet skulle få status som rettssubjekt. Eit kontroversielt framlegg om at utdanningsministeren, under særskilde omstende, skal kunne seie opp rektorar, står ved lag. Rektorane ser framlegget som eit åtak på autonomien til institusjonane, og som ei tilbakevending til ei tid då ein kunne kvitte seg med brysame rektorar. Rektormøtet har sendt eit svært skarpt brev til presidenten der ein avviser heile proposisjonen. Ordføraren for kommisjonen som har vore i leiinga for proposisjonsarbeidet har gått av i protest. Lovverket for høgare utdanning som gjeld i dag er frå 1990 og forelda på fleire måtar. Det har blant anna vore ein stor ekspansjon av private institusjonar for høgare utdanning dei siste 15 åra.

USA: Auka pengegåver til universitet

Donasjonane til universitet og høgskular i USA auka med 3,4 prosent i fjor. Det viser ein nyleg offentleggjord statistikk frå Council for Aid to Education (CAE) ved RAND Corporation. Gåvene var totalt på vel 24 milliardar dollar, og nesten halvparten av pengane kom frå enkeltpersonar, noko som er ei auke på nær 10 prosent samanlikna med 2003. Harvard fekk aller mest i pengegåver for andre år på rad – 540 millionar dollar. På andreplass kom Stanford med 524, og deretter Cornell med 386 millionar dollar. Dei tradisjonelt største gjevarane stiftingar og tidlegare studentar. Stiftingane stod i fjor for rundt 25 prosent av donasjonane, medan tidlegare studentar gav vel 27 prosent. Statistikken viser at heile 13 prosent av dei tidlegare studentane støt dei gamle lærestadene sine økonomisk.

Fryktar nivåsenking

Fyrsteamanuensis James Godbolt ved Høgskolen i Vestfold fryktar at universitetsprosessen i Buskerud, Telemark og Vestfold kan truge det generelle fagtilbodet.

– Fleire fag må lide til fordel for enkelte som skal reindyrkast i eit nisjeuniversitet, seier historikaren.

James Godbolt har undervist ved høgskolen i Nesna og Alta før han kom til Høgskolen i Vestfold i 1992. Han deler oppfatninga av at det faglege nivået bør hevast ved høgskolen han jobbar ved, men er ikkje overtydd om av universitetsstatus er einaste saliggjerande.

– Langvarig slagsmål

– Det faglege nivået ved Høgskolen i Vestfold kan med fordel hevast, og det er hyggeleg at politikarane også no ynskjer dette. Når eg stiller meg skeptisk til eit framtidig universitet for regionen som vert kalla "Vestviken", er det av andre grunnar. Eg trur lokaliseringsdebatten kring ein felles administrasjon og ressursfordeling vil verte eit langvarig slagsmål. Det er langt frå sikkert at Høgskolen i Vestfold vil kome så heldig ut. Prosessen fram mot ein universitetssøknad vil også måtte føre til knallharde økonomiske prioriteringar, noko som igjen vil skape konflikter mellom fagdisiplinane, seier Godbolt.

Historikaren meiner dessutan at debatten så langt har skugga for eit alvorlegare problem. Han fryktar fagprofilen vil verte svekka dersom høgskolane skal satse på enkelte fag for å nå eit høgt nok kompetansefelt. Motivet bak ambisjonane om å nå universitetsnivå har vore å betre fagtilbodet. Godbolt fryktar at det motsette kan verte resultatet.

Spissing av tilbod

– Lokaliseringsdebatten og diskusjonar kring tenelege modellar for arbeidsdeling mellom høgskolane, har teke all merksemda. Høgskolen i Vestfold risikerer å bli riven i bitar av to sterke naboar. Men eg er meir uroleg for dette med spissing av fagtilbodet. Det er vel og bra at motivet er å verte synleg og attraktiv for studentar og næringsliv, men me må vere klar over at dette vil føre til nivåsenking for dei faga som ikkje vert valde ut. Noko må vike.

I dag er det realfaga som tel. Då kan det sjå skummelt ut for samfunnsfag og humanistiske fag i vår region, seier Godbolt.

– *HiVe har ambisjonar om å heve det faglege nivået til universitetsstandard. Det er vel uråd å greie det utan å samarbeide med andre?*

– Ja, no har me eit fagleg samarbeid i dag, både med andre høgskolar og universitet. Eg høyrer nok til mindretalet som har trua på mindre forskings- og utdanningseiningar, og stiller meg ikkje alltid automatisk positiv til sentralistiske stormodellar. I dag er det nesten ulovleg å meine at små institusjonar kan fungere godt samfunnsmessig. Samstundes ser eg verdien av eit styrka forskingsmiljø. Det finst ingen eintydige svar her, men vi lever i ei tid der ein meiner at tilbodet vert betre til meir ein sentraliserer. Det stiller eg meg skeptisk til, seier historikaren.

Stordriftsfordelar?

– *Fryktar du omfordeling av ressursar?*

– Ja. Her kan det bli både vinnarar og taparar.

– *Korleis ser du føre deg arbeidsstaden din ved eit eventuelt universitet i Vestviken i 2013?*

– Mest truleg som ein paraplyorganisasjon for høgskolane. Dei største avdelingane vil vere bevart. I dag er høgskolane spreidde over Bø, Rauland, Skien, Notodden, Horten, Tønsberg, Hønefoss, Drammen og Kongsberg. Eg er redd stordriftsfordelane ikkje vil vise seg. Dinstert ser eg for meg eit kjempeslagsmål mellom regionssentra om kvar administrasjonen skal ligge. Dersom det går mot eit nisjeuniversitet med spissa fagtilbod, til dømes innan tekniske matematiske fag, vil vi også ha ein region som vil byrje å etterspørje sjukepleiarar, samfunnsvitatar og lærarar, seier James Godbolt med eit skeivt smil.

Av Karl H. Ystanes (tekst og foto)

– I dag er det bannlyst å tenke at små institusjonar kan fungere godt samfunnsmessig, seier James Godbolt ved Høgskolen i Vestfold.

Studenter klager på "Jenter og Data"

NTNU: To mannlige studenter ved IKT-studiene har meldt inn prosjektet "Jenter og Data" til Likestillingsombudet, skriver digi.no. Formålet med prosjektet er å øke antallet kvinnelige teknologer i IT-bransjen. Studentene føler seg diskriminerte, blant annet fordi de ikke fikk delta på et kurs i matematikk høsten 2004. Representanter fra prosjektet svarer: – Det er ikke Jenter og Datas ansvar å sikre at flest mulig gutter trives og fullfører IKT-studiene, siterer digi.no.

Umoralsk sløsing på nettuniversitet

Storbritannia: En komité i Underhuset som har gransket det fallerte "UK e-University" uttaler at nettuniversitetet var en grusom sløsing med offentlige midler, melder Norgesuniversitetet på nettet. Komiteen fordømmer blant annet topplerens bonus på en halv million kroner på toppen av hans faste lønn på over to millioner kroner årlig, som "totalt uakseptabelt og moralsk uforsvarlig". Nettuniversitetet ble lansert i 2000 med 800 millioner kroner i statlig finansiering.

Mer forskning i næringslivet

Norske bedrifter har doblet satsingen på forskning og utvikling de siste to årene, melder nrk.no. Ifølge en undersøkelse gjort av Forskningsrådet brukte norske bedrifter 10 milliarder kroner på forskning og utvikling i fjor. NRK tilskriver mye av økningen mulighetene for skattefradrag som ligger i Skattefunn-ordningen. Skattefunn ble innført for to år siden med målsetningen å stimulere norske bedrifter til å satse mer på forskning.

Ledelsesstruktur

Tempoplanen sprakk i Tromsø

Universitetet i Tromsø: Forslag om enhetlig ledelse ved avdelingene og adgang til eksterne instituttledere ble ikke styrebehandlet i mars som planlagt.

Innføring av enhetlig ledelse på avdelingene og instituttene ved Universitetet i Tromsø (UiTø) skjer ikke i det tempoet som universitetsstyret har lagt opp til. Et dekanutvalg ved UiTø ledet av SV-fakultetets dekan Synnøve Jenssen, la fram sin innstilling om ny lederstruktur i slutten av februar. Deretter fikk universitetets ansatte mindre enn to uker til å sette seg inn i forslagene og komme med tilbakemelding på et allmøte – før styret etter planen skulle fatte bindende vedtak den 10. mars.

Styret måtte imidlertid utsette vedtaket med knappst mulig flertall, og flere av de eksterne representantene spurte om universitetet lider av beslutningsvegring. I april fremmes styresaken på nytt.

– Saken er omfattet av en enorm lidenskap fra begge sider, og personlig mener jeg at universitetet er tafatt når det kommer til å endre lederstrukturen, sier Heidi Meland, ekstern representant i UiTø-styret. Hun mener eksternt press er påkrevd hvis man vil endre universitetets organisasjon.

Representant for de vitenskapelig ansatte i UiTø-styret, professor Einar Niemi, sier til Forskerforum at grunnleggende prinsipielle

– Vi har klart å gjøre alt som har blitt krevd av oss fra kvalitetsreformen. Det viser at dagens ledelsesmodell fungerer, hevder professor Einar Niemi, vitenskapelig representant i UiTø-styret.

Fakta

Forslag ved UiTø

- Universitetet i Tromsø får enhetlig linjemo-
dell under toppledelsen, bestående av
rektor og universitetsdirektør
- Instituttledere ansettes av fakultetsstyret
og rapporterer til dekan
- Dekaner ansettes av universitetsstyret og
rapporterer til rektor, men i noen saker til
universitetsdirektør
- Lederne skal være faglig aktive og får
stillinger med krav til administrasjons- og
lederkompetanse
- Lederne får beholde administrativt nøk-
kelpersonale

spørsmål hindrer institusjonen i å tvinge gjennom vesentlige endringer på kort tid.

– Man bør undersøke hvor skoen trykker med dagens ledelsesstruktur før man endrer den, sier Niemi.

Ikke «top-down»

Dekanutvalget foreslår at instituttene innstiller en leder overfor fakultetsstyret, som deretter tilsetter vedkommende for fire år ad gangen. Kandidaten kan også være ekstern. Dekanutvalget mener det er opp til instituttstyrene selv å involvere sine fagmiljøer fram til tilsetningen og dermed ta hensyn til universitetsdemokratiet. Den nye instituttlederen får daglig linjeansvar for personalet, hun blir styreleder for instituttet og får plass i fakultetsstyret, ifølge forslaget til dekanutvalget.

– Teamarbeidet i ledelsen skal bli sterkere, og faglig leder skal ha siste ord, sier SV-dekan Synnøve Jenssen til Forskerforum. Hun påpeker at dagens valg av faglig leder ikke lenger er noen praktisk realitet på grunn av dårlig belønnede stillinger og turordning til å bekle posten. Sjansen for at eksterne instituttledere blir ansatt, er dessuten liten, ifølge dekanen.

– Vi vil ha en bred prosess nedenfra, der miljøene ser behovet for en faglig leder som kan styrke faget og unngå fragmentering, sier Jenssen, som bedyrer at dekanutvalget ikke ønsker en «top-down»-styring av instituttene.

– Fordelingen av oppgaver gjelder det formelle ansvaret, mens kontorpersonalet selv sagt fortsetter med å utøve administrasjonen, presiserer Jenssen.

Dissens

– Trenden som gjør seg gjeldende med dekanutvalgets forslag, er forventningen til den personifiserte leder, noe jeg trodde vi hadde lagt bak oss, kommenterer professor Einar Niemi. Han vedgår at faglig lederskap knyttet til kvaliteter hos enkeltpersoner, er en nasjonal og internasjonal trend i universitetssektoren.

– Jeg oppfordrer likevel til å fokusere på dokumenter om oppgavefordeling, samordning og styringsstrukturer når det gjelder god styring av universitetene, slik man ønsker fra regjeringshold, påpeker Niemi.

Forskerforbundet ved UiTø er helt imot å utlyse og tilsette instituttledere.

– Problemene knytter seg til å finne kvalifiserte folk som instituttledere. Virkemidlene må være forskningsmidler, etterfølgende ekstra forskningstermin, bedre lønn ogsåvidere – ikke tilsetting, hevder hovedtillitsvalgt Egil Børge Mikalsen og leder Monica Martinussen i brev til universitetsledelsen. Forskerforbundet påpeker dessuten at den todelte ledelsesmodellen ved UiTø har fungert godt, noe dekanutvalget også skriver i sine dokumenter.

Universitet aukar avgiftene

Japan: I 2004 gjekk dei statlege japan-
ske universiteta over til å verte ein slags
frittstående stiftingar. Før reforma dekte
staten rundt 65 prosent av utgiftene til
universiteta gjennom øyremerkte løy-
vingar. Universiteta får framleis stort sett
same økonomiske støtte, men no i form av
rammeløyvingar. Universiteta kan fastsetje
studieavgifter sjølve, men auken kan vere
høgst på 10 prosent av standardbeløpet
regjeringa har føreslått. Mange universitet
aukar avgiftene mindre enn maksgrensa,
blant anna for å ikkje skremme vekk søkja-
rar. Ved rundt halvparten av dei 83 nasjo-
nale lærestadene kjem avgiftene til å liggje
på det tilrådde nivået som tilsvarar rundt
32.000 norske kroner. Dette inneber ein
auke på rundt 1,5 prosent, og det er uvisst
om nokre universitet vil nytte høvet til å
krevje høgare betaling.

Tysk strid om Bologna-prosessen

Det føregår for tida ein kompetansekonflikt
mellom delstatane og det føderale nivået i
Tyskland. No har Bologna-prosessen vorte
trekt inn. Den konservative regjeringa i
delstaten Hessen kritiserer den raud-grøne
sambandsregjeringa i Berlin for å ha støtta
kompetansesenter ved 20 lærestader med
4,4 millionar euro i samband med Bologna-
prosessen. Fachhochschule Frankfurt am
Main i Hessen er blant dei som har fått
stønad. Regjeringssjefen i Hessen, Roland
Koch, meiner dette er ei utilbørleg inn-
blanding frå det føderale nivået i utdan-
ningspolitikken til dei enkelte delstatane.
Han omtalar støtta som ein provokasjon,
og seier at kvar delstat skal kunne om-
stille eksamenssystemet i det tempoet ein
ynsker sjølv.

Endra universitetskriterium?

Australia: I ein utgreiingsrapport frå i fjor
kom det framlegg om at ein kunne gje
nemninga universitet til høgskular med
relativt svakt forskningsgrunnlag dersom
desse spesialiserte seg på grunnutdan-
ning. No vert framlegget ført vidare i eit
debattdokument som er sendt ut av det
føderale utdanningsdepartementet. Ein
viser blant anna til den britiske avgjerda
om å kunne gje universitetsstatus til
"teaching-only institutions" òg. Utdan-
ningsminister Brendan Nelson vil oppnå
større breidde i utdanningssystemet, og
han vil òg opne for private universitet og
utanlandske aktørar: "It is worth debating
the requirement for all universities to un-
dertake research as well as teaching", seier
han i ein kommentar. Representantar frå
universiteta kjem med kritiske synspunkt
på denne haldninga.

Ny Arbeidsmiljølov

Midlertidighet senker ikke barrieren til arbeidslivet

Harmoniseringen av Tjenestemannsloven og Arbeidsmiljøloven svekker stillingsvernet både i privat og offentlig sektor. De ansattes organisasjoner krever utredning av vilkårene for regjeringens nye arbeidslivsregulering.

Under arbeidet med å samordne reguleringen av arbeid i offentlig og privat næringsliv blir regjeringen kritisert for å kombinere det svakeste stillingsvernet fra hvert av de to områdene. Adgang til økt bruk av midlertidig ansatte og utradering av kollegial stemmerett i tilsettingsprosessen bekymrer de ansattes organisasjoner i universitets- og høyskolesektoren. Mens Tjenestemannsloven regulerer arbeidsforhold i staten, gjelder Arbeidsmiljøloven for privat og kommunalt ansatte. Et overveldende flertall av UH-sektorens ansatte har sin kontrakt med staten.

Ifølge tjenestemannsorganisasjonene blir stillingsvernet deres svekket når det blir flyttet til den nye Arbeidsmiljøloven.

Stillingsvern

Lovforslaget vil begrense arbeidstakers rett til å "stå i stilling" under rettens behandling av oppsigelse. I dag gjelder loven behandling helt opp til Høyesterett, men regjeringen foreslår å begrense til første rettsinstans.

– For første gang velger man å ta hensyn til en beslutning om oppsigelse som ikke er rettskraftig, konstaterer Forskerforbundets leder Kolbjørn Hagen. Forskerforbundet har dokumentert at mer enn halvparten av sakene hvor arbeidstaker taper i første rettsinstans, blir omgjort enten av Lagmannsretten eller i Høyesterett.

– Hittil har regelverket lagt press på arbeidsgiver for å få til minnelige ordninger, derfor må kravet til rettskraftig dom ikke fravikes, sier Hagen.

Forslag til nye regler for midlertidig ansettelse vekker også bekymring hos arbeidstakernes organisasjoner. Regjeringen ønsker at folk skal kunne engasjeres i mid-

lertidige stillinger inntil seks måneder uten foregående kollegial behandling. Kontrakten kan forlenges inntil ett år, men deretter må arbeidsgiver tilby fast stilling eller avslutte arbeidsforholdet.

– Forslaget kan være bra for arbeidstakere som gjennom ordningen oppnår fast stilling. En slik lov kan imidlertid bli misbrukt av arbeidsgiver til å gi fast stilling til noen som ble engasjert helt vilkårlig etter personlig skjønn i første omgang, påpeker Kolbjørn Hagen. Konsekvensen er at de ansattes stemmerett i tilsettingssaker blir utradert, ifølge Forskerforbundet.

Krever utredning

Under pressekonferansen da Arbeids- og sosialminister Dagfinn Høybråten la fram forslaget til ny Arbeidsmiljølov, sa statsråden at regjeringen ønsker å gi folk som står utenfor arbeidslivet, en lavere terskel for å komme i arbeid. Samtidig ønsket statsråden å gi landets mange småbedrifter enklere tilgang til fleksibel arbeidskraft. Dette ble framstilt som regjeringens beveggrunn for å svekke stillingsvernet.

– Regjeringen påstår at barrieren for å slippe inn i arbeidslivet vil bli mye lavere enn før gjennom midlertidighet, men den har ikke grunnlag for å si noe om dette. Den senkede barrieren er en myte, fastslår Forskerforbundets Kolbjørn Hagen. UH-loven åpner allerede for å holde en ansatt utenfor fast stilling i opp til 12 år før man eventuelt sparker vedkommende. Ytterligere midlertidighet kan ikke åpne for flere i fast stilling, fastslår Forskerforbundet.

Både Norsk tjenestemannslag (NTL), Forskerforbundet og de overordnede arbeidslivs-

– Arbeidsgiver kan komme til å utnytte midlertidig ansettelse til å utlyse tremåneders engasjementer til daglig drift, advarer Ellen J. Lerberg. Hun er tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Nasjonalmuseet, som gikk fra å være statlig til å bli stiftelse i 2003. (Foto: Kjetil A. Brottveit)

sorganisasjonene går inn for at regjeringen skaffer seg bedre kunnskap om den nye reguleringen av arbeidslivet. Arbeidslivslovutvalget foreslo også et nytt utvalg da det la fram sin rapport for ett år siden.

– Vi ønsker en helhetlig utredning av vilkårene for embets- og tjenestemenn, ikke bare en utredning om ansettelse og oppsigelse, sier Jon Leirvåg i NTL.

Forskerforbundets Kolbjørn Hagen viser til et "absolutt behov" for et nytt utvalg som kan utrede reguleringen av arbeidslivet etter at de generelle lovene om arbeidsmiljø og tjeneste- og embetsmenn er behandlet politisk.

– Ved tidligere lovendringer har man benyttet enten et partssammensatt utvalg eller et uavhengig lovutvalg for å utrede konsekvensene, noe dagens regjering hittil har forsømt, påpeker Hagen.

Nasjonalmuseet advarer

Ansatte ved Nasjonalmuseet for kunst, arki-

UiS vil ha flere doktorgrader

Det ble avlagt 782 nye doktorgrader i fjor, bare tre av disse ved daværende Høgskolen i Stavanger. Nå har rektor Ivar Langen ved Universitetet i Stavanger (UiS) ambisjoner om langt flere. – Det er litt vanskelig å si hvor mange det blir i år, for noen gjør doktorgradsarbeidet på deltid og bruker lengre tid, men vi bør nok komme opp i cirka 10 disputaser på huset, sier Langen til Stavanger Aftenblad. Da snakker han om egne doktordisputaser, for stipendiater eller ansatte ved UiS gjør også doktorgradsarbeid tilknyttet andre læresteder innen fag der UiS ennå ikke har fått godkjent doktorgrader. I fjor disputerte kandidater fra HiS/UiS til åtte doktorgrader andre steder, først og fremst ved Universitetet i Bergen og NTNU.

Fra Bergen til utlandet

I fjor var rekordmange studenter fra Universitetet i Bergen (UiB) på utveksling i utlandet, melder På Høyden. Flest reiser til Tyskland, medan Cape Town er den mest populære byen. Innan 2008 skal 20 prosent av studentene som avslutter ein bachelorgrad ved UiB, ha vore på utveksling. Tala for 2004 viser at målet er innanfor rekkjevidde. I fjor reiste 386 studenter på utvekslingsopphald som varte tre månader eller meir. Det er ei auke på 105 prosent frå 2001. Fakulteta HF, SV og Mat-nat. sender ut flest studenter, med HF-fakultetet suverent på topp. Mat-nat. har hatt den største auken frå i fjor, men dette fakultetet ligg framleis eit godt stykke unna målsettinga på 20 prosent. Profesjonsutdanningane sender ut færre, med Odontologisk fakultet heilt i botnen av lista, utan utvekslingsstudenter i fjor.

Utdanningskonferanse til NTNU

Trondheim og NTNU skal i 2007 arrangere den årlige konferansen for universitets- og høyskoleansatte som arbeider med internasjonale studieprogrammer, skriver Universitetsavisa. Byen ble plukket ut i konkurranse med flere europeiske storbyer. – Dette har vært en prosess som minner om en søknad til Den olympiske komité om å få arrangere OL, sier rådgiver Wolfgang Laschet ved Internasjonal seksjon, NTNU, til Universitetsavisa. Den internasjonale organisasjonen European Association of International Education med hovedsete i Amsterdam står bak arrangementet. De nærmere to tusen universitets- og høyskoleansatte som kommer til Trondheim 12. – 15. september 2007, vil representere minst 65 ulike land.

tektur og design skiftet fra tjenestemannsloven til å sortere under Arbeidsmiljøloven da museene fikk form av stiftelse i 2003. Regjeringens uttalte mål om å harmonisere ansettelsesreglene for privat og offentlig næringsliv er et håndslag til arbeidsgivers styringsrett, ifølge de ansatte ved Nasjonalmuseet.

– Arbeidsmiljøloven gir et merkbart dårligere stillingsvern enn vi var vant til gjennom personalhåndboken i staten, konstaterer tillitsvalgt Ellen Lerberg i Forskerforbundet ved Nasjonalmuseet. Ifølge Lerberg har en forringelse av stillingsvernet gjort det vanskeligere å samarbeide med ledelsen på arbeidsplassen

etter at man skiftet regelverk.

– Når ledelsen mener de har fått en god idé, skal det ofte mye til å få gjennom arbeidstakernes syn på saken, kommenterer Lerberg. Grunnen til dette ligger i den utvidete adgangen til styringsrett for arbeidsgiver – et instrument som tillater den ene parten på arbeidsplassen å undertrykke den ene andre.

– Vi snakker av og til forbi hverandre fordi man har ulik kunnskap om avtaleverket, og for å avslutte diskusjonen benytter ledelsen seg av styringsretten, forteller Ellen Lerberg.

Av Andreas Høy Knudsen

Ny Embets- og tjenestemannslov
Moderniseringsminister Morten Meyer la 18. mars fram forslag til ny Embets- og tjenestemannslov, samt forslag om opphør av dagens Tjenestemannslov.

– Forslagene vil føre til en svekkelse av fundamentale rettigheter når det gjelder de statsansattes arbeidsvilkår, heter det i en uttalelse fra Forskerforbundet. Forskerforum kommer med mer informasjon om lovforslaget i nr. 5 (utgivelse 2. mai).

Universitetsansatte kan ikke påregne drahjelp fra grunnloven når regjeringen vil ha svekket stillingsvern i Tjenestemannsloven og Arbeidsmiljøloven, ifølge nestor i arbeidsrett Henning Jakhell. (Foto: Forskerforum)

Pris til nevroforskere

Professorene Jon Storm-Mathisen og Ole Petter Ottersen ved Universitetet i Oslo er tildelt den danske Lundbeckfondens norske forskerpris for 2005. Prisen er på 1,5 millioner danske kroner. Begge er forskere innenfor det nevromedisinske feltet. Forskingen som er belønnet går ut på å finne ut hvordan nervecellene i hjernen er utstyrt med signalstoff og hvordan disse signalene brått kan endre seg til giftstoff som kan drepe nervecellene. Forskerne har som et langsiktig mål å finne fram til nye celledrivende behandlingsformer mot forskjellige sykdommer som hjerneslag, Parkinsons og Alzheimers sykdommer. Prisvinnerne poengterer at det ikke er mulig å utvikle nye behandlingsmetoder uten å vite hvordan hjernen og andre organ fungerer under normale forhold. Ottersen er faglig leder for Senter for molekylærbiologi og nevrovitenskap, og Storm-Mathisen er tilknyttet det samme senteret for fremragende forskning.

Forskningsrådet delegerer stipend

Norges Forskningsråd (NFR) gir ti doktorgradsstipend "in blanko" til Gassteknikk senter og Senter for fornybar energi ved NTNU/Sintef, skriver Universitetsavisa. Sentrene samarbeider om prosjekter innen fornybar energi, naturgass og hydrogen, og det blir opp til sentrene selv å bestemme hvem som skal få nytte godt av stipendene. – Forskningsrådet definerer dette som et pilotprosjekt. Det er en modell de ønsker å teste ut, sier professor Bjarne Foss, leder for Gassteknikk senter. Foss tror tilliten til fagmiljøene i Trondheim er styrket etter at NFR nylig evaluerte ingeniørfag. – Det er interessant for oss at vi nå får større råderett over midlene, sier professor Johan Hustad, leder av Senter for fornybar energi, til Universitetsavisa.

Oslo: Mer produktive studenter

Ferske tall fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste viser at studentene ved Universitetet i Oslo (UiO) tar flere studiepoeng enn før. I 2002 tok de i gjennomsnitt 31,3 poeng, i fjor 36 poeng. – Jeg går ut i fra at kvalitetsreformen er årsaken, sier fungerende ekspedisjonssjef Rolf Larsen i Utdannings- og forskningsdepartementet til Aftenposten. Seksjonsleder Bente Ringlund i studieadministrasjonen ved UiO peker på tre årsaker til at studentene nå er blitt mer produktive: Tettere oppfølging, flere og mindre eksamener, samt større søkning til UiO – noe som har gitt bedre studenter. Heltidsstudenter skal normalt ta 60 studiepoeng i året. Universitetets mange deltidsstudenter gjør at man er fornøyd med et gjennomsnitt på 36. Foreløpig gir ikke tallene klare svar på hvor mange av heltidsstudentene som gjennomfører studiene på normert tid. Høgskolen i Oslo (HiO) innførte reformen ett år tidligere enn universitetene. Det kan være noe av årsaken til at høyskolen hadde en økning fra 47,1 poeng i 2002 til 53,9 poeng i 2003.

Norsk fagspråk

Etterlyser språkleg medvit

Kvifor heiter ein norsk grad bachelor? Er engelsk eit trugsmål mot norsk som fagspråk? Slike spørsmål kjem ein borti når ein utformar strategidokument for norsk språkpolitikk.

– Termane "bachelor" og "master" er håplause i Noreg, og gode døme på umedviten språkbruk, seier professor Gjert Kristoffersen ved Universitetet i Bergen.

– Kan det ikkje nettopp vere medvoite å tilpasse seg utlandet eller pynte seg med engelsk?

– Eg vil ikkje tillegge departementet aktivistiske motiv.

Domenetap

Kristoffersen leiår ei gruppe som arbeider med eit strategidokument for norsk språkpolitikk (sjå ramme). Det er ikkje importen av engelske låneord han fryktar mest, men at heile samfunnsområde kan vere i ferd med å gå over til engelsk.

– Vi i strategigruppa oppfattar mandatet slik at vi skal føreslå tiltak som styrkar norsk i ei meir globalisert verd. Mange språk i dag er under press og døyr. Som regel er det lokale majoritetsspråk som tek over, men engelsk

er øvst på rangstigen. Dinest kan ein snakke om domenetap, seier Kristoffersen. Det vil seie at norsk språk kan misse bruksområde til engelsk innanfor til dømes næringsliv, teknologiutvikling, underhaldning, forskning og utdanning.

– Forsking og høgare utdanning er eitt av domena der det er ein fare for at engelsk overtek i for stor grad. Mi personlege meinining er at vi ikkje kan unngå engelsk innan dette feltet. Mykje forskning må publiserast på engelsk dersom ein skal ta del i ein internasjonal fagarena der det ikkje er mange som kan norsk, seier Kristoffersen, som meiner det er urealistisk å påleggje folk å publisere på norsk.

– Eg, som professor i nordisk, publiserer ein del på engelsk, og det er ikkje for at universitetet skal få fleste mogeleg poeng. Så uegoistisk er eg ikkje.

Kristoffersen forskar på fonologi og fenomenet tonelag i norsk – "bønder og bøenner" som han kjapt forklarar det.

– Det finst eit stort toneforskingssmiljø internasjonalt. Ei mindre gruppe forskar på skandinaviske tonelag, sjølv om nokre av dei ikkje kan språka, seier Kristoffersen, som òg har skrive ei større bok om norsk fonologi på engelsk for eit internasjonalt publikum.

– Når du er inne på honoreringsystem: Kva meiner du om at publisering i allmenntidsskrift som *Samtiden* og *Syn* og *Segn* ikkje skal telje?

– Eg har ikkje sett meg svært godt inn i honoreringsystemet, men eg er skeptisk til at rammene vert for snevre. Innanfor humaniora er det vanskeleg å skilje mellom formidling til fagfellar og eit større publikum.

Dominoeffekt

Det er nettopp formidlinga til eit større publikum, og ikkje minst til studentane, Kristoffersen er mest nyfiken på å finne ut av. Kor mange førelesingar haldne av norskspråklege, går føre seg på engelsk?

– Vi veit for lite om kva språk som vert brukt på førelesingar når studentane spør, og når dei skriv oppgåver. På dette området kan ein nok gjere mykje for å få til ein rimeleg del norsk, seier Kristoffersen.

Han fortel om ein samtale han nyleg hadde med nokre elevlar frå ein vidaregåande skule i Bergen. Dei hadde spurt matematikk læraren om norske ord for dei engelske nemningane som vart brukte i undervisinga, men der måtte læraren melde pass.

– Dette er berre ein anekdote, men det kan vere eit døme på at den norske fagterminologien ikkje vert vedlikehalden godt nok. Dersom ein går over til engelsk som undervisningsspråk i høgare utdanning, kan det få ein dominoeffekt lenger ned i systemet.

– Kan ein påverke studentar og førelesarar til å bruke meir norsk?

– Det er iallfall viktig å vite kva ein gjer i dag. Kva fører det til at førelesingar er på engelsk? Forstår studentane like godt det som vert sagt? Deltek studentane like mykje, eller klappar dei att? spør Kristoffersen. Han peikar på at det er vanskeleg å halde fullgod kvalitet på førelesingar utanom morsmålet.

– Eg reknar meg sjølv som ganske god i engelsk, men eg veit at eg likevel held betre førelesingar på norsk, seier han.

Potetlandet

Språkpolitikken til Utdannings- og forskingsdepartementet fekk gjennomgå i ein kronikk av fyrsteamanuensis Jan Olav Fretland i førre

– For å sitere eit slagord frå ein konferanse i fjor: «Norsk når vi kan, engelsk når vi må.» Det skildrar både dilemmaet og målet, seier Gjert Kristoffersen.

Dansk satsing på FoU

I regjeringsfråsegna som regjeringa nyleg la fram, heiter det at Danmark skal vere ein leiande vitenskapsnasjon. I 2010 skal dei samla danske FoU-utgiftene gå opp til minst tre prosent av BNP. Forsking og innovasjon skal i det heile teke ha høgste prioritet, og regjeringa vil blant anna satse på helse- og energiområdet. Eit særskilt høgteknologifond skal i 2012 ha ein grunnkapital på tilsvarande ca 17,5 milliardar norske kroner. Regjeringa seier at dei danske universiteta er for små til å hevde seg internasjonalt. Ein vil derfor at universitet og andre institusjonar skipar samanslutningar som kan profilerast internasjonalt. Framlegg til eit nytt finansieringssystem som verkar i den retninga skal leggjast fram. Det skal verte fleire forskingsmidlar som det konkurrerast om, medan grunnløyvingane skal reduserast. Det danske Rektorkollegiet har ynskt programmet velkommen, men åtvarar mot å skjere ned på grunnløyvingane til forskning ved universiteta.

Europeisk kvalitetssikring

Ved Berlin-møtet i Bologna-prosessen i 2003 fekk det europeiske nettverket for kvalitets-sikring (ENQA) i oppdrag å utarbeide sams europeiske retningslinjer for kvalitetsarbeidet. Før neste møte i Bologna-prosessen i Bergen i mai har nettverket presentert rapporten *Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Rapporten rettar seg inn mot dei europeiske utdanningsministrane. I rapporten står det framlegg om ei rekkje kriterium som bør vere rettleiande ved kvalitetsgransking av høgare utdanning i Europa. Eitt av utgangspunkta er at det europeiske systemet skal byggjast opp gjennom nasjonal baserte granskingar kombinert med open utveksling av informasjon mellom evalueringsorgana i dei ulike landa. Det kjem òg eit framlegg om at organa som evaluerer utdanninga, sjølve skal verte kvalitetssikra gjennom uavhengige granskingar.

Vil lokke «fattige» studentar

Dei engelske universiteta har auka studieavgiftene, noko som har ført til kritikk om at dei er sosialt elitistiske. No freistar Oxford og Cambridge å gå kritikken i møte ved å opprette særskilde stipendprogram for studentar frå familiar med dårleg råd. Føremålet er, skriv engelske medier, "to get some of Britain's brightest teenagers from poorer backgrounds to apply for places in the face of fears over student debt". Stipenda ved Cambridge kan vere på opp til 9.000 pund fordelt på tre år. Beløpet kan verte over 50 prosent større for eldre studentar. Det konkurrerande programmet "Oxford Opportunity Bursary" tilbyr 10.000 pund på tre år. Både universiteta reknar med at stipendordningane kjem til å koste rundt ein tredel av beløpet som dei ventar å få inn gjennom dei nye studieavgiftene.

Norsk tapar til engelsk på område som næringsliv, underholdning og forskning. (Illustrasjonsfoto: NTNU Info).

nummer av Forskerforum. Han skreiv ei setning som fortener repetisjon: "I redsla for å framstå som pottitland er UFD i ferd med å innføra Noreg som a "potato country"." Fretland, som sit i strategigruppa saman med Kristoffersen, tufta skuldinga blant anna på dette: UFD kom med framlegget om å fjerne formuleringa i Universitets- og høyskolelova om at undervisinga til vanleg skal føregå på norsk. Framlegget møtte motstand på Stortinget, men gjekk gjennom med støtte frå Framstegspartiet.

– Eg er samd med Fretland i at dette var uheldig, seier Kristoffersen. Samtidig gjev han departementet honnør for å ha støtta utgreiingsarbeidet han leiår. Kronikken til Fretland var illustrert med ein potetplante med engelske nemningar, og eg spør:

– Når ein ser på denne figuren av ei potetplante. Er det ikkje dobbeltarbeid å lære seg kva plantedelane heiter på norsk òg?

– Kanskje det er eit nødvendig dobbeltarbeid. Og kanskje det doble perspektivet òg kan gje auka læring og forståing.

– Er dette argumentet godt nok? I mange fagområde dominerer engelsk totalt, og kiofor må ein då gå vegen om norsk?

– Vi talar om skilnaden mellom morsmål og framandspråk. Dei aller fleste av oss er betre til å uttrykke seg på morsmålet uansett. Eg trur heller ikkje det norske fagspråket har vondt av vedlikehaldet som utfordringa frå engelsk bør føre til. Dersom engelsk skal fungere like godt, må ein tenkje i retning av eit fullt språkskifte, og eg kan godt ta den leksa: Det er drastisk. Det vil blant anna seie at ein ofrar språket til to-tre generasjonar, og at kulturarven kjem på eit framandspråk, seier Kristoffersen.

Vi snakkar til slutt om andre samfunnsfelt

der engelsken breier om seg – populærkulturen og næringslivet.

– I stillingsannonsane har engelsk vorte vanleg, til dømes "key account manager". Grunnen er nok at mange firma tilhøyrer internasjonale system, og at dei meir eller mindre medvite bruker den engelske terminologien. Det er ikkje lett å integrere slike ord i ein norsk tekst, men eg såg nyleg eit forsøk – ein annonse med tittelen "kost kontroller". Den er iallfall söt, seier Kristoffersen.

Av Kjetil A. Brottveit

Fakta

Norsk språkråd sette i fjor haust ned ei gruppe som skal utforme eit strategidokument for norsk språkpolitikk. Dokumentet skal etter mandatet drøfte utfordringane og setje opp måla for den nasjonale språkpolitikken. I mandatet heiter det vidare: "Heile arbeidet bør sjåast som eit politisk og strategisk innspel til kulturpolitikken dei neste tjue åra fram til 2025, men gjerne slik at ein legg hovudvekta på det komande tiåret."

Professor Gjert Kristoffersen er leiår for gruppa. Han er professor i nordisk språkvitskap, og for tida forskingsdirektør ved Avdeling for kultur, språk og informasjonsteknologi ved Universitetet i Bergen. Gruppa er på sju medlemmer, og fire av desse kjem frå universitet og høyskolar, dei andre frå departement, media og skuleverket. Dokumentet skal vere klart til hausten og skal presenterast på Språkrådets 2005-konferanse i slutten av oktober.

Stud.mag. får gjennomgå

Den årlige studentundersøkelsen Stud.mag. har tidligere blitt anklaget for svak metodikk. Nå kritiseres fjorårets undersøkelse av forsker Marit Tjomsland ved Rokkansenteret, Universitetet i Bergen (UiB). – Undersøkelsen er dårlig håndverk. Studentene er spurt en til to måneder etter at de begynte å studere. Det blir stilt spørsmål som disse studentene ikke har forutsetninger for å svare på. For eksempel blir de spurt om hva de synes om biblioteket, ikke om de faktisk har vært der, sier Tjomsland til Studvest. I Stud.mag.-undersøkelsen for 2004 kom UiB relativt dårlig ut. UiB og en rekke andre læresteder bestilte egne undersøkelser for å etterprøve Stud.mag. Rokkansenterets undersøkelse strider mot Stud.mag på mange punkter. Blant annet var 36,4 prosent av studentene svært fornøyde med faget sitt, mens tallet var 20 prosent i Stud.mag. Videre var 5,2 prosent misfornøyde med faget sitt, mot 11,6 prosent i Stud.mag., skriver Studvest. Stud.mag.-undersøkelsen er blitt gjennomført hvert år siden 1998 av NIFU og TNS Gallup.

Doktoravhandling direkte på nett

For første gong er ei fersk doktoravhandling tilgjengeleg på Universitetsbibliotekets digitale utgjevingar (DUO), melder Uniforum. Anne-Beate Solås frå Det medisinske fakultetet ved Universitetet i Oslo (UiO) står bak doktoravhandlinga. Alle fakulteta ved UiO har byrja arbeidet med å leggje alle hovudoppgåver og masteroppgåver i elektronisk versjon på DUO. No er turen komen til doktoravhandlingar. Det ligg andre avhandlingar på DUO frå før, men dette er fyrste gongen ei heilt ny avhandling vert lagt ut. – Vi håpar at alle fakultet no vil kome i gang med arbeidet med å leggje alle nye doktoravhandlingar inn i denne databasen. Sidan Det medisinske fakultetet allereie har lagt den første doktoravhandlinga inn i basen, er ei barriere broten, og dei andre fakulteta kan fylgje etter.

Internasjonalt i Uppsala

Universitetet i Uppsala ble nylig best i en evaluering av internasjonalisering ved svenske høyskoler og universiteter. Spesialrådgiver Ulf Lie ved Senter for internasjonalisering av høyere utdanning deltok i evalueringsgruppen. Han mener evalueringen viser at internasjonalisering er en prioritert sak. – Universitetet i Uppsala har omsorg for totaliteten når det gjelder internasjonalisering og er imponerende bevisste på hva de vil med dette arbeidet. Nå er universitetet rett nok Sveriges eldste med røtter tilbake på 1400-tallet, og de har gode forutsetninger fordi Uppsala er en topp skole. De legger vekt på å skape et internasjonalt miljø på campus og har imponerende støtteordninger når det gjelder penger til både ut- og innreise, sier Lie ifølge HiO-nytt. – Andre studiesteder som peker seg ut som interessante på visse områder er Høgskolen i Malmø og det Karolinske instituttet i Stockholm.

Lønsforhandlingar

Forskerforbundet tapte i Oslo

Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo fekk ikkje medhald i Statens lønsutval.

– Satsinga på vitskapleg tilsette fell heilt vekk. Dette er eit fundamentalt brot med den vedtekne lønspolitikken ved Universitetet i Oslo, seier hovudtillitsvald Kristian Mollestad.

Forskerforbundet ved Universitetet i Oslo (UiO) gjekk til brot i dei lokale lønsforhandlingane i desember i fjor. Dei var ikkje nøgde med uttellinga til dei vitskapleg tilsette, og saka gjekk til Statens lønsutval. Utvalet har no – mot to røyster – bestemt at det siste tilbodet frå UiO skal gjelde som resultat.

– Det er iallfall positivt at vi ikkje fekk utvalet samrøystes mot oss, seier Mollestad.

Det er 11 år sidan det vart brot i forhandlingane ved UiO. som bruker harde ord om arbeidsgjevarane i denne saka.

– Medviten plan?

– Eg håpar og trur at det ikkje er ein medviten plan å nedprioritere dei vitskapleg tilsette, seier Mollestad. Han reagerer på at denne gruppa, som utgjer 61 prosent av lønsmassen, berre oppnådde 55 prosent av tilbodet. Mol-

lestad meiner arbeidsgjevarane dermed bryt med langtidsplanen for lønspolitikken som vart vedteken av det dåverande kollegiet for perioden 2000-2004.

– I langtidsplanen ligg det ei satsing på dei vitskapleg tilsette som har falle heilt vekk i dette oppgjeret. Arbeidsgjevarane la vekt på at desse forhandlingane er individuelle, men ein må ha noko gruppetenking samtidig, seier Mollestad som presiserer at han ikkje hadde ynskt eit resultat som gjekk hardt utover dei teknisk og administrativt tilsette.

– Dårleg personalpolitikk

Han er spesielt misnøgd med resultatet for doktorstipendiatar og fyrsteamanuensar. Av kring 1000 stipendiatar var det berre *sju* som fekk tillegg.

– Desse to stillingsgruppene fekk langt

Forskerforbundet har òg vore part i brot i Forsvaret og ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. For Forsvarets del, trekte alle arbeidstakarpartane saka før ho vart realitetsbehandla i Statens lønsutval.

– Forhandlingane ved Forsvarsstaben er i gang på ny. Dei tek sikte på å forhandle fram til midten av april, seier forhandlings-sjef Rolf Jakobsen i Statens Lønnsutval til Forskerforum.

Forskerforbundet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag meinte tilbodet frå arbeidsgjevar braut med vedteken "lokal lønspolitik". Eit samrøystes lønsutval fann ikkje grunn til å "desavuere den vurdering som arbeidsgiver har foretatt", og dermed vart det siste tilbodet frå arbeidsgjevarane ståande.

under pro rata. Arbeidsgjevarane sa eksplisitt at dei ikkje ville prioritere desse gruppene. Vi fekk høyre at førsteamanuensane heller kunne få betre løn ved å søkje opprykk til professor, seier Mollestad. Han meiner at oppgjeret i sum har gått ut over dei mellombels tilsette – ei gruppe som no er på rundt 40 prosent.

– Eg reagerer på at vi slik går i retning av eit A- og eit B-lag. Dette er svært dårleg personalpolitikk.

– *Kva kunne de ha gjort annleis for å få eit resultat de vart meir nøgde med?*

– Kanskje dei vitskapleg tilsette hadde kome betre ut dersom vi hadde ofra dei teknisk og administrativt tilsette, men dette er uaktuell politikk for oss.

– Individuelt grunnlag

Elisabeth Halsen, organisasjons- og personaldirektør ved UiO, var leiар for arbeidsgjevarane i dei lokale forhandlingane. Ho seier til Uniform at ho er usamd med "Forskerforbundets argument som gikk på profil."

– Arbeidsgiver har lagt til grunn at forhandlingene skulle skje på individuelt grunnlag. Vi er tilfreds med at vi har fått medhold i det, seier Halsen til Uniform, og held fram:

– Vi mener at UiOs tilbud ivaretar universitetets målsetninger på en god måte, både personalpolitiske mål og institusjonens overordnede virksomhetsmål.

Av Kjetil A. Brottveit

Doktorstipendiatar og fyrsteamanuensar kom dårleg ut av lønsoppgjeret ved Universitetet i Oslo, meiner hovudtillitsvald Kristian Mollestad. (Foto: Ståle Skogstad)

Nye fremragende utlysninger

Norges forskningsråd viderefører ordningen med Senter for fremragende forskning. Nye utlysninger kommer før sommeren – med søknadsfrist til høsten, melder Forskningsrådet. Planlagt oppstart av de nye sentrene er i 2007. 80 millioner kroner per år er satt av til å finansiere mellom 5-10 nye sentre i løpet av perioden 2007-2011.

Samtidig kommer første runde med utlysninger fra den nye SFI-ordningen (Sentre for forskningsdrevet innovasjon) med søknadsfrist høsten 2005. Hensikten med ordningen er ifølge Forskningsrådet "å bygge opp eller

styrke norske forskningsmiljøer som arbeider i tett samspill med innovativt næringsliv". Den årlige bevilgningen fra Forskningsrådet til det enkelte senteret vil i gjennomsnitt ligge på om lag 10 millioner kroner. Sammen med bidraget fra vertsinstitusjonen og partnerne – industribedrifter og andre næringslivsforetak – vil dette kunne gi et årlig totalbudsjett for hvert senter på ca. 20-30 millioner kroner. Sentrene vil bli etablert for en periode på maksimalt fem år med mulighet for forlengelse i tre nye år etter evaluering fra Forskningsrådets side.

Ny avdeling for forskning

Nærings- og handelsdepartementet (NHD) har opprettet en ny avdeling for forskning og innovasjonspolitik. Hensikten med omorganiseringen er ifølge NHD å øke fokus og gjennomslagskraft ved å samle departementets kompetanse og ressurser innenfor forskning og innovasjonspolitik i en avdeling. Arbeidet med IKT og utdanning legges til avdelingen for å tydeliggjøre og utnytte sammenhengene mellom disse områdene og forskning og innovasjonspolitik. Avdelingen har tre seksjoner: forskningspolitikk og utdanning, næringsrettet forskning og innovasjonspolitik.

Universitetstilstanden

Kvifor er norske forskarar så misnøgde?

– Det står svært bra til med universitetsforskninga. Ressursane aukar, og det vert stadig fleire tilsette. Kompetansenivået er heva, og produktiviteten og kontakten med omverda aukar. Kvifor er forskarane likevel misnøgde?

Magnus Gulbrandsen stilte det retoriske spørsmålet då boka *Forskning ved universitetene* vart lagt fram på eit seminar i Oslo. Han understreka at bekymringa er forståeleg, trass i at mange indikatorar tyder på at det går "bra" med universitetsforskninga. Eit forsøk på å forstå finst i det lett spekulative avslutningskapittelet som byr på ni hypoteser om årsaka til misnøye. Under følgjer nokre av dei i konsentrert og parafrasert form:

Målsetnadene er urealistiske og utydelege. Det har vore politisk semje i Noreg om at FoU-utgiftene, rekna i prosent av BNP, bør opp på OECD-nivå innan 2005. No er vi fjernare målet enn nokon sinne, og ein kan spørje seg om målet er realistisk ut frå næringsstrukturen i landet.

Massifisering og funksjonell overbelastning. Omgrepet massifisering er vanlegvis brukt om studenttalet, men kan òg skildre auke i talet på vitskapleg tilsette, universitet og dei stadig meir samansette arbeidsoppgåvene som må løysast på alle nivå. Forsking krev langsiktig fordjuping og konsentrasjon, noko mange forskarar meiner er stadig knappare "gode".

Sutring som strategi. Er sutring ein strategi for privilegerte samfunnsgrupper? Må ein klage mykje for å få gjennomslag? Kan hende klaginga medverkar til samhald i sektoren?

Forskingsmiljø kan vere dårlege arbeidsmiljø. Negative kollegaer, hardt konkurranseklima og dårleg leing er blant innvendingane

gane som går att frå forskarane sjølve.

Relativ deprivasjon. Dette omgrepet siktar til at ein kjem dårlegare materielt ut enn ei vald referansegruppe. Det vil til dømes seie at universitetsforskarar kan finne næring til misnøye i at andre med like høg utdanning, i både offentleg og privat sektor, tener betre.

– Alle vil ikkje konkurrere

Etter at redaktørane hadde presentert boka, heldt fleire eksterne personar frå sektoren innlegg. Fleire kommenterte at boka ikkje fangar opp dei djuptgripande endringane etter kvalitetsreforma.

Sverker Sörlin er direktør ved Institutet för studier av utbildning och forskning (SISTER) i Stockholm. Han undra seg over korleis dei tilsette kan ta mot stadig fleire studentar og publisere stadig meir – utan at den totale arbeidstida har auka.

– Folk må openbert arbeide hardare etter som dei ikkje arbeider lengre, sa han.

Sörlin meinte slik sett at tidsstudiar kunne ha vore ei anna og utfyllande tilnærming til stoda på universiteta.

Han brukte uttrykket proletarisering om ein situasjon der stadig fleire gjer stadig meir for fleire for stadig mindre pengar.

– Finst det noko som kan kompensere for ei opplevd utarming? Protestane i sektoren den siste tida kan seiast å rette seg hovudsakleg mot kommersialisering, men dette

held ikkje som sjølvforståing aleine, sa Sörlin, som meinte at ein lett kunne hamne i ein regressiv utopi kring autonomitanken. Til slutt brukte han konkurransemetaforar for å skildre arbeidspresset på universiteta i dag:

– Det vert stadig vanskelegare å skilje mellom kva som er trening og kva som er tevling. Alle vil ikkje konkurrere alltid.

Av Kjetil A. Brottveit (tekst og foto)

«Hvorfor uttrykker det norske forskersamfunnet ofte pessimisme – om det kalles misnøye, bekymring, klaging eller noe annet – mens så mange av indikatorene går i «riktig» retning?»

Magnus Gulbrandsen i boka *Forskning ved universitetene*

Magnus Gulbrandsen (t.v.) og Jens-Christian Smeby har redigert boka *Forskning ved universitetene. Rammebetingelser, relevans og resultater*. Sjå òg bokmelding side 24. Boka går inn i serien Kunnskapspolitiske studier – eit samarbeid mellom Cappelen Akademisk Forlag og NIFU STEP.

Dei har teke for seg universitetsforskninga dei 20 siste åra. Det vil seie, det er noko forseinking ute og går, og mykje av det nyaste datagrunnlaget i boka er frå 2001. Boka gjev hovudsakleg eit positivt bilete av utviklinga i perioden: Utgiftene til universitetsforskning har gått kraftig opp. Talet på vitskaplege stillingar har auka med 75 prosent. Delen av arbeidstida som går til forskning, held seg stabil, sjølv om studenttalet har auka kraftig.

Gulbrandsen er forskar ved NIFU STEP og dr. ing. frå Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse ved NTNU. Smeby har òg vore forskar ved NIFU STEP, men er no post.dok.stipendiat ved Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo.

Danmark

SV-fag gir best avkastning

En ny dansk rapport viser at prioriteringen av teknikk og naturvitenskap ikke står i forhold til gevinsten for samfunnet, som er minst like høy for samfunnsvitenskap.

De samfunnsvitenskapelige utdanningene gir den største økonomiske nettogevinsten av alle utdanningsgrupper i Danmark, rapporterer et regjeringsoppnevnt dansk utvalg. Tallene er hentet fra Det Økonomiske Råd, Danmarks mest prestisjetunge offisielle rådgiver. Rådet bygger sine analyser på human kapitalteorien, hvor human kapital inngår sammen

med fysisk kapital og arbeidskraft som input i produksjonsprosessen. Datagrunnlaget er ti prosent av alle aktuelle dansker over en tiårsperiode.

- Den alminnelige diskusjonen gjør innovasjon og fremgang til noen tekniske begreper, og vårt mål er å vise noe annet, sier utvalgets formann Henrik Hassenkam

til Forskerforum. Han trekker fram at samfunnsvitenskap koster atskillig mindre å undervise enn naturvitenskap - 24.000 mot 80.000 danske kroner per år for en landbruksutdanning.

Rapporten viser til godt kjøpmannskap, kulturforståelse og kreativitet som avgjørende for dansk konkurransekraft internasjonalt.

- Det å få et stadig mer komplisert samfunn til å fungere rasjonelt, effektivt og omsorgsfullt, er også en del av framskrittet - og en del av mulighetene for å få tingene til å fungere globalt. Dette er samfunnsvitenskapelige kandidater i høy grad utdannet til, sier Hassenkam til Dagbladet Information.

Utvalget ble nedsatt av vitenskapsminister Helge Sander i fjor sommer for å finne måter å skaffe flere samfunnsvitenskapelige kandidater jobb i privat sektor.

Livsinntekt og privatøkonomisk avkastning i Danmark

Fagfelt	Livsinntekt	Nettogevinst
Humaniora	9,0 millioner kroner	5,3%
Samfunnsvitenskap	11,7 millioner kroner	33,7%
Naturvitenskap og teknisk utdanning	11,3 millioner kroner	31,8%

Kilde: Det Økonomiske Råd, sekretariatet

Av Andreas Høy Knudsen

BNP-andel til forskning

Norge langt bak naboland

Norge ligger langt bak Sverige, Finland og Danmark i utgifter til forskning og utvikling (FoU) målt i forhold til BNP. EU la nylig fram tall som viser at Sverige (med 4,27 prosent) ligger på topp i Europa, langt foran Norge (1,89 prosent i 2003). Norges FoU-andel har likevel økt de siste årene (fra 1,60 prosent i 2001). Tallene i parentes viser prosentandel av BNP i 2003.

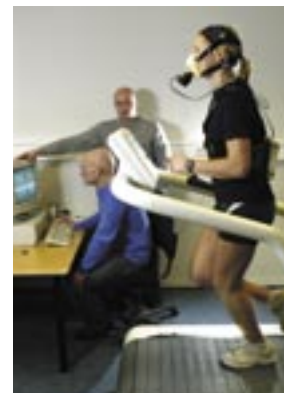
1. Sverige (4,27)
2. Finland (3,51)
3. Danmark (2,60)
4. Tyskland (2,50)
5. Belgia (2,33)
6. Frankrike og Østerrike (2,19)

Forskningsinnsatsen øker jamt over i EU. De 25 medlemslandene i EU brukte i gjennomsnitt 1,93 prosent av BNP på FoU i 2002 mot 1,82 prosent i 1998. Landene med lavest FoU-andel av BNP var Kypros (0,33 prosent), Latvia

(0,39 prosent), og Slovakia (0,57 prosent). Den gjennomsnittlige årlige veksten i FoU-utgifter i perioden 1998-2003 var størst i Estland, Kypros og Ungarn (11 prosent). Slovakia og Polen var de eneste landene med negativ vekst i samme periode, henholdsvis en nedgang på 3 og 1 prosent årlig.

I EU samlet økte de årlige FoU-utgiftene med 4,0 prosent i årlig gjennomsnitt i perioden 1999-2002. I USA var økningen til sammenligning 2,7 prosent i perioden 1998-2003, mens den var på 2,2 prosent i Japan (mellom 1998 og 2002). Likevel, de to sistnevnte landene ligger fremdeles langt over EU i FoU-utgifter i prosent av BNP: USA brukte 2,76 prosent (2003), mens Japan brukte 3,12 prosent (2002).

Næringslivet finansierte 55 prosent av FoU-utgiftene i EU i 2001, mens den tilsvarende andelen i USA var 67 prosent (2001) og Japan 74 prosent (2002). EUs målsetning, som den er formulert i Lisboa-konvensjonen, er å oppnå

Norge halser etter sine nordiske naboer. (Foto: NTNU Info)

minst 3 prosent av BNP til FoU for EU som helhet innen 2010. Målet er videre at 2/3 av disse utgiftene skal være finansiert av næringslivet.

Av Kjetil A. Brottveit

Nytt eksamensnivå i Finland

Eit nytt eksamensnivå på dei såkalla yrkeshøgskulane skal innførast i Finland. Dei som har avgitt eksamen ved yrkeshøgskulane kan etter tre år i arbeidslivet forbedre yrkeskompetansen ved å ta "høgare yrkeshøgskuleeksamen". Dei nye utdanningsprogramma skal vere på mellom eitt og halvanna studieår. Føremålet med reforma er at yrkeshøgskulane sjølve skal kunne syte for at kompetansebehova i ulike bransjar vert tekne vare på. Studieplassane for høgare yrkeshøgskuleeksamen skal aukast årleg. I 2008 skal 2.000 personar som har teke grunnutdanning kunne ta til på det vidarekomne studiet.

Selvstuderte stryker på ex.phil.

Det er stor forskjell i strykprosenten mellom de to variantene av ex.phil. ved Universitetet i Oslo, skriver Universitas. På seminarvarianten strøk bare 0,5 prosent sist høst, mens 43 prosent på selvstudiumsvarianten strøk. Seminarvarianten ble opprettet høsten 2003. Den innebærer obligatorisk seminarundervisning med utstrakt veiledning, samt seminaroppgave i stedet for skoleeksamen. Universitetene i Tromsø og Bergen har også større strykprosent ved selvstudiene enn ved seminarvarianten. I Tromsø er strykprosenten henholdsvis 32,8 og 5,7, i Bergen 32 og 1,3.

Nordisk marinakademi åpnet

Forskningsenheten Nordisk Marin Akademi (NMA) ble nylig åpnet. Ideen er å utvikle Nordens kompetanse innenfor marin og fiskerirelatert forskning - marine ressurser, det marine økosystem i sin helhet, bærekraftig utnyttelse, fangst og foredling av marine produkter, samt akvakultur. NMA skal bidra til veiledning og undervisning for nordiske doktorgradsstudenter. Bak NMA står NAF (Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning) og NordForsk, som hver støtter Akademiet med fem millioner norske kroner over fem år. NMA skal administreres ved Universitetet i Bergen med Arild Folkvord, som direktør.

Huset som fortel

Det er lettare å få fatt i ei hundre år gamal tine enn ein stol frå syttitalet. Dette er ei røynslene til etnolog Birte Sandvik. Folkemuseet på Bygdøy har rekonstruert ein bygard frå Oslo. Studenthybelen frå 1982 og ein komplett heim frå 1979 har vorte publikumsmagnetar.

Det meteorologiske tryllehuset:
Når mannen er ute, er veret dårleg
– men tittar sola fram, så svingar
kona seg ut. Slik sjekka Gunda
Eriksen veret på femtitalet.

I 1999 VILLE OBOS JAMNE den slitne bygarden Wessels gate 15 med jorda. Samstundes var Norsk Folkemuseum på Bygdøy på jakt etter eit hus dei kunne nytte for å fortelje om livet i ein leigegard i Oslo dei siste hundre åra. Då dei fekk kontakt med OBOS oppstod eit samarbeid som har resultert i "nye, gamle" Wessels gate 15 inne på museumsområdet. Før leigegarden vart riven, fekk museet dokumentert storleik og utsjånad, skrudd ned dører og toalett, merka

alt laust og sendt det til Bygdøy. Våren 2000 tok dei til å lage ein kopi av Wessels gate 15, og i dag står den der, grå nede og gul oppe, med grøne vindaugspostar.

I WESSELS GATE 15 KAN VI vitje heimen til familien Ødegård i 1905, enka Gunda Eriksen i 1950, ekteparet Kvalstad-Ulset i 1979, studenthybelen til Alvhild i 1982 og ein pakistansk heim frå 2002. Snart står heimen "TV, Teak og Tenåringar" frå sekstitalet klar.

Heimen frå Ibsenstykket *Et dukkehjem* dukkar også snart opp.

– Poenget med prosjektet er å vise ulike måtar å bu på i ein leigegard i Oslo frå 1865 og fram til i dag. Folkemuseet er meir enn laftehus og husmannstover frå bygda. Det er viktig å forske på og dokumentere kulturhistoriske fenomen som ligg nærare tida vi lever i, seier sjefskonservator ved museet, Inger Jensen.

– Poenget med Wessels gate 15 er å vise korleis folk i byen har hatt det i heimen, fortel sjefskonservator ved Norsk Folkemuseum, Inger Jensen.

► Etnolog Morten Bing har vore leiar for prosjektet og etnolog Birte Sandvik, som viser oss heimane, er prosjektkoordinator. I tillegg har grafikarar, handverkarar, arkitektar, tekniske konservatorar, forskarar frå fagfelt som historie, etnologi, antropologi og kunsthistorie, utstillingsarkitektar og lyssettarar, delteke i det omfattande prosjektet som til no har kosta OBOS over 30 millionar kroner.

– Velkomen til familien Ødegård, seier Birte, og viser oss inn i kjøkenet til ein familie som flytte til Oslo i 1905. Deretter kjem vi inn i daglegstova. Jamvel om veggjar og møblar er frå ei anna tid, gjev romma ei kjensle av at alt er nytt. Fargane på kjøkenet er skinande og reine, bordplata på disken har ikkje riper. Det skal vere slik.

– Vi har dikta opp familien Ødegård. Siktemålet er å vise eit innreiingsidealet som landsmålsfamilien Ødegård heldt seg til i 1905, fortel Birte. Ho tek oss vidare med til enka Gunda Eriksen som var vaskekone på femtitalet. Gunda er ekte. Gunda fanst. Slik budde ho. Dei mørke tunge fargane var hennar, og den vesle vørstasjonen på veggjen fortalde henne om det var manne- eller kvinnever ute.

– Dette morosame barometeret er faktisk eit av berre nokre få ting i heimen til Gunda som fortel at ho også levde på femtitalet. Dei fleste møblane kjem frå tjuetalet, då ho etablerte seg, fortel Birte.

Eit frose bilete av ein heim har altså i seg eit større tidsrom.

– Vi vil ha fram "usamtidigheita" som vi finn i nær sagt alle heimar. I motsetnad til familien Ødegård kjøpte Gunda mange av møblane brukt, fortel Birte.

ME VITJAR «BONYTT-HEIMEN» i 1979, der arkitektparet Tove Kvalstad og Ola Ulset budde. Her er det syttitalet for alle pengane, og dei som budde her var av det kreative slaget. På kjøkenet har dei "day-bed", ei freistande seng i ein krok der ein kunne sove middag. Fargane i stova er lyse og fine. Janis Joplin klagar i anlegget og planetlampane heng som ein klase over sitjegruppa.

– Her hadde me skikkeleg flaks. Då dei flytta frå Wessels gate i 1984, pakka dei alt dei eigde ned og stuva det bort på loftet i den nye heimen. Der har det stått sidan, og de har delteke aktivt i rekonstrueringa av sin eigen heim. Dei er stadig innom på besøk.

– Det må vere underleg.

– Ja, ikkje sant!

I 1982 studerte Alvhild, syster til Ola, grafisk design. Same året flytta ho på hybel i Wessels gate 15. Det vesle krypinnet hennar er kome fram att i lyset. Inngangsdøra opnar det vesle tekjøkkenet. Døra rett fram går til toalettet og døra til venstre inn til sjølve hybelen, som er på fire-fem kvadratmeter. Ved sida av skrivebordet går stigen opp til senga som heng over inngangsdøra. Det store vindauget har vore trekkfullt. Alvhild løyste det med å kle det att med isoporplater og skar ut ein lite glugge for lyset.

– Det var ein kald hybel, har Alvhild fortalt. Stundom var det så kaldt, at ho åt midt dagen på do, fortel Birte.

Siste heimen me vitjar er ein pakistansk familie frå 2002. Her finn eg mykje "usamtidigheit". Mange av møblane er frå 1980-talet. Teppa på golvet er mjuke og putene i sofaen er vakkert broderte. Senga, med innebygd stereoanlegg, gav i "nestenmahogni" og gullfarga listverk viser åttitalet på sitt drygaste. På golvet står eit par gulltøflar med snurresnute.

Den slitne bygarden frå Oslo sentrum fekk nytt liv på Bygdøy.

For ekteparet Kvalstad og Ulset er eit besøk på Norsk Folkemuseum på Bygdøy som å kome heim, bokstavleg tala. Her står husværet deira nett slik det var i Wessels gate 15 i 1979.

Slik hadde dei det på soverommet. Kikkaren i meg har gode tider. Ingenting er som å snoke rundt i ein framand heim.

ATTENDE I MUSEUMSKAFEEN får vi vite meir om korleis dei har gått fram for å rekonstruere dei ulike heimane. Sandvik og Jensen avslører mellom anna at litteraturstudiar og flittige vitjingar av loppemarknad er nokon av metodane.

– Ein heim kan stillast ut på mange vis, alt etter kva ein vil fortelje. Metodane vil då også veksle. Husværet til familien Ødegård er konstruert etter interiørideal frå den tida. Denne familien har aldri ekstert, fortel Birte.

– *Korleis har de funne fram til desse ideala?*

– Det har vore eit samansett arbeid. Først måtte vi få oversikt over kva møblar, pyntesaker, servise, kjøkenutstyr, osb, som var i heimane på den tida. Deretter måtte vi få tak i dei aktuelle tinga. Det innebar alt frå å lese romanar til å saumfare loppemarknader og bruktmesser, fortel Sandvik.

– Heimen til Gunda Eriksen er ein autentisk heim, det vil seie at alle gjenstandane har tilhørt Gunda sjølv. Men ho budde aldri i Wessels gate. Innreiinga er gjort på grunnlag av foto frå heimen hennar i Vika, som vart saunert på 1960-talet. Museet overtok dødsbuet slik vi ser det i dag, fortel Jensen.

Når det gjeld syttitalsheimen til Tove Kval-

stad og Ola Ulset, har prosjektleiinga vore svært heldige med kjeldematerialet. Folkemuseet har overteke fotoarkivet til Bonytt, også bileta frå Wessels gate. Då Kvalstad-Ulset hadde lagra heile heimen på loftet, var det berre å plukke fram ting for ting. Omtrent alt dei såg på bileta fanst i kassar på loftet.

– Her har også eigarane delteke i rekonstruksjonen. Det er nytt i forhold til Gunda Eriksen og familien Ødegård, fortel Jensen.

Munnlege kjelder var derimot einaste kjelda dei hadde då dei gjekk laus på hybelen til Alvhild.

– I byrjinga hugsa ikkje Alvhild så mykje om detaljane, men etter kvart som vi kom i gang dukka det opp stadig fleire minne. Hybelen er rekonstruert berre etter minnet hennar og frå foto av den faste innreiinga som sto att før rivinga, fortel Sandvik.

Den pakistanske familien som har opna heimen sin for folkemuseet er anonymisert. Møblar og utstyr er kjøpt både i Noreg og Pakistan, i samråd med familien.

– Her har vi innført ein ny feltarbeidsmetode ein kan kalle "sam-shopping!" Mange av gjenstandane har museet også fått i gåve frå den pakistanske familien, fortel Sandvik.

– *KVA PROBLEM MELDER seg i dette arbeidet?*

– Det har vore ei utfordring å skape eit truverdig bilete av usamtidigheit. Utstillingane

er frosne, men for at dei skal vere truverdige som heimar, måtte vi bruke mykje tid på å setje oss inn i kva for deler av heimane som "overlevde" tiår etter tiår, og kva som ikkje gjorde det. Eit døme er komfyrane i heile dette tidsrommet som pregar bygarden. Heimen til Ulset og Kvalstad er frå 1979, men komfyren deira var frå femtitalet. Elles har det vist seg at hyppigheita i å byte interiør har akselerert. Me tek vare på mindre. Det har vore vel så vanskeleg å finne noko frå slutten av 1970-talet som frå 1800-talet, fortel Sandvik.

– *Møter de etiske dilemma? Stiller de ut alt de finn heime hjå folk? Det er jo til dømes mistenkeleg ryddig i alle romma.*

– Ei løpande problemstilling er kva ein viser fram og ikkje. Ambisjonane om å gje eit korrekt bilete er høge, men det skal skje på ein verdig måte og vi må følge prinsipp om varsemnd, fortel Jensen.

– Det gjeld å tenke "kva ville Gunda vist fram?", legg Sandvik til.

– *Wessels gate 15 har vore reine magneten på publikum. Kva kan grunnen vere til det?*

– Det handlar kanskje om gjensynsglede med det nyleg farne. Wessels gate 15 står oss kanskje nærare enn stabbur frå mellomalderen. Dessutan kan det kanskje trigge kikkaren i oss på ein annan måte, seier Jensen.

Av Karl H. Ystanes (tekst og foto)

Dei to supermaktene frå den gong hang over kjøkenbordet til Kvalstad og Ulset i 1979.

Arkitektparet på 1970-talet hadde dagseng på kjøkenet.

Man kan si mye om Kristin Clemet. Men penger har hun skaffet.

Budsjettvinneren

TIRE ÅR OG FEM MÅNEDER er gått. Den lange valgkampen er i gang. Og Kristin Clemet har bedre kort på hånden enn sine forgjengere. For forskning og utviklingshjelp har vært budsjettvinnerne under Bondevik 2. Men OECD-målet er vi fortsatt ikke i nærheten av. Til det vokser Bruttonasjonalproduktet for mye.

– En kan kanskje si at vår økonomiske politikk er for vellykket. Men ja, det er et krevende mål, og det er heller ikke et uproblematisk mål. Jeg mener likevel det er et internasjonalt anerkjent mål som vi som kjemper for økte forskningsbudsjetter, har hatt god bruk for. Når vi nå om to dager legger frem en ny forskningsmelding (intervjuet med Clemet ble dessverre foretatt rett før forskningsmeldingen ble lagt frem, red. merk.), kommer jeg til å reflektere en del rundt dette målet som kom i den forrige forskningsmeldingen. Det var positivt.

Clemet mener at hele den foregående forskningsmeldingen ble et tidsskille, både kvalitativt og kvantitativt.

– I denne regjeringsperioden er det et faktum at forskning, dersom man ser bort fra den regelstyrte trygdeveksten, har vært en klar budsjettvinner. Vi har hatt en vekst på om lag 30 prosent. Selv om vi ikke når dette målet i 2005, har vi klare ambisjoner for økt vekst frem mot 2010.

FORSKNING HAR ALTSÅ FÅTT mer penger og skal få mer penger, og hele tiden sier politikerne at de vil prioritere naturvitenskaplig forskning. Men ser man på statistikken over de områdene som vokser mest, så dukker samfunnsvitenskapene opp ved hver eneste korsvei. Naturvitenskapene, derimot, står stort

sett på stedet vil.

– Er det ikke på tide at dere begynner å prioritere klarere mellom områdene?

– I forskningsmeldingen drøfter vi dette svært grundig. Vi går bakover i tid og påviser den sterke veksten samfunnsfagene har hatt. Denne veksten har de fått selv om det politisk har vært uttrykt ønske om at realfagene skal få den største veksten. Hovedforklaringen på økningen i til samfunnsfagene er veksten i studentantall. Mye forskningspenger har fulgt studentene. Når studentene har valgt å studere samfunnsfag istedenfor naturfag, har altså dette fått klare konsekvenser i forskningsbudsjettene.

Clemet mener at Stortinget nå bør vise at de mener alvor når de sier at de vil prioritere realfagene.

– Vi er nødt til å innføre mekanismer som til en viss grad kompenserer for studievalg. Vi må ha noen overordnede samfunnsprioriteringer. Stortinget vil få synliggjort de uheldige sidene ved det gamle systemet i den nye meldingen.

– Penger blir altså fordelt uavhengig av politiske ønsker. Har dette forbausset deg i din tid som statsråd?

– Jeg kan ikke si at det har vært en overraskelse. Men det er et faktum at det har foreligget litt dårlig dokumentasjon. For meg som statsråd er det, og har det, vært viktig å dokumentere før jeg foreslår endringer. Debatten i norsk utdannings- og forskningssektor har levd mye på påstander og myter. Men styrken i utslagene til fordel for samfunnsfagene, må jeg si at jeg er litt overrasket over.

Men var det ikke nettopp dette både Trond Giske og Høyre ønsket skulle skje da de vedtok kvalitetsreformen, at pengene skal følge stu-

dentene med de konsekvenser det får?

– I Tromsø har bachelorstudiet i psykologi flere studenter enn hele det naturvitenskapelige fakultet. Da går det vel som det må gå?

– Grunnprinsippet er at etterspørselen skal få konsekvenser for pengestrømmen. Men det er ikke den eneste mekanismen. Vi prioriterer også på et overordnet nasjonalt plan. Medisin får mer. Vi har opprettet et eget tannlegestudium i Tromsø. I Forskningsmeldingen vil du også se at regjeringen tar nye strategiske valg. Så må folk i tillegg huske at vi i departementet driver overordnet styring av utdanningsinstitusjonene her til lands. Det er vi som eier dem. Derfor kan vi justere kursen kontinuerlig. Ja, institusjonene har fått mer frihet, men denne friheten er ikke total.

Og det er ikke slik at universitetene skal legge ned forskningsmiljøer selv om de har få studenter, påpeker Clemet.

– Det er ingenting som hindrer universitetene i å satse på miljøer de mener er viktige. Man trenger ikke å følge saueflokken. Ett alternativ kunne selvsagt være at vi ikke lot noe som helst være etterspørselsstyrt. Men vi har lange erfaringer for at departementet ikke akkurat har lyktes i å se langt inn i fremtiden og oppdage hvilke behov samfunnet vil få. Vi må finne en kombinasjon mellom studentønsker og åpenbare samfunnsbehov.

– Så visse studier vil få et tak på antall studenter?

– Nei, men vi differensierer utbetalinger etter type studenter. Naturvitenskap får mer per student enn humaniora.

MEN SÅ TIL DET FAKTUM at Utdannings- og forskningsdepartementet ikke styrer den

norske forskningskaka alene. En rad ulike departementer er med å fordele penger. Dermed får de også makt over hva som skal prioriteres. Forskningsrådsdirektør Arvid Hallén har uttrykt frustrasjon over representanter fra departementene som prioriterer annerledes enn hva forskningsmiljøene selv ønsker.

– *Er det da ikke på tide at Utdanningsdepartementet tar over styringen av alle forskningsmidlene og fordeler dem etter rene faglige kriterier?*

– Vi har utredet dette og kommet til at vi ikke vil gjøre det. Men det såkalte sektorprinsippet skaper helt klart problemer, og ja forskningsmidlene er dermed spredd nesten ut over alle departementene. Dermed får vi fragmentering, som igjen kan lede til en suboptimal forskning. Vi prøver å bøte på disse problemene gjennom å gi Utdannings- og forskningsdepartementet enn sterkere koordinerende rolle, og ved å knesette visse prinsipper om hvordan de ulike departementene skal forvalte sine forskningsmidler. Blant annet forteller vi dem hva de ikke skal gjøre når de overlater penger til Forskningsrådet.

Clemet vedgår altså at det er ganske lange tradisjoner i visse departement for detaljstyring.

– Og det er ikke heldig. Men likevel er det ikke et alternativ å overlate alt til oss. Forskning er dessverre ikke det som står høyest på den politiske dagsordenen i Norge. Jeg har til gode å oppleve en valgkamp i Norge der forskning har spilt en sentral rolle. Dermed er vi avhengige av seriøst langsiktig engasjement fra politikerne. Måten å skaffe dette engasjementet på er å gjøre alle statsrådene til små forskningsministere. Jeg har veldig god erfaring med dette selv. Det er et enormt engasjement blant mine statsrådkolleger for forskning. Alle har et hjertebarn på sitt eget budsjett. Det gjør at det samlede forskningsbudsjettet blir større enn hva det ville ha vært dersom mitt departement skulle ha den hele og fulle styringen.

Da internasjonale forskerstørrelser evaluerte Forskningsrådet, foreslo de å styrke kvaliteten på norsk forskning gjennom å tilføre flere frie midler. Clemet sier at hun er enig i at dette vil være et godt tiltak.

– *Så de som trodde du var en forkjemper for mer "relevant", eller anvendt, forskning tar feil?*

– Skillene mellom fri og "anvendt" forskning er i ferd med å viskes ut. Internasjonalt skiller de mer og mer mellom lang og kort tid på forskningen fremfor forskningens art. Men vi trenger en vekst både i fri og i mer nyttepreget forskning. Staten har i de senere år satset for lite på innovasjon. Vi har satset mye mer på grunnforskning. Likevel er det slik at tilslagsprosenten på frie midler er meget lav.

Det er mange flere kvalifiserte forskere enn det er midler der ute. Men når forskningsbudsjettene vokser så mye som de gjør, vil alle få mer.

– *Men er det ikke på tide å differensiere mellom mer rene forskerstillinger og mer rene lærerstillinger i universitets- og høyskolesektoren for å få bedre kvalitet på forskningen?*

– Jeg har hevdet at institusjonene bør be-

handle personalressursene mer fleksibelt. I perioder kan det være noen som konsentrere seg mer om undervisning, mens det i andre perioder kan være noen som konsentrerer seg mer om forskning. Det vil være et uttrykk for strategisk ledelse om universitetene gjennomførte dette.

– *Hva da med forskningfriheten?*

– Når det gjelder denne såkalte individuelle forskningfriheten, så er det klart at denne rettigheten gjelder på et gitt nivå. Man kan ikke forske på hva man vil. Man er som forsker overalt underlagt en ledelse og prioriteringer. Derfor har vi også sagt at det ikke er uproblematisk å lovfeste denne såkalte forskningfriheten. Det er ikke avklart hvordan den skal forstås og defineres. Vi kan ikke forske like mye på alt.

Og det gjelder uansett hvor mye penger enn Clemet måtte kunne skaffe.

– Vi står for ca. 0,5 prosent av verdens forskningsinnsats. Vi kan ikke bli best i alt med slike summer. Det er nok enkelte universitetsansatte som tror de kan løpe fra helt nødvendige strategiske valg.

I EN FERSK BOK FRA NIFU STEP, *Forskning ved universitetene*, retter forfatterne kritikk mot Forskerforbundet og Forskerforum og hevder de svartmaler en ellers ganske positiv situasjon for norsk forskning og norske forskere.

– *Deler du denne kritikken?*

– Når det gjelder noe av virksomheten til fagforeningene, det være seg informasjons- eller pressevirksomhet, så er jeg, ja, nokså desillusjonert. Det er ikke ofte jeg leser noe positivt i disse tidsskriftene de gir ut. Jeg er kanskje også noe forbauset over den debatten som går for seg i det offentlige rom generelt. Jeg er jo rundt omkring i landet og snakker med ansatte og studenter i sektoren. Dermed vet jeg jo at det er utrolig mange som er positive til de endringene vi har fått gjennomført. Svært mange i sektoren trekker på skulderen av den debatten som for eksempel har foregått i Aftenposten. Noen kaller debatten en intern HF-debatt ved UiO. Jeg må av naturlige grunner engasjere meg i slike debatter, men jeg tror ikke de blir oppfattet som særlig relevante. Om jeg skulle ønske meg noe, var det at flere fra akademiet deltok i debatten.

– *Men du er ikke mot debatt som sådan?*

– Absolutt ikke. Men det som forunder meg, er det nesten totale fraværet av alternativer. Det er nesten ingen drøftinger av institusjonenes aktuelle rolle i dagens samfunn og fremtidige utfordringer. For meg er det lite veiledning i påstander om at en er misfornøyd. Noen av debattantene i Aftenposten har vært dårligere til å reflektere rundt handlingsalternativer enn hva internt ansatte her ved UFD er. Det forunder meg.

– *Men vant de ikke debatten? Universitets- og høyskoleloven ble ikke slik du ønsket?*

– De sier så. Jeg hørte en etter dette fakkeltog på Karl Johan si på Dagsrevyen at han "hadde inntrykk av at loven var slik og slik". I avisene stod det at FrP og SV var med å berge gratisprinsippet. Disse to partiene var ikke en

gang med på flertallet i Stortinget. Der var for øvrig debatten rundt den nye loven verdens fredeligste debatt. Det vi la frem i Stortinget og fikk flertall for, var noe helt annet enn det som ble debattert i det offentlige rom.

– *Så du ville ikke ha eksternt flertal i styrene?*

– Vi foreslo ikke det i det hele tatt. Vi har ikke foreslått ansatt rektor, vi har ikke foreslått eksternt flertall. Fra før kunne rektor ansettes eller velges. Vi foreslo ingen endring. Vi foreslo heller ingen endring i styresammensetningen.

– *Har kritikerne blandet sammen Mjøs-utvalget og lovforslaget?*

– De har blandet sammen alt. Det vi derimot foreslo, var en ledelsesmodell der rektor fikk både det faglige og det administrative ansvaret. Rektor skulle være øverste leder for alt. Stortinget sa at det gikk de med på, men de ønsket at det skulle være frivillig for institusjonen om de ville ha det slik. Det var det eneste som ble endret.

Clemet er også forundret over at hennes regime blir oppfattet som nyliberalistisk og i klar motsetning til tidligere regimer.

– Før vi overtok, hadde Arbeiderpartiet foreslått obligatorisk ansatt institutt- og fakultetsledelse ved universitetene og en obligatorisk ledelsesmodell på toppnivå. Det er langt fra hva vi har foreslått. Men det jeg vil bestride, er at en ansatt ledelse per definisjon er dårligere enn en valgt ledelse.

TIL SLUTT: CLEMET HAR sittet i stolen i tre og et halvt år. Hun har vært i nærkontakt med de fleste forskningsmiljøene i landet.

– *Er det spesielle miljø som har imponert deg?*

– Jeg har vært i utrolige mange fremragende forskningsmiljøer i denne tiden. Men samtidig har det slått meg hvor, ja, alminnelige mange forskere er. Jeg er jo ingen forsker og var kanskje litt redd for å nærme meg dem. Men mange forskere er jo svært dyktige på sine felt, samtidig som de har problem med å artikulere synspunkt om forskningspolitikk. Jeg har bedt om mange råd. Det er ikke alltid jeg har fått så fryktelig mange.

– *Men han som av mange blir ansett som den fremste, Per Brandtzæg, har ytret seg ofte. Han har blant annet hevdet at det i Finansdepartementet er en motvilje til å bevilge mer penger til forskning?*

– Per Brandtzæg er en eksepsjonell forsker, men dette kan han ikke noe om. Det norske finansdepartementet er et meget dyktig departement. Det å argumentere overfor Finansdepartementet er krevende. Det vet alle statsråder. Men innen forskning har vi hatt en prioritert posisjon fordi vi har et stortingsvedtak som sier at vi skal nå OECD-gjennomsnittet. Det jeg kan si om Finansdepartementet og -ministeren, er at de har prioritert forskning gjennom alle disse årene jeg har sittet i denne stolen. Foss behandler alle rettfærdig, og jeg tror at jeg uten videre kan si at han har et personlig engasjement i forskning. Dette er ikke et departement eller en statsråd som er fiendtlig innstilt til utgifter til forskning.

No tel han oss igjen

Så er tala på bordet. Norske forskarar får det berre betre og betre – på eit overordna plan.

MED REDAKTØRANE Magnus Gulbrandsen og Jens-Christian Smeby i spissen har nokre tilsette ved Norsk institutt for studier av forskning og utdanning. Senter for innovasjonsforskning (NIFU STEP) gjeve ut boka *Forskning ved universitetene. Rammebetingelser, relevans og resultater*. Der har dei sett nærare på utviklinga innan universitetssektoren i Noreg frå 1981 til 2001. Etter det ein kan lese på baksida, er hovudspørsmålet deira dette: "Er det grunn til å bekymre seg for forskningen og forskningsvilkårene ved norske universiteter?"

Før eg opna boka, rekna eg med at svaret vil verte negativt. Metaforskarar i Noreg, det vere seg innan forskning, kultur, helse eller landbruk plar kome til at svaret på slike spørsmål er nei, eller når dei ikkje tør vere så direkte: "Svaret er et betinget nei." Og jau då, i oppsummeringskapitlet svarer til dømes redaktør Gulbrandsen nettopp med orda "et betinget nei" på hovudspørsmålet. Det står bra til med forskinga ved universiteta, og det er lite å uroe seg over. "Både forskere og de som forventer noe av dem, har grunn til å være tilfreds med at satsingen på forskning og produktiviteten til forskerne har økt i denne perioden." "Utviklingen har mange lyspunkter," legg Gulbrandsen til.

Og Gulbrandsen og andre metaforskarar har sjølvsagt rett. Det står bra til i Noreg. Samanlikna med stort sett alle andre land, har vi det på stort sett alle område svært så godt. Kvifor skulle forskinga ved universiteta utgjere eit unntak?

Funna er mellom anna desse: Realutgiftene til forskning ved universiteta har gått opp med 100 prosent mellom 1981 og 2001. Få land bruker meir pengar per innbyggjar til forskning i universitetssektoren enn Noreg. I same periode har vi fått tre gonger så mange professorar. Veksten i vitenskaplege stillingar har vore 75 prosent. Vi har fått fire gonger så mange stipendiatar. I 2001 vert vi sitert meir enn verdsgjennomsnittet. I 1981 låg vi under. Og kanskje mest overraskande; dei vitenskapleg tilsette brukte ikkje meir tid på administrasjon i 2001 enn i 1981. Lista over alt som har gått bra kan gjerast mykje lengre, noko NIFU-forskarane også gjer.

Veikskapen i desse tala er sjølvsagt at dei ikkje inkluderer utviklinga som har kome i kjølvatnet av "kvalitetsreforma". Til og med Kristin Clemet vedgår no at undervising, rettleiing og administrasjon tek klart meir av tida til dei tilsette enn kva som var vanleg før reforma. Det er så.

Men også før "kvalitetsreforma" klaga norske forskarar. Og då vert spørsmålet kvifor dei gjer dette. Svaret er vel innlysande. Forskarar

flest opplever utviklinga på kroppen, dei har i motsetnad til dei tilsette ved NIFU korkje eit metaperspektiv eller eit heilskapleg blikk på norsk forskning. Kva hjelper det vel at norsk samfunnsforskning held fram med å få stadig meir pengar, når du sjølv driv med grunnforskning i toksikologi? Kva tener det deg at du må rettleie ei rad doktorrandar i staden for å få pengar til å kunne fordjupe deg i norske stadnamn? Og kva trøst kan ein som forskar i gamalgresk finne i ei bok som hevdar at det går så bra så, når vedkomande ser

at det går lukt til helvete innan sitt eige fagfelt? Eg veit ikkje heilt om eg skal kalle *Forskning ved universitetene* for utgreiing eller forskning. Men eg hellar vel til å meine at boka høyrer inn under kategorien utgreiing. I alt vesentleg har gruppa bak boka henta inn ulike typar statistikk og presenterer desse isolert. Vi får heller ikkje vite så mykje om kva slags utvikling andre samfunnssektorar har gått gjennom i desse

.....

Farlige forbindelser

Vil du forstå nyliberalismen, må du forstå Kansas: Forsmådd av en høyrevridd venstreside og forført av et verdiprekende høyre, velger folket å gå imot sine egne interesser. De er ikke klar over at de har noen, sier Thomas Frank.

BACKLASH ER ORDET Frank bruker for å beskrive den nykonservative bølgen som har skylt over USA. Denne bølgen vasker det amerikanske samfunnet rent for de politiske ordningene som ble innført på 1900-tallet: Velferdsstaten, jordbruksstøtte, lønnskamper. I nyliberalismens tidsalder ser man en allianse mellom *blue-collar* arbeidere og hvitsnippens Wall Street. Thomas Frank ser det som en paradoks, men *universell* situasjon.

Thomas Frank

What's the matter with America? The resistible rise of the American right

Secker & Warburg, 2004
306 sider

DEN YNGRE FRANK kom fra både Kansas og det republikanske parti. Men han framstår mer som en arkeolog enn en angrende synder. Med et historisk blikk går Frank inn og viser et Kansas som en gang innførte de sosiale ordningene som nå trues. Historisk betegner Populisme som eggenavn noe ganske annet enn det vi vanligvis forbinder med ordet. Frank peker ut *Populism* som "the first of the great American leftist movements", hvor Kansas var ett av kjerneestedene. Knyttet til både bondebevegelsene og the People's Party, gikk Populistene i bresjen

tjue åra. Det er lite eller ingenting av overordna strukturelle analyser i boka. Boka er framlegging av tal, med nokre spede freistingar på analyse i sluttkapitlet.

Men tala er altså klare nok dei. Vi når rett nok ikkje målet om å kome opp på gjennomsnittleg OECD-nivå i forskingsinnsats. Faktisk går det feil veg. Men er det anna å vente når vi er eit råvareeksporterande land? Ja, forskarar flest er misnøgde, i det minste er det dei misnøgde vi høyrer frå. Og jau då, forskarar flest har for høge tankar om seg sjølve. Vi kan til dømes lese at 90 prosent av norske forskarar meiner dei høyrer til eit leiande nasjonalt eller internasjonalt forskarmiljø.

Men same korleis det no er: Dei fleste av oss trur helst berre på tal som stadfestar det vi alt trudde. Denne meldaren er ikkje noko unntak i så måte. Etter å ha lese *Forskning ved universitetene* sit eg att med eit enkelt spørsmålet. Gjev slik statistikk verkeleg mening på eit djupare plan? Historikaren Helge Pharo har nett fått 14 millionar kroner frå Forskingsrådet for å forske på temaet "Noreg som fredsnasjon". På statistikken vil dette truleg slå ut i utgiftsvekst for humaniora. Men ut av den same statistikken kan vi ikkje lese om alle dei som ikkje fekk

.....

for politiske ordninger som var i deres økonomiske interesse. Det er dette historiske perspektivet som får en hoderystende Frank til å spørre seg om hvorfor en rasende arbeiderklassen nå har samlet seg mot eliten – men denne gangen for å stemme på et parti som systematisk favoriserer de rike og uthuler velferdsordninger og livsgrunnlaget for Kansas' bønder. Noe av bakgrunnen finner Frank i en tilsløring av hvordan man tenker seg makt i USA: Makt knyttes

til det å lese *New York Times*, være velutdannet og drikke latte. Det *ekte* Amerikas markører er derimot *USA Today*, øl og senterkjeden Wal-Mart – og alle overser at "deregulated capitalism is what has allowed Wal-Mart to crush local businesses across Kansas and (...) what has driven agriculture, the state's *raison d'être*, to a state of near collapse."

IDEEN OM DET DELTE USA er ikke ny. Arbeiderbevegelsen brukte det retoriske grepet flittig, for å vise skillet mellom "the robbers and the robbed", viser Frank. Det som er nytt, er at

fordi Pharo skulle få. Ut av statistikken kan vi heller ikkje eintydig lese om programforskning er betre enn fri forskning. Guldbrandsen og kollegane hans fortel oss at på eit overordna plan, får vi alle meir. Men så mykje klokare av det, vert vi i grunnen ikkje. Men så har det heller ikkje vore oppgåva deira. Oppgåva har vore å kome med tala. Clemet kjem til å bruke dei for det dei er verdt.

Om eg skal kritisere NIFU-forskarane for noko, er det at dei ikkje reflekterer meir over si eiga rolle. Er det til dømes sannsynleg at dei vil får meir pengar frå Departementet dersom dei hadde kritisert dei meir? NIFU STEP skal vere ein "offensiv premissleverandør for politikkutforming på områdene utdanning, forskning, innovasjon og kompetanseutvikling," står det i vedtektene deira. Legg ikkje ei slik vedtekt føringar på kva konklusjonar NIFU kjem med?

Eg kan ikkje heilt fri meg frå tanken om at desse vonde tungene ved universiteta som kallar NIFU "ein forlenga arm av Forskningsdepartementets presseavdeling" er inne på noko. "No tel han oss igjen," sa dyra om geitekillingen.

Av Jon Hustad

ideen om det delte USA nå ikke refererer til forskjeller i økonomiske interesser og reell makt, men til forestillinger om at landet er delt i to kulturelle sfærer – snobbene og folket. Denne tanken har fått en visuelt besnærende modell: Et politisk kart over USA der Demokratene framstår som "kystpartiet", mens Republikanerne sveiper over resten av Amerika. Frank stiller bruken av denne modellen til veggs – både når det gjelder de journalistiske mytene og medias uvilje til å gå økonomien og strukturene etter i sømmene – og de politiske partienes omfavning av kartet. "The tools being used are the blunt instruments of propaganda, not the precise metrics of sociology", sier Frank – og viser hvordan snobben og folket brukes som hersketeknikker. Frank lar seg ikke ydmyke. Heller enn å bøye sin privilegerte nakke i skam, legger han Kansas under lupen, og finner – i motsetning til journalistene – ikke bare "jordnære kristne i livets kafeteria", som han sier. "The correct description of them (...) is elite.", sier Frank om de lokale business-topene. Det som farger Franks blikk er nemlig ikke Kansas, men *økonomi*. Hans etterlysning av økonomisk tenking utradrer likevel ikke de kulturelle analysene: Frank framstår som en engasjerende skribent også når han skriver om kulturelle fenomener som religiøs kitsch og *foie gras*-kjeden Dean & DeLucas inntog i rurale

– HF på pensum

FOKUS

på den gode forfatter

Høyskoleforlaget – forlaget som setter pris på gode forfattere.

Vi ønsker at du som har en bestselger til landets akademiske miljøer skal få igjen det du fortjener – rett og slett fordi kunnskap er gull verdt.

Høyskoleforlagets forretningsidé kommer fra forfatterne selv – som ønsker både et profesjonelt støtteapparat, fleksibilitet, kort leveringstid og sist men ikke minst en fornuftig avkastning for sitt arbeide.

Ta kontakt med en av våre redaktører, for en uforpliktende samtale.

HøyskoleForlaget
NORWEGIAN ACADEMIC PRESS

Postboks 39 • 4661 Kristiansand S • Telefon 38 10 50 00
post@hoyskoleforlaget.no

www.hoyskoleforlaget.no

Kansas. Kulturindustrien behandles, som seg hør og bør, og Frank viser hvordan *backlashet* motsetter seg kulturindustrien på grunnlag av verdispørsmål og forakt for folket ("It's meant to be offensive, and Kansas is duly offended") – men knytter seg til akkurat de samme størrelsene: autensitet, opprør, offerrollen og individet.

DE NYKONSERVATIVE refererer til moderate Republ ikanere som liberale. Men de er ikke liberale: "What they are is corporate", slår Frank fast. Alle endringene som det amerikanske ideologiske landskapet har gjennomgått, har blitt mulig på grunn av en systematisk utradering av den økonomiske faktoren. I forlengelse av dette ser Frank en kime til dagens situasjon ikke i en manglende klassetenking, men i en forestilling om klasse som primært knyttes til kulturell identitet, og ikke til arbeid, økonomi og samfunn. Slik blir politikken et flammende oss mot *dem*, basert på verdispørsmål. Lederne av *backlashet* forstår selvfølgelig dette, og raker inn stemmer på abortspørsmål og homofilt ekteskap mens skatteuttene settes ut i livet: "They may talk Christ, but they walk corporate." Frank følger *resonnementet* helt til potensialet for det politiske mennesket: Idet ulikhet knyttes så sterkt til kulturell identitet, blir hierarkiet enda mer statisk: *Underdog*-posi-

«Frank skriver ikke bare popularisert akademisk, men også journalistisk – og ikke minst politisk».

sjonen forherliges og etablisementet svertes.

Her finner Frank flere sydebukker. Demokratenes deregulering og høyrevridning pekes ut som feilslått og katastrofal. Frank skriver ikke bare popularisert akademisk, men også journalistisk – og ikke minst politisk. Han serverer klare bud til Demokratene – men også her er Frank mer universell enn lokal – og slår ettertrykkelig fast at kunnskap om sosiologi, økonomi og politikk bør fordeles mer rettferdig. For også Demokratenes politiske unnfallenhet kritiseres: Man går enkelt og greit ut i fra at velgerne kjenner sine egne økonomiske interesser og kommer til å handle deretter. "The gigantic error in all this is that people don't spontaneously understand their situation in the great sweep of things". Hvilket burde interessere ikke bare politikere, men også de som forvalter redskapene for strukturell kritikk – som i likhet med i Kansas ikke står høyt i kurs i dagens Norge.

Av Karin Haugen

KRONIKK

Send kronikkforslag til

i.myking@forskerforbundet.no

Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-

Forskningen ved universitetene

Universitetene må forsvare de ansattes rett og plikt til forskning, skriver professorene **Sigmund Grønmo** og **Anne Gro Veia Salvanes**. Grønmo er rektorkandidat og Salvanes er prorektorkandidat ved Universitetet i Bergen. Kronikken bygger på et foredrag som Grønmo holdt i Det Norske Videnskaps-Akademi 10. februar i år.

UNIVERSITETENE MÅ STADIG fornye sin faglige virksomhet etter hvert som samfunnet forandres. Fornyelsen må bygge på de etablerte universitetenes grunnleggende institusjonelle trekk:

- Grunnforskning og forskerutdanning i alle fagmiljøene
- Utvikling av fag og disipliner over en stor faglig bredde
- Forskningsbasert undervisning
- Fri og kritisk faglig virksomhet
- Organisering og ledelse forankret i fagmiljøene

Debatten etter innstillingene fra Mjøs-utvalget og Ryssdal-utvalget har vist at det er sterke krefter som ønsker å forandre universitetet som institusjon, men også at det er sterk motstand mot dette både i universitetssamfunnet og i samfunnet for øvrig. I de kommende årene blir det viktig for universitetene å tydeliggjøre sin egenart utad og legge de fundamentale institusjonelle trekkene til grunn for sine egne strategier, prioriteringer og beslutninger.

I denne kronikken skal vi legge vekt på hva dette innebærer for *forskningen* ved universitetene. Først beskriver vi noen hovedtrekk ved universitetenes forskningsbetingelser, slik de har utviklet seg i de senere årene. Deretter påpeker vi noen problematiske sider ved disse betingelsene, sett i forhold til universitetets egenart. Til sist framhever vi en del utfordringer for universitetenes forskning i årene som kommer.

I de senere årene har det vært en viss økning i de statlige bevilgningene til forskning, men økningen har vært mindre enn Stortinget forutsatte i opptrappingsplanen som ble vedtatt da den forrige forskningsmeldingen fra Regjeringen ble behandlet.

Mer og mer av Forskningsrådets midler konsentreres i store programmer. Noen av disse programmene, slik som satsingen på sentre for fremragende forskning, legger vekt på grunnforskning og internasjonalt samarbeid, men mange av de store forsknings-satsingene er tematisk definert og utformet

«Har en glemt at grunnforskningsdisiplinene er bærebjelkene som gjør at tematiske satsingsområder kan komme i forskningsfronten?»

ut fra strategiske nasjonale prioriteringer, med liten vekt på de vitenskapelige prioriteringene som gjøres internasjonalt. I tillegg til dette legger universitetene selv opp til større tematiske forskningssatsinger basert på strategiske vurderinger. Universitetene blir mer og mer avhengige av eksterne forskningsmidler, utover den statlige grunnbevilgningen. Samtidig legges det økende vekt på kommersialisering av forskningsresultater ved universitetene. Alt i alt blir det vanskeligere å få finansiering for grunnforskningsprosjekter. For eksempel innvilges kun 10 prosent av søknadene på Forskningsrådets frie grunnforskningsmidler til fysikk, molekylærbiologi og evolusjonsbiologi. For 2005 er det bevilget ca 100 millioner kroner til slike prosjekter, mens bevilgningene til anvendte tematiske programmer er betydelig større.

Et nytt utspill fra departementet er planen om å avskaffe den rett og plikt som hver enkelt vitenskapelig ansatt ved universitetene har til å bruke like mye tid til forskning som til undervisning. Dette er muligens et opplegg for å dekke det økende undervisningsbehovet som følger av kvalitetsreformen. I mange fagmiljøer er de ansattes tid til forskning allerede i ferd med å bli redusert på grunn av at undervisningsoppgavene blir for omfattende.

Sett i forhold til universitetets egenart, har de nye forskningsbetingelsene på universitetene *problematiske sider*. Forskningen vil svekkes når forskningstiden reduseres. Selv om mange av utdanningsreformene er både velbegrunnede og klart berettigede, kan de lett bli så intensive og arbeidskrevende at forskningen må bli en salderingspost. Framfor alt blir det mindre *sammenhengende* tid til forskning, fordi det stilles økende krav til intensiv studentoppfølging gjennom hele semesteret. Siden undervisningssemesteret er forlenget, blir det også mindre tid til forskning mellom semestrene.

Konsentrert forskningsinnsats på strategisk viktige områder er i mange tilfeller både fruktbart og effektivt for å styrke forskningen i Norge. Universitetsmiljøene er svært aktive og får ofte god uttelling i slike sammenhenger. På denne måten kan viktige forskningsområder ved universitetene bli videreutviklet og styrket. En for *ensidig* satsing på slike strategier skaper imidlertid en del problemer. Selv om både store programmer og spesielle sentre kan romme mye og viktig grunnforskning, er det et betydelig problem

for universitetets grunnforskningsansvar at midlene til frie forskerinitierte prosjekter er svært begrensede.

Fag- og disiplinutviklingen kan bli skadelidende når stadig mer av forskningsmidlene går til tematiske satsingsområder. Prioriteringen av store programmer og kravene om kommersialisering er særlig problematiske for universitetsfag med små forskningsmiljøer eller liten kortsiktig nytteverdi på markedet. Har en glemt at grunnforskningsdisiplinene er bærebjelkene som gjør at tematiske satsingsområder kan komme i forskningsfronten? Tematiske forskningsprosjekter trenger forskere med dyp innsikt i disiplinene de bygger på.

Når forskningen svekkes i mange av fagmiljøene, svekkes også den forskningsbaserte utdanningen. Et problem med oppbyggingen av spesielle sentre for forskning er at dette kan trekke de beste forskerne ut av universitetets ordinære instituttmiljøer og dermed skape avstand mellom forskningen og utdanningen. Selv om doktorgradsstudenter og til dels mastergradsstudenter kan knyttes til forskningssentrene, kan sentrene bidra til å svekke forbindelsen mellom forskningen og utdanningen, særlig på bachelornivå, og her kan det lett utvikles et skille mellom en forskningselite og et undervisningsproletariat. En slik tendens kan bli forsterket hvis de vitenskapelig ansatte i tillegg mister sin individuelle rett og plikt til forskning. De ansattes forskningstid er en av universitetets viktigste forutsetninger for å opprettholde grunnforskning og forskningsbasert utdanning i alle sine fagmiljøer og på alle nivåer. Entusiastiske forskere som formidler det siste nye fra forskningsverdenen, skaper ivrige og interesserte studenter.

At hver enkelt vitenskapelig ansatt har rett og plikt til forskning, er også en av de viktigste forutsetningene for å sikre at den faglige virksomheten er fri og kritisk. Faren for å miste retten til forskningstid kan lett virke begrensende på de ansattes frie og kritiske faglige utfoldelse.

Problemene som er diskutert ovenfor aktualiserer en del *utfordringer* for universitetene. En av utfordringene er å få en bedre balance mellom utdanningstilbudene og ressursgrunnlaget, slik at fagmiljøenes forskningsmuligheter ikke er avhengig av varierende studenttilstrømning.

I tillegg vil det være en utfordring for universitetene selv å omorganisere undervisningsoppgavene med sikte på frigjøring av sammenhengende forskningstid. For hver enkelt ansatt bør det legges til rette for intensive undervisningsperioder, som kan avløses av konsentrerte forskningsperioder – utenom og i tillegg til de ordinære forskningssterminene.

«Alle skal undervise, men alle skal ikke undervise samtidig, og ingen skal undervise hele tiden.»

Utgangspunktet må være: Alle skal undervise, men alle skal ikke undervise samtidig, og ingen skal undervise hele tiden.

Det må også være en viktig utfordring for universitetene å forsvare de ansattes rett og plikt til forskning. Hvis departementet skulle lykkes med å gjennomføre sine planlagte endringer av denne ordningen, må universitetene selv sørge for at tidsfordelingen mellom forskning og undervisning videreføres.

Universitetene bør dessuten arbeide for å øke Forskningsrådets midler til forskerinitier, fri og kritisk forskning. Generelt må det være en utfordring og et institusjonelt ansvar for universitetene at alle fagmiljøene har tilstrekkelige midler til både grunnforskning og forskerutdanning.

I tillegg til denne minimumsdekningen av forskningsbehovet i alle fagmiljøene er det viktig at så mange av fagmiljøene som mulig hevder seg godt i den nasjonale og internasjonale konkurransen om midler til store forskningssatsinger. I forbindelse med store satsinger vil det være spesielt utfordrende for universitetet å utvikle forskerinitierte grunnforskingsprogrammer som kan konkurrere om eksterne midler, og å prioritere grunnforskning i sine egne strategiske programmer. Å bygge opp sentre for fremragende forskning er også viktig - og helt i tråd med universitetenes ansvar for å fremme grunnforskning av høy kvalitet. Men det er en stor utfordring å styrke de faglige ringvirkningene rundt slike sentre og andre forskningssentre, slik at de kan gi impulser og inspirasjon til universitetets ordinære fagmiljøer, og det er viktig at forskningen ved sentrene danner grunnlag for å styrke forskerutdanningen.

Internasjonale evalueringer av norsk forskning peker på at grunnleggende forskning er for svak, og at dette hemmer Norges innovasjonsevne. Forskningspolitiske satsinger har vært sterkt rettet mot tverrfaglige tematiske og anvendte fagfelt med særlig innretning mot utnyttelse og ivaretagelse av landets spesielle naturressurser. Dette har skjedd uten tilstrekkelig finansiell oppfølging, og til dels på bekostning av de underliggende disipliner. Grunnforskning på høyt internasjonalt nivå i matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag så vel som i humanistiske, samfunnsvitenskapelige og medisinske disipliner vil være bærebjelken i et internasjonalt anerkjent universitet og fundamentalt for forskerutdanningen. Ut fra dette er det en overordnet utfordring å styrke forskningskvaliteten, med sikte på at fagmiljøenes forskning kan ha mulighet til å bli internasjonalt ledende. Det vil i dagens

situasjon særlig dreie seg om å vektlegge forskningsledelse, internasjonal publisering og internasjonalt samarbeid. Dette må skje på fagenes egne premisser og ta hensyn til de variasjonene som finnes mellom ulike fagom-

råder når det gjelder forskningskulturer, publiseringstradisjoner og samarbeidsformer.

Sigmund Grønmo og Anne Gro Veia Salvanes

Norges idrettshøgskole (NIH) har som vitenskaplig høgskole et nasjonalt hovedansvar for utdanning, forskning og formidling innen fagfeltet idrettssvitenskap. NIH ble etablert i 1968 og har i dag ca. 200 ansatte og 1200 studenter. Høgskolen har omfattende nasjonale og internasjonale nettverk og framstår som en anerkjent partner i dette samarbeidet. For nærmere informasjon om NIH, se www.nih.no

Stipendiatstilling - idrett og helse

Norges idrettshøgskole har ledig stilling som doktorgradsstipendiat innen fagområdet idrett og helse. Idrett forstås i vid betydning som trening, mosjon, dans, friluftsliv og organisert idrett. Relasjonen idrett og helse skal belyses ut fra samfunnsvitenskapelige og/eller humanistiske perspektiv.

Krav til kompetanse

For å bli opptatt til doktorgradsprogrammet ved NIH, må søkere ha oppnådd mastergraden i idrettssvitenskap/ graden idrettskandidat eller ha annen utdanning på samme nivå med idrett i fagkretsen, eller på annen måte kunne dokumentere idrettsfaglig kunnskap og innsikt. Søkere til doktorgradsstudiet skal som hovedregel ha oppnådd gjennomsnittskaraktaren B/2.5 eller bedre i mastergraden/hovedfagsstudiet.

Kontaktpersoner

Interesserte søkere anbefales å ta kontakt med fagmiljøet ved utarbeidelse av søknad.

Kontaktpersoner/fag:

Seksjonsleder Sigmund Loland: sigmund.loland@nih.no

Kontaktpersoner/administrasjon:

Personalkonsulent Hildegunn Gangsøy, tlf 23 26 20 59
Rådgiver Gro Styrmo, tlf 23 26 20 31

Søknadsfrist er 9. mai 2005.

Se fullstendig utlysningstekst på våre hjemmesider
www.nih.no.

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no
Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk.

Refleksjoner på fallrepet

KARRIEREOPPSUMMERING: Etter nærmere 40 år i høyskolesystemet, er det på tide med noen refleksjoner på fallrepet. Et spørsmål jeg stundom har stilt meg er om jeg har erfart endringer som trygt kan kalles *utvikling*, forstått som frembringelse av høyere kvaliteter i de år jeg har vært yrkesaktiv. Der har vært betydelige endringer i teknikk, så som fotokopiering, informasjonsteknologi og internett er blitt selvfølgeligheter, men har de medført en høyning av nivået av kunnskap og innsikt? Personlig heller jeg til et benektende svar. Andre funksjoner og fremgangsmåter, til dels gevinster i form av rask tilgjengelighet, effektiv redigering og produksjon av skriftlig materiale, men hovedsakelig dreier det seg om tekniske og kvantitative endringer og gevinster. Man skriver, redigerer og reproducerer på en annen måte enn tidligere, men der er ingen påviselig økning i kunnskap og innsikt, for ikke å snakke om visdom.

Men letthet og raskhet kan skape en illusjon av fremskritt og høyere kvalitet, og jeg har merkelig ofte, med noen innsiktsfulle unntagelser, hos kolleger møtt en naiv overbevisning om at vitenskap, forskning og formidling nærmest er i ferd med å vokse inn i himmelen i kraft av datamaskiner og informasjonsteknologi. Jeg har hatt kolleger som reagerte med vantro irritasjon når jeg avviste at slike hjelpemidler kunne bidra til noen øket forståelse av norsk og engelskspråklig litteratur, emner jeg først og fremst har beskjeftiget meg med i mitt yrkesaktive liv. Men de store skapende bevegelse, selve grunnlaget for alt høyere åndsliv i menneskehetens historie, har hatt ganske andre forutsetninger enn den rastløse og mentalt forvirrende dyrkelse av "informasjon", som i altfor høy grad setter sitt preg på dagens skole og undervisning. Man har forvekslet informasjon med kunnskap og oversett at mens det første altfor ofte ikke fører til annet enn distraksjon, så er konsentrasjon selve "nerven" i det som skaper kunnskap og innsikt.

Uten å benekte positive sider ved massemedier og informasjonsteknologi, har jeg selv hatt liten nytte av disse hjelpemidler. Blyant og papir og en elektrisk skrivemaskin og en viss hjelp fra familiemedlemmer som vet å bruke en datamaskin har muliggjort og sikret en jevn skriftlig produksjon. Uten å være noen forsker i engere forstand har jeg ajourført kjennskap til fronter og problematikk i de åtte fag jeg har studert og tatt eksamen i og har derfor kunnet annelde atskillig faglitteratur, som for eksempel *Norsk idéhistorie* i seks bind.

Dette være nevnt ikke for å bramme, men kun for å eksemplifisere at det er effektivt mulig å fungere akademisk i dagen Norge uten på avgjørende vis å være avhengig av datamaskiner og informasjonsteknologi. Og her må jeg

få tilføye at jeg i årevis har forundret meg over et massivt flertall av kolleger som sitter foran sine skjermer det meste av kontortiden, men til tross for at de behersker, bruker og ustanselig fremhever denne teknologien som en velsignelse er bemerkelsesverdig usynlige når det gjelder skriftlig formidling av den kunnskap de sitter inne med. Denne sviktende innsats må ha irritert en av mine høyeste overordnede, for med en dyster mine kunne han fortelle meg at jeg alene var ansvarlig for ca. 1/3 av den skriftlige produksjon fra den avdeling, jeg er knyttet til.

Lønnsmessig har ikke dette gitt noen fordel, jeg fristes til å si tvert imot. Jeg har skrevet mellom 800 og 900 artikler, kommentarer, bokanmeldelser og innlegg i debatter (en god del på nynorsk) i de nærmere 40 år jeg har arbeidet i høyskolesystemet, men har ikke fått det ringeste igjen for dette i form av lønnsoppykk. Jeg har søkt tre ganger men uten resultat, men så syntes en tidligere avdelingsleder (som jeg ikke har noe nært og personlig forhold til) at jeg var grovt urettferdig behandlet og søkte for meg, og da rykket jeg opp ett lønnstrinn, fra 54 til 55. Så fikk jeg som en sluttpakke to lønnstrinn i forbindelse med min forestående avgang, men det ville jeg trolig fått helt uavhengig av medlemskap i Forskerforbundet og min skriftlige produksjon. Så hva har medlemskap, kontingent og akademisk flid gavnet meg?

Det er ikke til å unngå at jeg har grunnet en del over hvorfor jeg har gjort det så eksepsjonelt dårlig økonomisk. Kan det ha vært fordi jeg har fungert dårlig som lærer og formidler? Nei, jeg har jo av normalt kunnskapshungrige studenter alltid fått gode tilbakemeldinger. Etter mine siste forelesninger i norsk fikk jeg applaus og varm takk og karakteristikken "glimrende". Og en kollega hadde overhørt to av mine studenter som uttalte at de så frem til og gledet seg til mine timer i engelsk litteratur.

Nei, forklaringen er nok sosiologisk og psykologisk. I de to høyskolene hvor jeg har virket har humanistiske fag og særlig norsk og engelsk litteratur vært helt marginale størrelser uten den prestisje som de tyngre og "matnyttige" fagene har nytt godt av. Mangelen av et humanistisk miljø med bred og allmennkulturell kompetanse gjør det lett å nedprioritere og neglisjere "sjeldne fugler" ved de interne lønnsforhandlingene. Men jeg har også merket ved kroppsspråk og på annet vis en nedlatende holdning til utpreget intellektuelle sysler og en "akademisk" livsstil, en slags forakt som beskyttelse mot en blanding av dårlig samvittighet og misunnelse, for svært mange ville nok egentlig tilhøre den intellektuelle stand, men føler med en viss bitterhet og krenket selvfølelse at de ikke strekker til.

Men ellers kan jeg oppsummerende si at de pedagogiske høyskoler slik jeg har kjent dem er behagelige og utstressende institusjoner med stort sett hyggelige kolleger og greie studenter. Enkelte ubehageligheter, pussigheter og fortreddeligheter kan nok dukke opp i minnet, merkeligst kanskje at jeg på en nu opphørt institusjon uten fnugg av bevis ble anklaget av rektor for å gå omkring i pyjamas i skolens

lokaler etter klokken åtte om morgenen, en episode vi har hatt mye moro med senere.

Seniorpolitikk og kvalitetsreform har jeg ikke hatt noen positive erfaringer med. Til tross for et vakkert og sikkert velment seniorpolitisk "manifest" er jeg litt grovt sagt blitt behandlet som rusk i maskineriet, et overflødig, utbrukt og derfor utsjaltet element som ikke på noe område har vært tatt med på råd angående de kvantitative endringer som tilslørende presenteres som kvalitative. Det dreier seg om en standardiserende A4- mentalitet, som skal sikre rask produksjon av uteksaminerte kandidater, og så å si samtlige av mine kolleger misunner meg min "timing" som gjør at jeg kan slutte nå når markedets krefter og dets såkalte "rasjonalitet" blir bestemmende for pensum og undervisning. Men selv om det ser dystert ut, tror jeg at en virkelig og egentlig rasjonalitet på noe lenge sikt vil bøte på de ulemper og skader som nu avtegner seg ved våre universiteter og høyskoler.

Førsteamanuensis K. E. Steffens,
Høgskolen i Buskerud

Argumentasjon som risikosport

KRISTEVA-DEBATTEN: Dagen etter utdelingen av den første Holbergprisen publiserte professor Sjur Didrik Flåm (UiB) en kronikk i Bergens Tidene. Her konkluderte han med at prisvinneren, den flerfoldige æresdoktor og professor Julia Kristeva, ikke var prisen verdig. Det burde han ikke ha gjort! Slike konklusjoner skal man ha seg frabedt, og enhver faglig diskusjon av premisene for prisen eller av miljøet som tildelte henne prisen, er i bunn og grunn en mistenkeliggjøring og et uttrykk for at man er nokså åndsforlatt, dum eller rett og slett et flerfoldig null (!). En av UiBs profesorer omtalte Flåm slik:

«Lovsang til og karakteristik av Hr. Professor Flåm
nul nul, nul nul, nul nul; nul nul, nul nul, nul nul.
nul nul, nul nul, nul nul; nul nul, nul nul, nul nul.»

Han senket dermed både seg selv og debatten til et nivå som neppe tidligere er kjent fra offentlige debatter omkring vitenskap og akademi i det norske samfunnet, i alle fall ikke siden Holbergs tid. Det er virkelig pinlig at akademiske personer "ikkje ser det pinlege i å uttale seg nedlatende og skråsikkert om ting som dei ikkje har prøvt å setje seg inn i" som professor Kittang formulerer det. Nei, professor Flåm burde ha holdt sin artikkel tilbake, dersom målet hans var å unngå sjikane fra barnslige kolleger, men det var kanskje ikke målet? Kanskje målet var å framheve at ikke

alt er gull som glimrer, eller at keiserinnen ikke hadde klær på. Kanskje målet bare var å lufte egen undring og sinne, som han selv sier i *Forskerforum* (2/2005). Men med dette oppnådde han også å vise at ikke alle vakre utstillingsvinduer har noe i butikken, og at våre mest dannede kolleger, når de er provosert (eller truet?), ikke er så dannede likevel. De får støtte for sin grove stil av den pensjonerte universitetslæreren Georg Johannesen; han mener rett og slett at det er for lite lav- og høyspråk i akademiske debatter. Dersom Georg Johannesen har rett, har de filologiske kollegene nå gjort en kraftinnsats for å rette opp inntrykket; de har gjeninnført lavspråket. Jeg vet likevel ikke om Johannesen har rett. Jeg vet bare at jeg er helt uenig med ham; det er nok lavspråk og nok høyspråk i offentlige debatter. Noen ganger er språket så høyt at det nesten ikke er begripelig (Et slikt eksempel på høyspråk er Kristeva-sitatet "Poetisk språk inneholder koden for lineær logikk. Videre kan vi finne i det alle de kombinatoriske figurene som algebra har formalisert i et system av artifisielle tegn som ikke er eksternalisert på det nivået vanlig språk manifesterer seg", noe som både er ubegripelig og ubegripelig høyt, andre ganger (som hos noen av Flåms kritikere) er språket derimot så lavt at jeg som har arbeiderklassebakgrunn fra Laksevåg har problemer med å svelge det.

Hva inneholder så kritikken mot professor Flåm? Det er det jammen ikke lett å lese seg til av de mange innleggene. Men et par forhold er Flåm-kritikerne enige med seg selv om. For det første mener man at professor Flåm er litt krass i formen. Er *Flåm* krass i formen? Er det han som har karakterisert sine motstandere som "nul" i "klassisk versemønster med fast rytme, nemlig seksfotet jambisk med midtseksur (sic!)"? Er det han som har karakterisert en av sine kolleger med at han "oppfører seg som en stut i en porselensfabrikk", er det han som har latt trykke at "jeg tviler på ...om har den faglige kompetanse som gjør at jeg bør lytte til hans råd framfor til rådene fra framragende forskere verden over"? Nei disse spisse formuleringene kommer alle fra humanistisk hold, og slett ikke fra Flåm.

Uansett er det å peke på formen i en viss forstand det samme som å omgå selve saken. Flåm har kritisert Julia Kristevas bidrag til forskningen ved å peke på at hun kanskje ikke har gitt noe særlig bidrag. Ikke har hun gjort noe særlig forskning heller, i alle fall ikke i mitt fag (psykologi), selv om hun dukker opp i ISI-basen noen ganger, og er sitert 4 ganger av andre som har registrerte publikasjoner i denne basen (og hun dukker opp hele 10 ganger i psych-info basen). Men det hun dukker opp med er ikke forskning, det er meninger og "analyser". Hun har for eksempel skrevet om den narrative polymorfe skjebne i en artikkel som omfatter det allmenne tema "Fra symboler til kjød", og hun har skrevet om de freudianske språkmodellene! I tillegg har Kristeva i "Revista de Psicoanalisis" skrevet en artikkel om "Mellom 'alt' og 'umulig': multiplisitet". Hun har også publisert i flere franskspråklige journaler, hovedsakelig om

psykoanalytiske problemstillinger. For eksempel har hun skrevet om "the obsessional patient and his mother", men jeg vet ikke om hun noensinne har sett en OCD-pasient. Det hun imidlertid helt sikkert ikke har gjort er å presentere systematiske og etterprøvbare data. Dessverre hører det i tillegg med til historien at den delen av psykologien hun er opptatt av er en død akademisk retning. Et historisk feilspor. Psykoanalysen og forskningen omkring den har etter 100 år ikke bidratt til å kaste lys over annet enn seg selv, og er med rette på vikende front i de fleste noenlunde anstendige fagpsykologiske miljøer, og praktisk talt fraværende i psykologiske pensabortsett fra som del av psykologihistorien. At psykoanalysen i tillegg har ført til alvorlige feilbehandlinger står heller ikke til å nekte.

Det andre Flåm kritiseres for er at han ikke er reflektert nok, han skal heller ikke være skolelert nok, han mangler rett og slett kompetanse til å uttale seg, hevdes det, og i tillegg liker han matte. Tenk det, en av vårt universitets mer velmeritterte forskere (med mangfoldige publikasjoner på meget anstendig nivå) er ikke merittert nok! Skal dette kanskje utgjøre en motsetning til humanistene våre? Flere av disse har knapt publikasjoner i anstendige internasjonale tidsskrift, noen har ingen. Professoren som karakteriserte Flåm som et "nul" dukker for eksempel ikke opp i ISI basen i det hele tatt, det gjør heller ikke vedkommende som tviler på om Flåm "har den nødvendige faglige kompetanse". Likevel må det kanskje respekteres at publikasjonsnormene i samfunnsfag (inklusive psykologi) og humaniora er forskjellige. Men ingen som kjenner til hvilket arbeid som ligger bak en internasjonal publikasjon i et akseptabelt tidsskrift, tviler på at slike publikasjoner krever kompetanse så vel som utholdenhet. Og når man selv kanskje ikke har gått igjennom den byrdefulle reviewprosessen som ligger til grunn i akseptable tidsskrifter, skal man kanskje være meget forsiktig med å underkjenne kompetansen til dem som har tatt seg dette bryet. Samtidig har jeg ikke sett at Flåm har påstått at han har bidratt med noe selv; han har bare gitt uttrykk for sin irritasjon over at Julia Kristeva, har fått Holbergprisen – han har stilt spørsmål ved begrunnelsen, og hvorledes det kan ha seg at Kristeva ble tildelt en pris i vitenskap. I tillegg skal jeg heller ikke påstå at Flåm har bidratt med noe (funnet en ny naturlov eller revolusjonert fagfeltet på annet vis). Det står likevel ikke til å nekte at Flåm har publisert på anstendig nivå. I tillegg har han vist mot ved å påpeke at Kristeva vrøvler.

Flåm kritiseres også for mer generell uforstand, og han tolkes som det endelige beviset på at det var riktig å meddele Kristeva prisen. På liknende måte reagerte Kristeva mot Sokal og Bricmont. På grunn av sin posisjon som psykoanalytisk teoretiker var hun (som Geir Overskeid kommenterer i boken *Språk som Selleri*; Pax forlag, 2003) i den fordelaktige situasjonen at hun hadde (og har) tilgang til andres motiver. Derfor kunne hun fastslå at de to i virkeligheten deltok i en antifransk politisk og økonomisk kampanje, og at de

burde gjennomgå psykiatrisk behandling. I psykoanalysens første århundre var det slett ikke uvanlig at individer som kritiserte psykoanalysen ble sett på som å være i behov av – ja nettopp psykoanalyse! Kristeva holder denne tradisjonen ved like. Professor Flåm, derimot, argumenterer ikke ut fra kjennskap til motdebattantenes motiver og psykologiske konstitusjon, og jeg har heller ikke sett at han har anbefalt medisinerings eller psykoterapi for sine opponenter.

Flåm har også gjort den usigelige tabben ikke å ha tatt engelsklinjen på gymnaset, og han har heller ikke deltatt i lunsjsamtaler med Sokal i USA. Under slike samtaler viser det seg gjerne at Sokal selv kan tolkes om han er mindre skråsikre enn det han gir uttrykk for i boken om fasjonabelt vrøvl. Kort sagt har deler av det humanistiske fagmiljøet ved UiB vist at de både er tverrfaglige, inkluderende og allvitenskapelige, og jeg ser ikke bort fra at flere av dem tenker "holistisk". Kanskje de også er mindre skråsikre enn det de gir uttrykk for i polemikken mot Flåm? Men vitenskap har de hittil ikke dokumentert at de har peiling på, i alle fall ikke slik vitenskap som handler om klarhet, enkelhet og etterprøvbarhet. Derimot har de god peiling på postmoderne positivismekritikk, poststrukturell lingvistik, Freuds teorier, vitenskapsideologi, og meget mer. De vet også å berette at det i fransk semiotikk "fanst [det] i si tid ein ambisjon om å utvikle eit formallogisk og matematisk metaspråk for å beskrive strukturelle samanhengar i sosial organisering og i ulike typar symbolaktivitet". Jeg er imidlertid usikker på hva som kom ut av forsøket. Og jeg er usikker på hva som kom ut av Kristevas "bruk av matematikken analogisk for å anskueliggjøre strukturelle forhold". Jeg forstår rett og slett ikke hva man har lært av denne forfatteren. Jeg forstår ikke hvilke forhold hun har "kastet lys over", og jeg forstår ikke hva hennes bidrag er. Det jeg forstår er at professor Kittang har lært noe av Kristeva, og at han ikke skammer seg over det, men jeg forstår ikke hva han har lært. Jeg forstår også at mange er blitt inspirert av professor Kristeva, men til hva? Likevel undrer jeg meg mest av alt på hvorfor professor Flåm angripes når man heller kunne benytte anledningen til å synliggjøre for oss uforstandige hva som er Kristevas bidrag. Hva er det hun har kastet lys over? Hvorfor har hun fortjent Holbergprisen? Juryen hevder i begrunnelsen for å gi Kristeva prisen at hun har utført "nyskapende arbeid omkring problemstillinger i krysningsfeltet mellom språk, kultur og litteratur og har hatt vesentlig betydning for feministisk teori og stor internasjonal innflytelse i mange fag innenfor humaniora og samfunnsvitenskap". Hvilke problemstillinger har hun utført nyskapende arbeid omkring, og innenfor hvilke samfunnsfag har hun hatt stor internasjonal innflytelse? Psykologi er det ikke, det har jeg fått med meg. Det er heller ikke økonomi, såpass har jeg forstått. Hvilke fag er det da? Og hva består bidraget i?

Svein Larsen, professor ved Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen

Morgendagens utfordringer må løses

Toyota satser proaktivt

En proaktiv innfallsvinkel er nøkkelen til en bærekraftig mobilitet i framtida. Det mener verdens nest største bilprodusent Toyota, som uoppholdelig sikter mot null skadelig miljøpåvirkning, null ulykker og null trafikkproblemer. Samtidig sikter Toyota mot at bilen skal være en berikelse for folk flest, gjennom komfort og kjøreglede.

Bilismen har brakt økonomisk vekst og sosial og kulturell utvikling. Men den har også medført negative påvirkninger som trafikkulykker og forurensning av atmosfæren. Gjennom de siste femti årene har vår verden blitt stilt overfor en økende miljøkrise. Vi våknet opp til økende miljøproblemer gjennom 60- og 70-årene, men vi forsøkte å løse problemene på en for snever og tilbakevirkende måte. Det handlet om å rydde opp i gamle skader.

I dag er vi ansikt til ansikt med en global krise, med oppvarming og utarming av ressursene. Hvis denne krisen skal få fortsette å tilspisse seg kan vi risikere ubotelige skader. Vi må være proaktive, forutse det som vil komme og korrigere kursen deretter, mener Toyota Motor Corporation, bilprodusenten som mer enn noen andre har gått i spissen for en teknologisk revolusjon på miljør siden.

Toyotas visjon

«Today for Tomorrow» er Toyotas slagord, som uttrykker prinsippet i konsernets forsknings- og utviklingsaktiviteter. Toyotas visjon for produkter og teknologiutvikling kan summeres opp i to ord: «Nulle og maksimere». Det betyr at Toyota uoppholdelig streber mot null negative påvirkninger på miljøet, null ulykker og null trafikkproblemer. Men samtidig streber mot en maksimal positiv berikelse av det personlige bilholdet, med alle dets gleder og fordeler.

Det beste eksemplet på denne visjonen i praksis er nye Prius hybrid. Alt i 1993 startet Toyota sitt «G21-prosjekt», som tok for seg hvordan en bil burde se ut i det 21. århundre. I dette prosjektet så man klart at behovet for miljømessige ytelser var det aller viktigste framtidsperspektivet. Det ble klart at et framtidskjøretøy måtte ha et forbruk på halvparten av datidens vanlige biler. Den eneste måten å få dette til på var å bruke hybridteknologi. Men det var ikke nok bare å benytte den teknologien som alt var der på 90-tallet, Toyota måtte utvikle et fullstendig nytt konsept – Toyota Hybrid System (THS).

I 1997 lyktes Toyota med å utvikle en produksjonsklar

utgave av Prius, som ble verdens første hybridbil i masseproduksjon. Den bød på helt oppsiktsvekkende gode miljømessige ytelser. Men den avkall på noen et de kravene moderne bilbrukere stiller til kjøretøylene, den bød ikke på nok kjøreglede og ytelser til å slå helt an i markedet. Men Toyota forsket og utviklet kontinuerlig, og kunne i 2003 introdusere andre generasjon Prius på markedet. På seks år hadde fabrikken klart å forbedre effektiviteten og ytelsen med 30 %. Annen generasjon Prius byr ikke bare på miljømessige ytelser uten sidestykke, men også på spennende egenskaper og kjøreglede. Dagens Prius er et direkte svar på å «Nulle og maksimere».

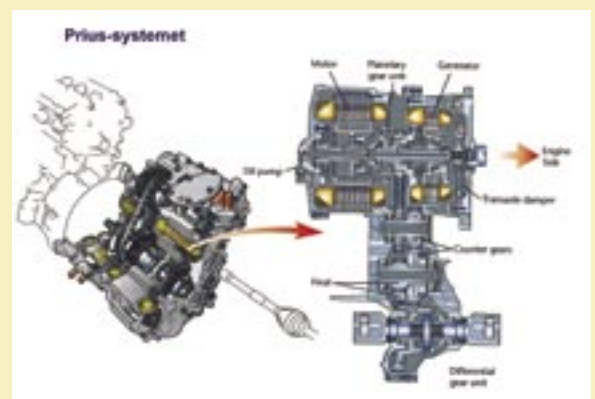
Det har gått sju år siden den første masseproduserte hybridbilen ble lansert. Først i år ser det ut til at teknologien for alvor vinner innpass. Nå kommer de hybride løsningene på løpende bånd, fra en rekke produsenter.

Hybridteknologiens røtter

Toyotas hybridhistorie strekker seg førti år tilbake til 1965, da man startet undersøkelser av flere alternative løsninger. Blant annet var gassturbiner et alternativ, som drivkilde for et elektrisk system i bilene.

I 1969 utviklet Toyota en buss med dette systemet, og det ble satt i en personbil seks år senere. I 1977 viste fabrikken en Toyota Sports 800 med gassturbinmotor, den var Toyotas første forsøk på å lage en ren sportsbil. Filosofien var den samme som ligger bak dagens hybridsystem, kombinasjonen av ytelser, kjøregenskaper og lave utslipp.

Men det var altså først i 1997 at hybridæraen ble innledet for alvor. Prius ble lansert først på hjemmemarkedet i Japan, og den slo godt an til å være en helt ny løsning. Den produksjonsklare utgaven var laget på rekordtid, selv om utviklingsarbeidet hadde pågått i flere år. Hver eneste detalj i systemet måtte utvikles, utprøves og testes. Avgjørelsen om å sette bilen i produksjon ble tatt før produktet selv var ferdig. Det satte stort press på ingeniørene. De lyktes svært godt, for alt den første utgaven av Prius hybrid er kjent for sin driftssikkerhet.

Revolusjonerende teknologi

Prius er drevet av Toyota Hybrid System, en revolusjonerende teknologi, som kombinerer en elektrisk motor og en bensinmotor for å oppnå maksimal drivstofføkonomi. Motorene er koplet sammen i et kraftfordelingssystem, som egentlig bare er et planetgirsett som kopler elmotoren og bensinmotoren sammen mekanisk, uten noen form for clutch eller kraftfordeler. THS gjør det mulig å kjøre bilen elektrisk med energi fra batteriene, med bensinmotor, eller en kombinasjon av dette. Bensinmotoren kan gå uavhengig av bilens hastighet, for å lade opp batteriene. Eller den kan slå seg av mens bilen drives elektrisk, eller samler opp energi i nedoverbakker eller ved oppbremsing. Bensinmotoren går alltid mest mulig energikonomisk, for å spare drivstoff og gi minimalt med uheldige utslipp. Prius skal altså aldri lades fra eksterne kilder, den lader seg selv. Den forbruker bensin, men langt mindre enn sammenlignbare kjøretøyer. Den slipper ut bare en tidel av de skadelige nitroøse gassens som vanlige biler, og den har ikke noe utslipp av partikler, som de fleste dieserbiler.

Prius er derfor en suksess over stadig større deler av verden. Den er en storselger i Japan og USA, og i Europa øker populariteten. Det er nå solgt mer enn 150 000 Prius hybrid på verdensbasis. Den har høstet mye heder og ære, og fått mange miljøpriser. Senest i vinter ble Prius kåret til «Årets bil i Europa 2005».

Seriehybrider

Toyota lanserte sin Coaster buss alt i 1997, en liten buss med seriehybrid løsning. Den var laget for transport i nær-områder, og kombinerte en 1.5-liters bensinmotor med en elektrisk motor. Utslipp og støynivå var vesentlig redusert i forhold til andre busser.

4x4 hybrid

I juni 2001 brakte Toyota hybridløsningen også inn i firehjulstrekkmarkedet, ved introduksjonen av Estima Hybrid.

Åtteseteren hadde en elmotor foran og en bak, pluss en bensinmotor. Den var utstyrt med verdens første «brake-by-wire»-teknologi, helt elektronisk styrte bremses, og flere andre teknologiske nyvinninger. Estima hadde også en mulighet for tilkopling av eksternt elektrisk utstyr, og var i seg selv et lite kraftverk som ga 1500 watt. Estima hybrid har bare vært solgt i Japan.

Men firehjulsdrivne hybridbiler kommer nå for fullt, først representert ved den nye Lexus RX400h, som har premiere i sommer.

Diesel hybrid

Toyota introduserte sin første diesel hybrid i november 2003, en Dyna kassevogn. Bilen har en 4-liters common rail dieselmotor koplet til en elektrisk motor/generator i parallellkopling. Hybridløsningen gir en besparelse i drivstofforbruket på 25 % under bykjøring, og en drastisk reduksjon i utslippet av nitroøse gasser og partikler.

Brenselcellehybrid

Brenselceller og hydrogendrift blir av mange sett på som den optimale framtidsløsningen. Toyota tror den vil bli en av flere veier til målet.

Toyota introduserte sin foreløpig siste brenselcellebil i 2001, FCHV-4 er fortsatt på eksperimentstadiet, selv om det er solgt et mindre antall biler i Japan og USA. Disse rundt tjue bilene er i daglig drift, men under kontrollerte forhold. For det er ennå ikke mulig å selge brenselcelleløsninger på det åpne markedet, det er fortsatt flere teknologiske spørsmål som må løses.

FCHV-4 har en brenselcelle som gir 90 kW og 260 Nm dreiemoment. Det gir bilen en toppfart på 155 km/t og en rekkevidde på 30 mil. Men det vil ta mer enn ti år til å utvikle denne typen biler videre, ikke minst må kostnadene reduseres kraftig.

I mellomtiden er Prius hybrid det beste eksempelet i praksis på hvordan framtidens utfordringer kan møtes alt i dag.

NYE STILLINGER

Østlandsforskning er et samfunnsfaglig, oppdragsbasert forskningsinstitutt organisert som en privat selveid stiftelse. Instituttet har hovedsete på Lillehammer og et kontor i Hamar.

FORSKERE

Østlandsforskning ønsker å styrke staben med 3-4 forskere innen våre virksomhetsområder:

- Velferds-, organisasjons- og kommunalforskning
- Næringsliv og regional utvikling

Nærmere informasjon om stillingene finnes på våre hjemmesider www.ostforsk.no.

Vi søker forskere fortrinnsvis på doktorgradsnivå, men minimum masternivå. Det er ønskelig med erfaring fra oppdragsforskning. Østlandsforskning kan tilby et spennende og utfordrende arbeidsmiljø, gode lønnsbetingelser og gode pensjons- og forsikringsordninger.

Kontakt vedrørende stillingene kan rettes til forskningsleder Ingrid Guldvik på tef: 61265722 / 93843072 eller forskningsleder Ståle Størdal på telefon: 61265716 / 99409371.

Kortfattet søknad med CV og publikasjonsliste sendes **innen 15.04.** til Østlandsforskning, Serviceboks, 2626 Lillehammer.

All Rights Reserved

Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet i Trondheim har teknologi og naturvitenskap som hovudprofil og elles eit breitt fagtilbod i medisin, samfunnsvitenskap, humaniora og kunstfag. NTNU er landets nest største universitet med meir enn 20 000 studentar og kring 4 600 tilsette. Årsomsetningen er på om lag 5,2 milliardar kroner.

Det historisk-filosofiske fakultet

Førsteamanuensis i maritim arkeologi ved Institutt for arkeologi og religionsvitenskap

Journalnr. HF-254. Nærm. oppl. ved instituttleder Kalle Sognnes, tlf. 73 59 21 13, e-post: kalle.sognnes@vm.ntnu.no eller professor Marek Jasinski, tlf. 73 59 21 64, e-post: marek.jasinski@vm.ntnu.no.

Førsteamanuensis II i undervannsteknologi for maritim arkeologi ved Institutt for arkeologi og religionsvitenskap

Journalnr. HF-255. Nærm. oppl. ved instituttleder Kalle Sognnes, tlf. 73 59 21 13, e-post: kalle.sognnes@vm.ntnu.no eller professor Marek Jasinski, tlf. 73 59 21 64, e-post: marek.jasinski@vm.ntnu.no.

Førsteamanuensis i nye medier/medieteknologi ved Institutt for kunst- og medievitenskap

Journalnr. HF-256. Nærm. oppl. ved seksjonsleder Anne Gjelsvik, tlf. 73 59 78 16, e-post: anne.gjelsvik@hf.ntnu.no eller kontorsjef Trond Einar Garmo, tlf. 73 59 65 69, e-post: trond.einar.garmo@hf.ntnu.no.

Felles for stillingene:

Søknad merkes med det aktuelle journalnr. og sendes til NTNU, Det historisk-filosofiske fakultet, 7491 Trondheim. Søknadsfrist: 15.04.05.

Se fullst. utlysningstekst i Norsk lysingsblad nr. 58, 10. mars 2005, og på NTNUs hjemmesider <http://nettopp.ntnu.no/>

CICERO

www.hive.no

Bruk hodet: Følg hjertet

Avdeling for lærerutdanning

Det er ledig 100% stilling som

Dr.gradsstipendiat

innenfor "Kvalitetsutvikling i barnehagen" for en periode på 4 år (inkl. 25 % pliktarbeid med relevans for dr.gradsutdanningen) fra 1.8.2005 – Ref. nr. 05/06.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til Prof. Thomas Moser, leder av Barnehagesenteret Mari Pettersvold eller studielederne for førskolelærerutdanning Hege Hansson og Grete Nesset. Telefon 33031400.

Søknad m/ CV bes sendt elektronisk. Vedlegg for øvrig merket 05/06 bes innsendt pr. post i 3 eksemplarer til Høgskolen i Vestfold, Postboks 2243, 3103 Tønsberg. Telefon 3303 1000

Fullstendig kunngjøring i Norsk lysingsblad nr.62 tirsdag 15. mars 2005. Fullstendig annonsetekst m/elektronisk søknadsskjema ligger også på adresse: <http://www.hive.no>

Søknadsfrist: 11. april 2005.

Norges veterinærhøgskole

Vi søker:

Forskningsrådgiver

Ved Studie- og forskningsadministrativ avdeling er det ledig fast stilling som forskningsrådgiver. Forskningsrådgiveren har hovedansvaret for de administrative oppgavene knyttet til forskning og forskerutdanning ved høgskolen. Det er ønskelig med tiltredelse sommeren 2005.

Søknadsfrist: 15. april 2005.

For fullstendig kunngjøring vises det til våre nettsider www.veths.no samt til Norsk lysingsblad nr. 57, onsdag 9. mars 2005.

Feiring av 50-årsjubileet

Forskerforbundets 50-årsjubileum i 2005 skal markeres med utgivelse av en historiebok om forbundets første 50 år. Boken planlegges lansert mandag 7. november, og det vil bli arrangert en mottakelse i tilknytning til boklanseringen. 50-årsjubileet vil også bli markert i tilknytning til Forskningspolitisk seminar tirsdag 8. november. Sett av datoene, nærmere informasjon følger.

Innspill til neste års budsjett

Forskerforbundet har sendt brev til Finansdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet med innspill til statsbudsjettet for 2006. Forskerforbundet går inn for at bevilgningene til UH-sektoren økes med 400 millioner kroner for å sikre at kvalitetsreformen kan gjennomføres som planlagt. Nytt vekstmål for den samlede forskningsinnsatsen bør på kort sikt være gjennomsnittlig OECD-nivå, og på lengre sikt bør målet være nordisk nivå. Forskerforbundet foreslår at bevilgningene til forskning økes med 1,1 milliarder kroner og at forskningsfondets fondskapital økes med 14 milliarder, til totalt 50 milliarder kroner.

Fikk ikke medhold

I tvisten mellom Universitetet i Oslo og Forskerforbundet var det UiO som fikk medhold hos Statens lønnsutvalg. Den 8. mars mottok partene kjennelsen fra Statens lønnsutvalg, som lyder slik: "Universitetet i Oslo sitt siste tilbud, slik det fremgår av vedlegg til protokoll 01.12.04, fastsettes som resultat i de lokale forhandlinger etter HTA pkt. 2.3.3 per 01.06.04 ved Universitetet i Oslo." Leder Geir Ellingsrud i Forskerforbundet ved UiO sier til UiOs nettavis Uniformom at han er skuffet. Overfor Uniformom peker Ellingsrud på at to grupper kom-

mer særlig dårlig ut av oppgjøret: – Stipendiatene er nærmest ekskludert fra lønnsforhandlingene. Det er i dag over 1000 stipendiater ved UiO, men kun sju av dem fikk opprykk. Det er et dårlig rekrutteringspolitisk signal, særlig når vi vet at stipendiatene stort sett ansettes i laveste lønnstrinn. Den andre gruppen som kommer dårlig ut er førsteamanuensene, som heller ikke blir prioritert i lønnsforhandlingene.

Ny arbeidsmiljølov

Regjeringen har lagt fram forslag til ny arbeidsmiljølov (Ot.prp. nr. 49, 2004-2005). Forslaget er basert på arbeidet i det såkalte arbeidslivslovutvalget (ALLU) som avgav sin innstilling for ett år siden. Forslagene går blant annet ut på en harmonisering av tjenstemannslovens og arbeidsmiljølovens bestemmelser om stillingsvern og midlertidig tilsetning, utvidet adgang til midlertidig tilsetning, svekket rett til å stå i stilling ved oppsigelse, vern av ansattes yringsfrihet, rett til utvidet stilling for deltidsansatte og endringer i arbeidstidsbestemmelsene. Forskerforbundet er svært negativ til harmonisering av tjenstemannslovens og arbeidsmiljølovens bestemmelser om stillingsvern og midlertidig tilsetning. Det vil for alle våre statsansatte medlemmer bety en svek-

Bologna-undersøkelse

Forskerforbundet har gjennom sitt medlemskap i Education International (EI) også vært involvert i Bologna-prosessen på europeisk plan. For å kunne bidra med erfaringer også fra de ansattes side (studentene og institusjonene er gjennom sine organisasjoner allerede formelt knyttet til prosessen), ble det i høst tatt et initiativ til å foreta en undersøkelse blant de aktuelle fagforeningene i europeisk høyere utdanning. Norge har vært aktive i dette arbeidet, og det var derfor naturlig at NIFU STEP ble bedt om å påta seg oppdraget. Nå foreligger rapporten "The role of academics in the Bologna process - a survey of participation and views". Den ble presentert av forsker Åse Gornitzka på en konferanse i Brussel 11. februar, og vil bli formidlet til Bologna-sekretariatet som et innspill og supplement til arbeidet med forberedelsen av ministermøtet i Bergen i mai. Rapporten kan lastes ned fra NIFU STEP's nettsider: www.nifustep.no

INNspill

Den nye arbeidsmiljøloven er ikke god nok

Regjeringen har nylig lagt fram forslag til ny arbeidsmiljølov. Utgangspunktet har vært innstillingen fra det såkalte Arbeidslivslovutvalget, og saken har vært flittig debattert i aviser og andre medier. Forskerforbundet håper det er mulig å påvirke Stortinget til å gjøre vesentlige endringer i lovforslaget før det vedtas. Selv om det er mye i forslaget vi støtter, er det flere ting vi mener det er helt nødvendig å endre.

Viktigst er det kanskje å få endret bestemmelsene om midlertidig tilsetning. I lovforslaget åpnes det nå for at arbeidsgiver helt uten begrunnelse kan tilsette midlertidig i inntil ett år. Fortsetter arbeidet ut over ett år, har den tilsatte rett på fast stilling. Dette gir beskyttelse til den som er midlertidig tilsatt. Problemet er at i universitets- og høyskolesektoren kan denne bestemmelsen lett misbrukes til å tilsette personer i fast stilling uten utlysning og uten konkurranse. Samtidig åpner

loven for også å kunne tilsette midlertidig for "bestemte oppdrag", uten tidsbegrensning. Når vi samtidig vet at den nye universitets- og høyskoleloven gir mulighet for midlertidig åremålstilsetning i inntil 12 år, og det etter fullført midlertidig stipendiat- og postdoktorperioder, skjønner en at forholdene i vår sektor kan bli ganske uholdbare. Vi mener alle bestemmelser om midlertidig tilsetning bør reguleres av de generelle lovene. Vi håper at Stortinget sørger for å gi et klart signal om at det bør skje og at midlertidig tilsetning på 12 år er uakseptabelt.

Under konflikt om oppsigelse har arbeidstakere i dag rett til å stå i stillingen sin inntil rettskraftig dom foreligger. Forskerforbundet vil kjempe for at denne praksisen blir beholdt i en ny lov. Det er et grunnleggende prinsipp at ingen sak er avgjort så lenge den ikke er ferdig behandlet i rettsapparatet. Slik må det også være når det gjelder oppsigelser.

Av Forskerforbundets leder
Kolbjørn Hagen

Erfaring viser at i mange saker hvor arbeidstaker taper i første rettsinstans, så vinner vedkommende i lagmannsretten eller i Høyesterett.

Forskerforbundet er skeptisk til at lovforslaget gjør det mulig å ha arbeidsdager på inntil 13 timers lengde. Dette er alt for lenge og bør reduseres. Selv om lovforslagets bestemmelser om overtid nå omfatter flere enn det dagens lov gjør, synes vi det fortsatt er for mange som unntas fra lovens bestemmelser.

Forskerforbundet mener også at tariffavtaler må overføres i forbindelse med virksomhetsoverdragelser. Det må dessuten stilles krav om at pensjonsordninger skal ha samme kvalitet hos ny arbeidsgiver i forbindelse med slike virksomhetsoverdragelser. Hvis ikke vil slike overdragelser kunne benyttes til å kvitte seg med pensjonsordninger som arbeidsgiver mener koster for mye.

► Dårligst i Norden

En ny undersøkelse fra Eurostat viser at Norge bruker minst penger av de nordiske landene på forskning. Norge brukte 1,89% av brutto nasjonalprodukt (BNP) på forskning i 2003, mot 2,60% i Danmark og 4,27% i Sverige. Bare Island har mindre kommersiell forskning enn Norge, men bruker likevel mer av BNP på forskning enn det Norge gjør.

Rapport fra TBU

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) har lagt fram en foreløpig utgave av sin rapport om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2005. Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere år i lønninger, inntekter, priser og konkurranseevne. TBU anslår prisveksten fra 2004 til 2005 til mellom en og 1,5 prosent, samt et lønnsoverheng fra 2004 til 2005 på vel 1,5 prosent for alle grupper under ett. For ansatte i staten anslås overhenget til to prosent. Rapporten fra TBU er lagt ut på www.forskerforbundet.no

Klart for arbeidsrettssak

På et møte i Utdannings- og forskningsdepartementet 17. februar ble det formelle bruddet mellom departementet og organisasjonene i tvisten om fordeling av arbeidstid et faktum. Alle innledende øvelser er derved foretatt, og saken vil få sin endelige avklaring i Arbeidsretten. I møtet 17. februar ba organisasjonene departementet om å trekke opphevingen og delegeringen tilbake inn til saken er rettskraftig avgjort. Dette ble avslått av UFD, og fra departementets side ikke engang kommentert i protokollen.

Brev fra DnB NOR

DnB NOR har sendt brev til alle Forskerforbundets medlemmer med informasjon om avtalen om rabatt på banktjenester. Ta kontakt med Medlemsrådgiveren for å få vite mer om fordelene avtalen gir, og for å bli registrert under avtalen dersom du allerede er kunde i DnB NOR eller Postbanken. Send inn svarkortet som fulgte med brevet, el-

ler ring 04700. Du finner også mer informasjon om avtalen på Medlemsrådgiverens nettsider: www.medlemsradgiveren.no.

Kurstilbud i mai

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i mai og juni 2005. Invitasjon til kursene sendes til lokallagene, og påmelding skal skje gjennom ditt lokallag. Medlemmer som ikke har lokallag på sin arbeidsplass kan henvende seg til Gerd Sandvik i sekretariatet for mer informasjon om kursene. Påmeldingsfrist er ca tre uker før kursstart.

10. mai: Tariffkonferanse, for tillitsvalgte i kommunal og privat sektor

11.-12. mai: Strategikonferanse, for tillitsvalgte i UH- og instituttsektoren

6.-8. juni: Grunnopplæring trinn 2, for nye tillitsvalgte i statlig sektor

14.-15. juni: Ansattes representant i styrer/utvalg, for medlemmer i denne rollen

Rekordmange doktorgrader

Statistikk fra NIFU STEP's doktorgradsregister viser at det i 2004 ble gjennomført 782 doktordisputasjoner ved norske universiteter og høyskoler. Dette er flere enn i noe tidligere år; 59 flere enn i 2003 og 43 flere enn i det forrige toppåret 2002. Universitetet i Oslo hadde en markant økning i antall avlagte doktorgrader i 2004, fra vel 230 til 266. Også UiTø hadde en betydelig økning. Andelen kvinner blant doktorene er nesten uendret siden 2002 (39%).

Ny profil på nettsidene

I løpet av våren 2005 vil Forskerforbundets internettsider bli oppgradert med ny design og ny teknisk plattform. Det vil også bli foretatt enkelte strukturendringer, blant annet vil det bli flere direktevalg/snarveier fra forsiden. Det vil ikke bli gjort store endringer i oppbyggingen av sidene for øvrig. Når ny versjon av sidene er på plass vil alle lokallag og foreninger få tilbud om å lage sine egne nettsider på www.forskerforbundet.no.

Resolusjon fra Forskerforbundets forening for lærerutdanning (FFL). Vedtatt på Landsmøtet, Gardermoen 7. mars 2005

Medvirkning og medinnflytelse i lærerutdanningen

FFLs delegater, samlet til landsmøte 7.3.05, uttrykker bekymring for det demokratiske underskuddet som den nye universitets- og høyskoleloven har skapt ved lærerutdanningsinstitusjonene. Mangelen på større grad av medvirkning og medinnflytelse for lærerne skaper avstand til lederne og tap av engasjement, faglig debatt og verdifull kompetanse i beslutningsprosessene. Det demokratiske underskuddet truer beslutningenes legitimitet.

FFL oppfordrer Forskerforbundet til å påvirke utdanningsinstitusjonene til å sikre undervisningspersonalets medvirkning og medinnflytelse gjennom egnede demokratiske organer. En viser til FFLs utdanningspolitiske program og arbeidsprogrammet for 2005-2006.

Gardermoen, Quality Airport Hotell, 7. mars 2005

INNSPILL

Ledelse og husarbeid

Vi har nå fått en ny lov som regulerer en del forhold ved styring og ledelse på universitetene og høyskolene. Mange aspekter ved den interne organiseringen er det likevel opp til styret selv å bestemme. Dette gjør at det nå debatteres friskt hvordan man skal organisere seg og ikke minst hvordan de ulike enhetene skal ledes.

Det har lenge vært hevdet at det sektoren virkelig trenger er sterkere ledere, og kanskje færre ledere? Sterke ledere som styrer institusjonen på riktig vei, gjennomfører fattede vedtak og myndighetens pålegg, prioriterer og klasker skoen i bordet når det trengs. Men, er det slike ledere vi behøver, og blir det bedre forskning og undervisning av dette? Historien er full av eksempler på sterke ledere, men ikke alle stod i spissen for gode prosjekt eller lyktes med å få baktroppene til å gå i takt.

Kanskje bør sektoren utvide og modernisere sitt syn på ledelse. Hilde Hetland disputerte nylig ved det Psykologiske fakultet i Bergen på en avhandling om ledelse. Hun beskriver moderne ledelsesmodeller som fokuserer på lederen som inspirator og på relasjonen mellom lederen og de ansatte. Transformasjonell ledelse innebærer at lederen er en karismatisk rollemodell som motiverer og inspirerer, viser omtanke for den enkelte og er åpen for at de ansatte stiller spørsmål i organisasjonen og foreslår endringer. Hetland har sammenlignet denne formen for lederstil med andre typer, og hun finner sterke sammenhenger mellom transformasjonell lederstil og både jobbmotivasjon, trivsel og synet på lederen som effektiv.

Mao, kanskje er det ikke nok med sterke ledere i sektoren. Styrke alene er ikke nødvendigvis et gode uten at det kombineres med

andre egenskaper. Hva er det så vi trenger? Jo, en person som er tydelig, og som ser den enkelte. En som motiverer og får alle til å heve blikket mot et felles mål. En som bidrar til at organisasjonen kommuniserer, og at konflikter blir tatt opp. På noen områder synes jeg det er klare paralleller mellom husarbeid og god ledelse. Du ser det tydelig når det ikke blir gjort. Støvet legger seg, trivselen og engasjementet avtar, mens konfliktene øker.

Så når nå nye ledere skal tilsettes eller velges på alle nivåer i institusjonene bør man ikke bare lete etter styrke, men også etter andre viktige egenskaper. Kanskje bør slagordet "sterk ledelse" erstattes med "god ledelse" eller "klok ledelse". Det vil både den enkelte og sektoren være tjent med.

Av **Monica Martinussen**
styremedlem og nestleder i Forskerforbundet

Getting better – feeling worse?

En gruppe forfattere ved NIFU STEP har gitt ut en artikkelsamling om forskning ved universitetene med undertittelen "Rammebetingelser, relevans og resultater". Utgangspunktet er de omfattende endringene som universitetene har vært gjennom de siste tyve år og hvilke konsekvenser dette har fått for forskningen spesielt.

Gledelig nok viser rapportene at universitetene scorer godt og bedre enn før på mange indikatorer, større forskningsinnsats, mer publisering og økt internasjonal aktivitet. Samtidig får vi et bilde preget av bekymring for universitetsforskningens tilstand og frem-

tidige utvikling – et trekk som også finnes i andre land. Hvorfor er det slik?

Forfatterne gir et godt bidrag til å forklare denne påfallende pessimismen gjennom ni ulike "hypoteser". En av dem dreier seg om relativt deprivasjon, det vil

si forskernes opplevelse av svekket posisjon sammenlignet med andre grupper. Jeg tror det er en problemstilling som må tas seriøst. Universitetsansatte har tidligere akseptert dårligere lønnsvilkår enn andre blant annet fordi de har hatt en frihet til å forske og en viss frihet i organiseringen av sin egen arbeidsdag. Når nå disse frihetsgradene svekkes gjennom langt mer bunden tid, begrenset rett til forskning, mangel på stillingstrygghet og forutsigbarhet og økt kamp om eksterne midler, vil spørsmålet om universitetet som en fortsatt attraktiv arbeidsplass med rette bli reist. Dette henger også sammen med en av de andre hypotesene som stilles opp, nemlig at forskningsmiljøer ikke alltid er gode arbeidsmiljøer. Økt tidspress og økt konkurranse kan både fremme og hemme kreativitet. Manglende tradisjon for utøvelse av personalpolitikk og ledelse er faktorer som kan virke inn. Det er i den sammenheng påfallende hvor mye oppmerksomhet og vekt som i den siste tids debatt har vært tillagt modeller for ledelse på øverste styringsnivå, mens det forskningsut-

førende nivå ikke har fått samme oppmerksomhet. Et moment som ikke blir drøftet i boka, men som trolig bør omtales når tiden etter reformene fra 2001 skal beskrives, er den svekkelse av medbestemmelse og demokrati som har skjedd parallelt med omstillingen til større effektivitet og produktivitet.

Myndighetene bør ta inn over seg at det er en grunn til at forskere nå går i protesttog både i Norge og andre steder. Et eksempel til ettertanke er et debattinnlegg i På Høyden fra Antropologisk institutt i Bergen der de stiller syv spørsmål om akademisk frihet til sin fremtidige rektor. De ønsker konkrete svar på syv utfordringer som gjelder rammebetingelser for å sikre akademisk frihet for den enkelte og for fagmiljøet, utfordringer som gjenspeiler nettopp de faresignalene de ansatte ser og som gjør at sektoren ser med bekymring på fremtiden. Kan Forskningsmeldingen bidra til å øke optimismen?

Kari Kjenndalen er generalsekretær i Forskerforbundet

... på din side

Mandag 7. mars satte Dagbladet søkelys på at forsikringsbehovet endrer seg i løpet av livet, og at det er viktig å finne de rette forsikringene i forhold til den livsfasen man er i.

Eksempelene var blant andre et ungt samboerpar med egen leilighet, en småbarnsfamilie med hus og bil, samt et eldre ektepar med hus, bil, hytte og båt. Dagbladet sjekket priser på de ulike forsikringene og fant ut hva den samlede

kostnaden var i hver kategori. Det svingte fra kr 4 400 for studenten til vel kr 30 000 for det eldste ekteparet. Prisene for innbo er beregnet ut fra Oslo-priser – de dyreste i landet.

Vi har sammenlignet Dagbladets prisfunn med prislisen for Forskerforbundets kollektive forsikringer, og i tabellen nedenfor ser du resultatet. Vi har bare tatt for oss de produktene som er sammenlignbare.

Eksempel 1: Ungt samboerpar i 20-årene

	Dagblad-pris	Vår pris	Du sparer
Innboforsikring, kr 750 000 *)	3 400	1 529	1 871
Reiseforsikring, helårs, familie	1 074	804	270
Samlet pris	4 474	2 333	2 141

Eksempel 2: Småbarnsfamilie i 30-årene

	Dagblad-pris	Vår pris	Du sparer
Reiseforsikring	1 200	804	396
Livsforsikring m/ uføredækning 1,1 mill	13 680 (for begge)	5 540	8 140
Samlet pris	14 880	6 344	8 536

Eksempel 3: Eldre ektepar i slutten av 50-årene

	Dagblad-pris	Vår pris	Du sparer
Livsforsikring 1,1 mill	11 232 (for begge)	8 930	2 302
Reiseforsikring	1 200	804	396
Samlet pris	12 432	9 734	2 698

*) Dekningen på Forskerforbundets innboforsikring er dobbelt så høy som den Dagbladet har funnet pris på, inntil kr 1,5 mill.

Kollektivt rimeligst

Undersøkelsen i Dagbladet bekrefter tidligere prissammenligninger som viser at de kollektive forsikringene du kan kjøpe gjennom fagforeningen er billigst. Som prisbevisst medlem kan du spare tusenvis av kroner på å utnytte de fordelene som ligger i de gode forsikringsavtalene vi har!

Vi låner litt av Dagbladets slagord: Forskerforbundet ... på din side!

For mer informasjon om Forskerforbundets medlemsforsikringer, kontakt Forsikringskontoret på telefon 21 02 34 30 eller e-post forsikring@forskerforbundet.no

NORSK FORSKERFORBUND

Telefon: 21 02 34 00

Leder: professor Kolbjørn Hagen, NTNU

SEKRETARIATET

Generalsekretær: Kari Kjenndalen

Sekretær: Gerd Sandvik

Organisasjonssekretær: Turid Cordtsen

Sekretær: Kristine Brox

Ass. generalsekretær: Sigrid Lem

Rådgiver: Bjørn T. Berg

Informasjonsrådgiver: Unn Rognmo

Forhandlingssjef: Frank Anthon

Advokat: Ann Turid Opstad

Spesialrådgiver: Randi Stensaker

Juridisk rådgiver: Lars Petter Eriksen

Jur. rådgiver: Mariann H. Olsen

Juridisk rådgiver: Brita Alsos (perm)

Juridisk rådgiver: Eirik Utstumo (vikar)

Rådgiver: Eirik Rikardsen

Org. sjef: Joar Flynn Jensen

Rådgiver: Elisabeth Tindeland

Kontorsjef: Aina Nilsen

Sekretær: Lisa Wilhelmsen

Sekretær: Lena Holum

Sekretær: Hans Askildsen

Kasserer: Marit Brendengen

Sekretær: Seija Hjelteig

Sekretær: Linda Pettersson

**FORSKER
FORBUND**

Utfordrer. Utforsker.

Universitetet i Stavanger (UiS) har 8000 studenter og 950 ansatte og et mangfold av undervisnings-, forsknings- og utviklingsaktiviteter. UiS ligger i landets mest attraktive region med gode botilbud, et dynamisk arbeidsmarked og spennende kultur- og fritidsaktiviteter. Stavangerregionen har fått status som Europeisk Kulturhovedstad i 2008.

Bli med på å utfordre og utforske!

Universitetet
i Stavanger

Universitetet i Stavanger har ledig følgende stillinger:

Professor i sosialt arbeid

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for sosialfag

Professor i sosialpedagogikk

Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for sosialfag

Førsteamanuensis i dans

Det humanistiske fakultet, Institutt for musikk og dans

Utforsk jobbmulighetene på **www.uis.no**.

Høgskolen i Finnmark

Ledig stilling

Fast stilling som professor i pedagogikk fra 01.08.05

Avdeling for Pedagogiske og humanistiske fag, ønsker med bakgrunn i nyopprettet masterstudium i «Spesialpedagogikk og tilpasset opplæring» å tilsette professor i pedagogikk i fast stilling fra 1. august 2005.

Spørsmål vedrørende stillingen kan rettes til dekan Harald Lien, tlf. 78 45 01 51.

Det vises til Norsk lysingsblad nr. 65, 18.3.2005.

Utlysingstekst og betenkning er lagt ut på høgskolens hjemmeside: www.hifm.no.

Søknaden sendes i tre eksemplarer til: Høgskolen i Finnmark, Personal- og økonomikontoret, 9509 Alta. Referanser må oppgis. **Søknadsfrist: 11. april 2005.**

Høgskolen
i Finnmark,
9509 Alta.
Tlf. 78 45 05 00.
Faks 78 43 44 38.